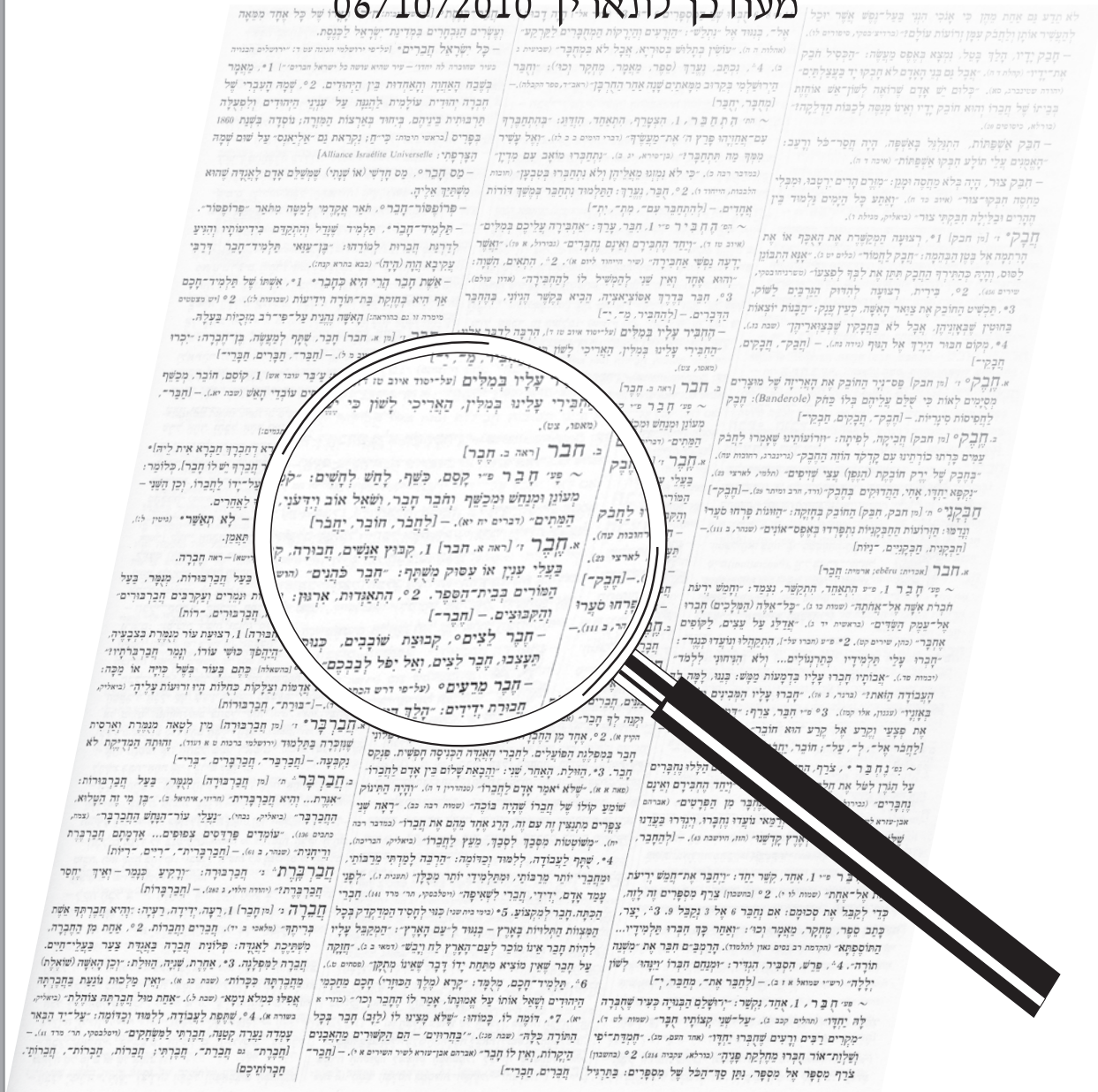

ערכת המיצ"ב הפנימי בעברית לכיתה ח'

חוברת הנחיות להערכה פנים בית-ספרית

מעודכן לתאריך 06/10/2010

תוכן העניינים

הקדמה

- 5 על הערכה פנים בית־ספרית
- 6 מקורות
- 7 ערכת המיצ"ב הפנימי

פרק א'

- 9 תיאור המבחן
- 9 1.א מפרט המבחן
- 12 2.א מיפוי המבחן

פרק ב'

- 17 הנחיות להעברת המבחן
- 17 1.ב היערכות לקראת העברת המבחן
- 18 2.ב התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים
- 20 3.ב הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה
- 23 4.ב התאמות לצורכי בית־הספר בתוכן המבחן ובאופן העברתו

פרק ג'

- 25 הנחיות לבדיקת המבחן
- 25 1.ג המחווה וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחנים
- 43 2.ג הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים
- 46 3.ג התאמת חישוב הציונים לצורכי בית־הספר
- 47 4.ג השוואה לנתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות)
- 48 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני – דוגמה
- 49 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני
- 50 דף מיפוי כיתתי

פרק ד'

- 53 הפקת תועלת מהמבחן

על הערכה פנים בית-ספרית (school based evaluation)

מבחני המיצ"ב החיצוניים משמשים להערכה רחבת-היקף מסכמת המכונה גם "הערכה של למידה" (הש"ל). מטרתה לעודד אחריותיות ומתן דין וחשבון לנמענים השונים בתוך הקהילה הבית-ספרית ומחוצה לה על רמת ההישגים של התלמידים (בירנבוים, 2004; Furtak, 2006). הרצון לצמצם ככל האפשר את ההשלכות השליליות של המבחנים החיצוניים על בית-הספר הביא לידי עדכון מתכונת ההערכה הארצית בשנה"ל התשס"ז¹. במסגרת עדכון זה, הודגשה חשיבותה של הערכה פנימית מעצבת, המתבצעת על-ידי צוותים בית-ספריים ותואמת את הצרכים הספציפיים שלהם.

מתכונת זו משלבת הערכה בית-ספרית המתבצעת באמצעות כלים חיצוניים ("מיצ"ב חיצוני" המועבר לרבע מאוכלוסיית בתי-הספר) בצד מבחנים חיצוניים המועברים באופן פנימי ומשרתים את בית-הספר בלבד ("מיצ"ב פנימי"). המיצ"ב הפנימי מושתת על שילוב של שלושה מרכיבים: (א) העברת מבחן ארצי חיצוני-אובייקטיבי, שפותח על-ידי ראמ"ה בשיתוף ועדות מקצועיות ומפמ"רים, המשקף את תכנית הלימודים ואת הסטנדרטים של ידע ושל הבנה; (ב) בדיקה פנימית של המבחן על-ידי צוות בית-הספר (בסיוע מחוון המצורף למבחן), המאפשרת להפיק משוב אישי וקבוצתי מהיר על מידת השליטה של התלמידים בכל תחום דעת, ומסייעת למורה לגבש תובנות פדגוגיות ברמת הכיתה; (ג) השוואה בין הישגי התלמידים בבית-הספר לבין נתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות), המתקבלים מעיבוד הממצאים של מבחני המיצ"ב החיצוני בתחילת שנת הלימודים הבאה (בלר, 2007).

מטרת המיצ"ב הפנימי היא לספק משוב מידי שסייע לקידום הלמידה של התלמידים, להתריע על תלמידים שאינם שולטים בתכנים ובמיומנויות הנדרשים, לזהות את הפער בין הביצועים המצופים לבין הביצועים בפועל, ולהעריך את האפקטיביות של הפעולות שנעשות לצמצום הפער. מהותה של הערכה פנימית מעצבת היא השימושיות שלה (Black & Wiliam, 1998) ויכולתה לסייע בשיפור תהליך הלמידה בהתוויתו (Airasian, 1994; Dann, 2002).

שימוש במבחני המיצ"ב לצרכים פנימיים יכול להיות מנוף לצמיחה ולשיפור: הממצאים יכולים לספק את המידע הדרוש לתהליכי קבלת החלטות כלל בית-ספריים, שכבתיים, כיתתיים ופרטניים, לסייע בהגדרת ההישגים המצופים והרמה הנדרשת מן התלמידים, ולשמש אבן בוחן לתכניות הלימודים הבית-ספריות. מבחני המיצ"ב הפנימיים יכולים לסייע בזיהוי נקודות של חוזק ושל חולשה, ברמת הפרט וברמת הכיתה, לספק מידע על צרכים משתנים שיש לתת להם מענה, לקדם חשיבה תכנונית בית-ספרית, להגדיר יעדים מבוססי נתונים, לתרום לראייה רחבה יותר של המערכת ולגבש אמות מידה לאחריותיות.

שימוש במגוון רחב ככל האפשר של נתונים פנימיים וחיצוניים יסייע להבין טוב יותר את המציאות הבית-ספרית (נבו, 2001).

¹ מידע על עדכון מתכונת ההערכה מופיע בחוזר מנכ"ל סח/3(א) סעיף 2-4.1: "מתכונת ההערכה הארצית ומידע על המיצ"ב החיצוני והפנימי".

מקורות

בירנבוים, מ' (2004). יחידה 7: משוב והערכה בכיתה. בתוך: מ' בירנבוים, צ' יועד, ש' כ"ץ וה' קימרון, בהבניה מתמדת – סביבה לפיתוח מקצועי של מורים בנושא תרבות הל"ה המטפחת הכוונה עצמית בלמידה. ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.

בלר, מ' (2007). מדידה בשירות הלמידה – על מה ולמה? הד החינוך, פ"א, 7, עמ' 32-36.

נבו, ד' (2001). הערכה בית-ספרית. אבן-יהודה: רכס.

Airasian, P. W. (1994). *Classroom Assessment* (2nd ed.). New York: McGraw Hill.

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. *Assessment in Education*, 5(1), 7-74.

Dann, R., (2002). *Promoting Assessment as Learning: Improving the Learning Process*. London & New York: Routledge Falmer.

Furtak, E. M. (2006). *Formative Assessment in K-8 Science Education: A Conceptual Review*. Commissioned paper by the National Research Council for Science Learning K-8 consensus study.

ערכת המיצ"ב הפנימי

מבחן המיצ"ב **בעברית לכיתה ח'** הועבר השנה (התש"ע) בבתי-הספר במסגרת המיצ"ב החיצוני, והוא מוגש לכם לצורך שימוש פנים בית-ספרי (מיצ"ב פנימי).

המבחן פותח בידי הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), בליווי ועדת היגוי שכללה את המפמ"רית להוראת העברית, וכן צוות של מדריכים, של מורים ושל נציגי אקדמיה להוראת המקצוע. המבחן מתבסס על תכנית הלימודים ומתאים לחומר הנלמד עד סוף כיתה ח'.

יש לראות במבחן זה כלי הערכה פנים בית-ספרי המתווסף לכלי ההערכה האחרים שבשימוש בבית-הספר לאורך השנה. אפשר להשתמש בו כתחליף למבחן מסכם בית-ספרי, כאשר בדיקת המחברות, ניתוח התוצאות והלמידה של התוצאות ייעשו על-ידי צוות בית-הספר. יש לזכור כי **תוצאות המיצ"ב הפנימי נועדו לשימוש פנימי, ובית-הספר אינו נדרש לדווח עליהן לכל גורם שהוא**. המטרה היא לאפשר לצוות בית-הספר להפיק מתהליך בדיקת המבחנים ומהמצאים שלהם תובנות (ברמת התלמיד, ברמת הכיתה וברמת תכנית הלימודים הבית-ספרית) שיסייעו להתמקד ביעדים חינוכיים ולימודיים, ולקדם את הישגי התלמידים.

ערכה זו נועדה לסייע לצוות בית-הספר בהעברת המבחן, בבדיקתו ובהפקת התועלת ממנו.

כחלק מההיערכות להעברת המבחן בבית-הספר, מומלץ לקרוא בעיון את הערכה ולפעול בהתאם להנחיות המופיעות בה. יש לציין, כי בית-הספר יכול לקבוע מתכונת העברה ו/או הערכה שונה של המבחנים, אך חשוב לזכור כי **ככל שיישמרו כללי ההעברה וההערכה המומלצים, כך יהיו התוצאות של המבחן מהימנות יותר, תקפות יותר ובנות השוואה לנתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות)**. נתוני קבוצות השוואה יחושבו על-פי תוצאות המיצ"ב החיצוני, ויפורסמו על-ידי ראמ"ה בעוד כמה חודשים.

בכל הנוגע לתוכני המבחן ולקישורים לתכנית הלימודים אפשר לפנות לגב' מזל שיניאק, המפמ"רית להוראת העברית, בטלפון 02-5603605 או בפקס 02-5602928, או למדריכות להוראת העברית במחוזות (רשימת אנשי הקשר מופיעה בסוף החוברת).

פרטים נוספים על אודות המיצ"ב הפנימי וחומרי עזר ניתן למצוא באתר האינטרנט של ראמ"ה שכתובתו: <http://rama.education.gov.il>, בקטגוריה "מיצ"ב פנימי תש"ע".

שאלות על אודות המיצ"ב הפנימי אפשר להפנות:

- לדוא"ל meitzav@education.gov.il
- טלפון 03-7632888
- **לפורום המיצ"ב הפנימי** – באתר ראמ"ה בלשונית **קבוצות דיון** << **"פורום מיצ"ב פנימי ומבחנים פנימיים אחרים"**. הכניסה לפורום מיועדת למורים בלבד והיא נעשית באמצעות שם המשתמש: pnimi והסיסמה: pnimi7.

מאגר משימות בהבעה בעל-פה כחלק מהמיצ"ב הפנימי – תכנית ניסוי

ראמ"ה החלה לפני כשנה לפתח מאגרי משימות בעל-פה בתחום השפות, ככלי להערכת יכולת הבעה בעל-פה של התלמידים. עד כה פותחו משימות בעברית (כשפת אם) לכיתה ח'. פיתוח המשימות והשימוש בהן מסתמך על העקרונות שבתכנית הלימודים ועל התפיסה הקיימת בדבר העמדה של מאגרי משימות לשם הערכה פנימית בית-ספרית.

משימות הבעה בעל-פה בעברית כוללות שלוש מבניות (מודולות): קריאה בקול, דיווח ודיון. משימות אלה הן חלק מכלי הערכה פנימיים בית-ספריים. בשנה שעברה נוסו חלק מהמשימות בפעם הראשונה בכ-50 בתי-ספר במסגרת המיצ"ב הפנימי **בעברית לכיתות ח'**. השנה ישתתפו בניסוי כ-250 בתי-ספר שקיבלו על כך הודעה מראש. בעתיד ייהפכו משימות המאגר לנחלת הכלל, ויועברו בבתי-הספר כחלק בלתי נפרד מהמיצ"ב הפנימי.

חוברת ההנחיות שלפניכם כוללת ארבעה פרקים:

פרק א' - תיאור המבחן: מפרט המבחן ומיפוי המבחן.

פרק ב' - הנחיות להעברת המבחן: היערכות לקראת העברת המבחן בבית-הספר, פירוט ההתאמות לנבחנים בעלי צרכים מיוחדים, הנחיות כלליות להעברת המבחן והצעות להתאמת המבחן לצורכי בית-הספר.

פרק ג' - הנחיות לבדיקת המבחן: המחווון וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחן, הנחיות לחישוב הציונים (באופן ידני או ממוחשב), התאמת חישוב הציונים לצורכי בית-הספר והסברים על ההשוואה בין תוצאות בית-הספר ובין התוצאות של כלל בתי-הספר דוברי העברית.

פרק ד' - הפקת תועלת מהמבחן: מידע ודוגמאות לניתוח חלק מהפריטים במבחן התש"ע, זיהוי קשיים של תלמידים ואסטרטגיות לפתרון קשיים אלה.

עבודה נעימה ופורייה!

פרק א': תיאור המבחן

1.א מפרט המבחן

במבחן נבדקים שלושה תחומים על-פי המפורט להלן:

- 1. הבנת הנקרא** נבדקת באמצעות שלושה טקסטים, משלוש סוגות, ובעקבותיהם שאלות. השאלות הן מסוגים שונים (כגון שאלות מסוג רב-בררה ושאלות "פתוחות"), ובאמצעותן נבדקים ממדים שונים של הבנת הטקסט, המפורטים בטבלה ובנספח. בכל אחד מן הממדים נכללות שאלות ברמות קושי שונות.
- 2. הבעה בכתב** נבדקת באמצעות מטלות כתיבה המפורטות בטבלה בעמוד הזה **וגם על-פי התשובות על חלק מן השאלות בפרקים של הבנת הנקרא**. מטלות הכתיבה נבדקות על-פי ממדי ההערכה המפורטים בנספח.
- 3. לשון ומטה לשון** – התחום נבדק בזיקה לטקסטים הנכללים בפרקים של הבנת הנקרא ובזיקה לממדי ההבנה ולמטלות הכתיבה.

תחום/נושא	פירוט	משקל יחסי	הערות
1 הבנת הנקרא	סוגי הטקסטים: <ul style="list-style-type: none"> טקסט מידע (כגון טקסט מאנציקלופדיה, מספרי עיון ומכתבי-עת) טקסט טיעון/שכנוע טקסט שימושי (כגון טקסט למטרות הפעלה) 	55%–60%	<ul style="list-style-type: none"> אורך כל טקסט עד 600 מילים. נושאי הטקסטים הם מתחומי עניין שונים. תיתכן הפקת מידע גם מטקסטים נלווים, מילוליים ולא מילוליים, רציפים ולא רציפים.
2 הבעה בכתב	סוגי הכתיבה: <ul style="list-style-type: none"> סיכום לסוגיו טיעון/שכנוע (כגון מכתב תגובה, המלצה או פְתָבָה קצרה) כתיבת תשובה על שאלה 	25%–30%	<ul style="list-style-type: none"> מטלת הסיכום מוסבת לאחד מן הטקסטים הנכללים במבחן. כתיבת הטיעון וכתיבת התשובות על שאלות הן בזיקה לטקסט או לגרִיֵן.
3 לשון ומטה לשון*	<ul style="list-style-type: none"> מערכת הצורות תחביר פיסוק שם המספר 	10%–15%	<ul style="list-style-type: none"> השאלות כוללות מונחים דקדוקיים, אך לא נדרשת הגדרתם. יודגש הקשר להבנת הנקרא, לחיפוש במילון ולכתיב נכון.

* ראו פירוט בנספח למפרט.

1. הבנת הנקרא – פירוט ממדי ההבנה

א. איתור מידע וארגונו מחדש (אחזור מידע) (כ-20%)

- איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים (כגון איורים, תמונות והערות שוליים)
- איסוף פרטי מידע גלויים ממקומות שונים בטקסט וארגונו מחדש (חלקם יכולים להופיע בכותרות, בהערות שוליים, בטבלאות וכו')
- זיהוי יחסים לוגיים גלויים בין פרטי מידע שונים (כגון סיבה ותוצאה, בעיה ופתרונה, הכללה ופירוט)
- זיהוי הרצף הכרונולוגי בטקסט או בפסקה
- זיהוי רכיבי המבנה הגלויים של טקסט שלם או של פסקה
- סידור של חלקי מידע ברצף

ב. פרשנות והיסק (כ-50%)

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
- הבנת יחסים לוגיים שאינם בולטים בטקסט בין משפטים ובין פסקות
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים דו-משמעיים או עמומים, המתפענחים על-פי ההקשר
- הבנה של אִזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, מאפיינים ופרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הקטעים הנלווים
- הבנת רעיונות שונים בטקסט, לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- זיהוי או ניסוח של מסקנות, מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- זיהוי רכיבי מבנה שתפקידיהם אינם מפורשים בטקסט, כולל בטקסטים בלתי רציפים (כגון טבלה וגרף)
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים (כגון שימוש בחזרות ובביטויי סלנג)
- זיהוי כוונת כותב הטקסט ו/או מטרת הטקסט

ג. הערכה וביקורת (כ-30%)

- הערכה/ביקורת מנומקת של תוכן הטקסט, מבנהו ומידת בהירותו
- הערכה/ביקורת של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הערכה/ביקורת מנומקת של לשון הטקסט והתאמתה לסוגה ולמטרות הכותב
- שימוש בידע אישי כדי להסביר מידע ורעיונות בטקסט
- הבנת מאפיינים הקשורים לסוגת הטקסט (כגון הערות, איורים וסמלים)
- השוואה/קישור בין המידע שבטקסט ובין ידע חיצוני או ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- העלאת השערות בנוגע לטקסט בהסתמך על ידע כללי
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים

2. הבעה בכתב – פירוט ממדי ההערכה

• תוכן (50%)

- א. היענות לדרישות המטלה
- ב. מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט
- ג. פיתוח התוכן: פירוט, מורכבות, הצגת נקודות ראות שונות, עושר רעיוני וכד'
- ד. רלוונטיות לנושא הכתיבה ולמטרתה

• מבנה (20%)

- א. התאמת המבנה הרטורי לסוג הכתיבה ולדרישות המטלה
- ב. יצירת רצף הגיוני בין רעיונות ובין חלקים שונים של הטקסט ובין משפטים (קישוריות ולכידות)
- ג. הצגת הכתוב וארגונו על-פני העמוד (כגון הפרדה בין מילים ובין פסקות)

• לשון (30%)

- א. משלב לשוני: שימוש בלשון ההולמת את הנושא, את הנמענים ואת המטרה, כפי שהם מוגדרים במטלת הכתיבה
- ב. אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
- ג. תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש נכון במילות יחס
- ד. פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- ה. כתיב נכון

3. לשון ומטה לשון

- מבנה המילה: תחיליות וסופיות
- חלקי הדיבור: שם עצם, פועל, שם תואר, כינוי גוף
- צורות הפועל: פעיל, סביל, עתיד, ציווי, שם פועל
- הצירוף השמני: סמיכות, שם עצם ושם תואר (יידוע וריבוי)
- מילות הקישור
- סימני הפיסוק (למעט פסיק)
- שם המספר: מספר מונה (יחיד, רבים, זכר, נקבה)

2.א. מיפוי המבחן

מיפוי שאלות המבחן לפי החלוקה לנושאים השונים	
שאלות המבחן	הנושא
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23א, 23ב, 23ג, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30	הבנת הנקרא
10, 11א, 11ב, 20א, 20ב, 21, 31, 32	לשון ומטה לשון
18כ, 22, 28כ	הבעה בכתב

הטבלה הבאה ממפה את השאלות העוסקות בהבנת הנקרא לפי סוגי הטקסטים (הסוגות) ולפי ממדי ההבנה.

מיפוי השאלות בהבנת הנקרא לפי סוג הטקסט (הסוגה) ולפי ממדי ההבנה			
סוג הטקסט			ממדי ההבנה
שימושי	טיעון/שכנוע	מידע	
23א, 23ב, 23ג, 23ד	12, 14	3, 4, 5, 8	איתור מידע וארגונו מחדש
24, 25, 26, 27, 29	13, 15, 16, 19	2, 6, 7, 9	פרשנות והיסק
28, 30	17, 18	1	הערכה וביקורת

הטבלאות שלהלן מציגות את מיפוי פרטי המבחן. בעבור כל פריט מצוינים סוג הפריט, ממדי הבנה/ממדי הערכה שלו ומקומו בתכנית הלימודים.

הנושא: הבנת הנקרא ומטה לשון		
פרק ראשון: טקסט מידע – "פלישת המדוזות"		
תכנית לימודים – עברית לביה"ס העל-יסודי	ממדי ההבנה/הנושא	הפריט/סוג הפריט
קריאה והבנה של טקסטים – עמידה על מטרת הכותב (עמ' 49) בדיון ברטוריקה אפשר להיעזר באמצעים רטוריים (עמ' 51)	הערכה וביקורת – זיהוי כוונת הכותב – הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים רטוריים	שאלה 1. (ר"ב) מהי מטרתו העיקרית של משפט הפתיחה בטקסט?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52)	פרשנות והיסק – מיון פרטי מידע ויצירת הכללות – ארגון מידע מחדש	שאלה 2. (פתוח) השלימו בתרשים שלפניכם את התופעות החסרות ברצף.
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 3. (פתוח) כיצד פועל מנגנון הארס של המדוזה?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 4. (פתוח) מה יכול לקרות לאדם שנפגע מן ה"חוטית הנודדת", לפי הטקסט?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 5. (פתוח) מתרחצים עלולים להיפגע מן המדוזות גם אם הם לא ייגעו בהן. מה ההסבר לכך בטקסט?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52)	פרשנות והיסק ניסוח מסקנות מן הטקסט כולו או מחלקים ממנו	שאלה 6. (פתוח) נסחו לפי הטקסט שני משפטים שיופיעו בשלט.
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	פרשנות והיסק מיון פרטי מידע רלוונטיים וניסוח מסקנות מחלקים מהטקסט	שאלה 7. (פתוח) האם לפי זעת הכותבים נוכחות המדוזות צריכה להדאיג אותנו?
טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע גלויים בטקסטים הנלווים	שאלה 8. (פתוח) השלימו את הטבלה על סמך הקטעים הנלווים לטקסט.
קריאה והבנה של טקסטים – עמידה על מטרת הכותב (עמ' 49)	פרשנות והיסק זיהוי כוונת הכותב	שאלה 9. (ר"ב) מהי מטרתם העיקרית של ארבעת הקטעים הנלווים לטקסט?
פרק התחביר: הפיסוק (עמ' 34–39)	לשון ומטה לשון תפקידי מירכאות	שאלה 10. (ר"ב) בארבעת הקטעים הנלווים לטקסט מופיעות מילים בין מירכאות. מהי הסיבה לכך?
מערכת הצורות: שם המספר (עמ' 22–24)	לשון ומטה לשון שם המספר	שאלה 11א. 11ב. (ר"ב) כתבו במילים את המספרים שבסוגריים.

פרק שני: טקסט טיעון/שכנוע – "טלפון נייד – ברכה או קללה?"

תכנית לימודים – עברית לביה"ס העל-יסודי	ממדי ההבנה/הנושא	הפריט/סוג הפריט
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 12. (פתוח) העתיקו מתוך השורות 1–8 נתונים המלמדים עד כמה נפוץ השימוש בטלפון נייד בקרב ילדים ובני נוער.
עולם המושגים והלשון שמהם מורכב הטקסט (עמ' 52)	פרשנות והיסק הבנת משמעות של צירוף בהקשר	שאלה 13. (ר"ב) מהי משמעות הביטוי בעל ערך קיומי בשורה 4?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 14. (פתוח) על-פי הטקסט, כתבו פעולות של תלמידים הגורמות לתמונת המצב העגומה בבתי-הספר.
עולם המושגים והלשון שמהם מורכב הטקסט (עמ' 52)	פרשנות והיסק הבנת משמעות של צירוף בהקשר	שאלה 15. (ר"ב) מהי המשמעות של הצירוף מדיניות שאינה משתמעת לשתי פנים ?
קישוריות (עמ' 51)	פרשנות והיסק הבנה של אזכורים	שאלה 16. (ר"ב) למה הכוונה במילה כך במשפט?
הבעת דעה על הקשר בין הכותרת למידע הנתון בטקסט בדיון בתוכן ניתן להיעזר בכותרות לסוגיהן (עמ' 50) כתיבת טיעון (עמ' 57–58)	הערכה וביקורת הערכה וביקורת של עמדות שונות המוצגות בטקסט ושל אמצעים לשוניים.	שאלה 17. (פתוח) האם, לדעתכם, כותרת זו מתאימה לטקסט? נמקו את תשובתכם.
תגובה על טקסט במישור העובדתי והרעיוני (עמ' 52–53) כתיבת טיעון (עמ' 57–58)	הערכה וביקורת ביקורת מנומקת המשלבת בין המידע בטקסט לבין ניסיון אישי או עמדות הקורא (שאלה זו נמדדת גם בתחום ההבעה, מבנה לשון).	שאלה 18. (פתוח) האם אתם תומכים בהחלטה לאסור את השימוש בטלפון נייד בין כותלי בית-הספר או מתנגדים לה? נמקו את תשובתכם.
טיפולוגיה של טקסטים: עמידה על טיבו של טקסט (עמ' 48) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49) יצירת הכללות (עמ' 51) הבנה גלובלית (עמ' 52)	פרשנות והיסק הבנת רעיון מרכזי בטקסט	שאלה 19. (ר"ב) מהי טענתו ה עיקרית של כותב הטקסט?
שילובים – קשרים וזיקות בין פרקים: פעיל וסביל (עמ' 67)	לשון ומטה לשון צורת הפועל: פעיל וסביל	שאלה 20א. 20ב. (פתוח) הפכו כל משפט מסביל לפעיל .
פרק התחביר: הפיסוק (עמ' 34–39)	לשון ומטה לשון תפקידי נקודתיים	שאלה 21. (ר"ב) מה תפקיד הנקודתיים בשורה 13?

פרק רביעי: טקסט שימושי – "חוק העסקת בני נוער"

תכנית לימודים – עברית לביה"ס העל-יסודי	ממדי ההבנה/הנושא	הפריט/סוג הפריט
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	איתור מידע איתור פרטי מידע מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי	שאלה 23א. 23ב. 23ג. 23ד. (פתוח) השלימו את המשפטים שלפניכם לפי הטקסט.
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	פרשנות והיסק זיהוי כוונת כותב הטקסט ו/או מטרת הטקסט	שאלה 24. (ר"ב) מהי מטרתו העיקרית של הטקסט?
קישוריות (עמ' 51)	פרשנות והיסק הבנה של אזכורים שונים המופיעים בטקסט	שאלה 25. (פתוח) המנהל עבר על כמה סעיפים בחוק ההעסקה של בני נוער. כתבו שניים מהם.
פיתוח מודעות לאפשרויות שונות של הבנת טקסט בנסיבות שונות (עמ' 52)	פרשנות והיסק יישום של המידע הנתון בטקסט למקרה פרטי	שאלה 26. (פתוח) איזה שינוי יש לעשות בתנאי העבודה בקטיף התפוחים כדי שיהיה אפשר להעסיק גם את בני ה-14 בעבודה זו?
פיתוח מודעות לאפשרויות שונות של הבנת טקסט בנסיבות שונות (עמ' 52)	פרשנות והיסק יישום של המידע הנתון בטקסט למקרה פרטי	שאלה 27. (פתוח) האם המנהלת נהגה לפי החוק? נמקו את תשובתכם.
תגובה על טקסט במישור העובדתי והרעיוני (עמ' 52-53) כתיבת טיעון (עמ' 57-58)	הערכה וביקורת ביקורת מנומקת המשלבת בין המידע בטקסט לבין ניסיון אישי או עמדות הקורא (שאלה זו נמדדת גם בתחום ההבעה, מבנה ולשון).	שאלה 28. (פתוח) האם, לדעתכם, החוק המתואר בטקסט יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער, או להקטין את הסיכויים להעסקתם?
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	פרשנות והיסק מיון פרטי מידע רלוונטיים וניסוח מסקנות מחלקים מהטקסט	שאלה 29. (פתוח) סמנו ליד כל משפט נכון או לא נכון לפי הטבלה.
מסרים בטקסט הבאים בצורה גלויה או מתוחכמת סמויה (עמ' 52) טכניקות ואסטרטגיות של קריאה לפי מטרת הקורא – דליית פרטי מידע (עמ' 49)	הערכה וביקורת מיון פרטי מידע רלוונטיים וניסוח מסקנות מחלקים מהטקסט	שאלה 30. (ר"ב) מה מציינות השורות המודגשות בסוף הטקסט?
מערכת הצורות: השורש (עמ' 22-23)	לשון ומטה לשון זיהוי מילים על-פי שורשים	שאלה 31. (פתוח) זיהוי שם עצם ופועל מהשורש ע-ס-ק .
תחביר: מבנים תחביריים ותפקידים תקשורתיים (עמ' 38-39)	לשון ומטה לשון תחביר: המבע והמשפט על-פי תפקידו בשיח	שאלה 32. (פתוח) העתיקו משפט הכתוב כ הוראה מתוך הטקסט.

הנושא: הבעה בכתב		
תכנית לימודים – עברית לביה"ס העל-יסודי	ממדי ההערכה	הפריט/סוג הפריט
עריכת הכתוב (עמ' 55) כתיבת תשובה רחבה על שאלה (עמ' 59)	מבנה ולשון בלבד	שאלה 18.כ. (פתוח) האם אתם תומכים בהחלטה לאסור את השימוש בטלפון הנייד בין כותלי בית-הספר או מתנגדים לה? נמקו את תשובתכם.
עריכת הכתוב (עמ' 55) כתיבת תשובה רחבה על שאלה (עמ' 59)		שאלה 28.כ. (פתוח) האם, לדעתכם, החוק המתואר בטקסט יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער, או להקטין את הסיכויים להעסקתם?
פרק שלישי: כתיבת סיכום		
סיכום של טקסטים (עמ' 56-57)	תוכן, מבנה ולשון – על-פי המפרט	שאלה 22. (פתוח) כתבו סיכום של הטקסט "טלפון נייד – ברכה או קללה?".

פרק ב': הנחיות להעברת המבחן

פרק זה מכיל מידע שמטרתו לסייע לבית-הספר להיערך מראש לקראת ההעברה של מבחן המיצ"ב הפנימי. המידע מתייחס למועד העברת המבחן בכיתה, לשמירה על סודיות המבחנים, להתייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים, לאופן העברת המבחן בכיתה, להתאמות המבחן לצורכי בית-הספר ועוד. **חשוב לקרוא פרק זה לפני העברת המבחן בבית-הספר ולהיערך בהתאם.**

ב.1 היערכות לקראת העברת המבחן

מועד העברת המבחן: מבחן זה מיועד להעברה לקראת סוף שנת הלימודים של כיתה ח'. יש לקיים את המבחן בבית-הספר **ביום שני, ד' בסיוון התש"ע, 17 במאי 2010** או בטווח של עד חמישה ימי לימודים ממועד זה (באישור המנהל).

הודעה לתלמידים: מומלץ להודיע מראש לתלמידים בכיתות הנבחרות על מועד המבחן, על היקף החומר הנכלל בו ועל השימושים שייעשו בתוצאותיו, וזאת בהתאם להחלטת בית-הספר (האם הציון ימסר לתלמיד, האם הציון יתבטא בתעודה, האם תישלח הודעה להורים וכדומה).

שמירה על הסודיות של שאלות המבחן בתוך בית-הספר ומחוצה לו: מומלץ להעביר את המבחן לכל כיתות ח' באותו יום ובאותה שעה. העברה של המבחן בכיתות מקבילות בהפרישי זמן עלולה לגרום ל"דליפה" של השאלות. נוסף על כך, מאחר שמדובר במבחן שיועבר בבתי-ספר רבים, יש לשמור ככל האפשר על חיסיונם של המבחנים ועל חיסיונה של חוברת הנחיות זו גם לאחר שהמבחן כבר התקיים.

התאמת תוכן המבחן לצורכי בית-הספר: ראו סעיף ב.4.

נוסח המבחן: ערכה זו עוסקת בנוסח אחד בלבד של המבחן (נוסח א'), שהוא הנוסח שיועבר לתלמידים. אם יש חשש להעתקות במבחן, על בית-הספר להיערך בהתאם, למשל לתגבר את ההשגחה בכיתות או לבחור בכל פתרון ארגוני אחר שייראה לנכון.

היערכות לבחינת תלמידים בעלי צרכים מיוחדים: ההיערכות ליום הבחינה כוללת התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים. קריאה וכתובה הן אבני היסוד של הוראת שפת אם, ולכן ההיערכות המיוחדת תהיה רלוונטית רק במקרים שבהם בית-הספר מאשר לתלמידים אלו תנאי היבחנות מותאמים, כפי שמפורט להלן בסעיף ב.2. בהתאם לכך, יכין בית-הספר מראש אמצעי בחינה מיוחדים (למשל, חוברות מוגדלות לתלמידים שיש להם קשיי ראייה), ויידע את התלמידים על אודות ההתאמות שיקבלו (למשל, כיתה שקטה, הפסקות במהלך המבחן והארכת זמן) ועל אודות ההתאמות שלא יקבלו (הקראת שאלות ו/או כתיבת תשובות התלמידים על-ידי המורה). בסעיף ב.2 מפורטים קבוצות התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים ואופן התייחסות אליהן במיצ"ב הפנימי.

החזרת המבחנים לתלמידים: אפשר להחזיר לתלמידים את מחברות המבחן כשבועיים לאחר מועד העברת המבחן (מטעמי שמירת סודיות).

ב.2 התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים

הסעיף הזה עוסק בהתאמות האפשריות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרת המיצ"ב הפנימי.² יש לאפשר לתלמידים אלו להיבחן בתנאים נאותים והוגנים, כדי שיוכלו לבטא את יכולותיהם הלימודיות במלואן, וזאת בלי לפגוע באיכות המדידה המתבצעת על-ידי המבחן. במבחן בשפת אם, אחת המטרות היא לבדוק את שליטתם של התלמידים **בהפקת משמעות** מטקסט כתוב. במקרה זה, התאמה מסוג הקראה תפגע במהות המדידה, ולכן מומלץ **שלא לאפשר הקראת שאלות ו/או כתיבת תשובות התלמידים על-ידי המורה**. תלמידים בעלי צרכים מיוחדים יתמודדו כמיטב יכולתם עם פענוח טקסטים בעזרת הכלים העומדים לרשותם. עם זאת, בית-הספר יכול לשקול אם לאפשר להם התאמות אחרות, כגון היבחות בכיתה שקטה, מתן הפסקות במהלך המבחן, הארכת זמן ומתן חוברת מבחן מוגדלת.

להלן פירוט אופן ההתייחסות לקבוצות של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים:

תלמידים הלומדים בכיתות של החינוך המיוחד: המבחן נועד לבדוק את רמת השליטה של התלמידים בחומר הלימודים על-פי תכנית הלימודים הכללית. לכן בית-הספר יכול לאפשר, על-פי שיקול דעתו, התאמות בהתאם לתח"י (תכנית חינוכית יחידנית) של כל תלמיד. עם זאת, בדומה למיצ"ב החיצוני, אין חובה לבחון את התלמידים האלה.

תלמידים עולים חדשים הנמצאים פחות משנה אחת בארץ ותלמידים בכיתות אולפן או בכיתות קלט: המבחן נועד לבדוק את רמת השליטה בחומר הלימודים של תלמידים השולטים בשפת המבחן. על כן, מבחן זה אינו מתאים לאוכלוסיית התלמידים הזאת. עם זאת, בית-הספר רשאי לשקול את האפשרות לבחון את התלמידים האלה בתנאים מותאמים, על-פי מידת שליטתם בשפה ועל-פי יכולתם להבין כהלכה טקסט כתוב.

תלמידים עולים חדשים הנמצאים בארץ בין שנה אחת לשלוש שנים: התלמידים האלה ייבחנו בכיתות הרגילות וללא התאמות.

תלמידים בכיתות רגילות הזכאים לתמיכה מתכנית השילוב: ההחלטה כיצד ייבחנו תלמידי השילוב במיצ"ב הפנימי נתונה לשיקול דעתו של צוות בית-הספר. מאחר שהמבחן מבוסס על תכנית הלימודים הכללית, ייתכן שאינו מתאים להיקף הלמידה של התלמידים האלה. עם זאת, יש להכיר בחשיבות הרגשית והחברתית של עצם השתתפותם במבחן עם עמיתיהם לכיתה. לכן, צוות בית-הספר צריך לשקול כיצד לבחון אותם, וזאת בהתאם ליכולותיהם הקוגניטיביות, הרגשיות והחברתיות, ובהתאם לתח"י של כל תלמיד. כמו כן, בית-הספר יכול לפטור אותם מחלקים מסוימים של המבחן או משאלות קשות, או לפצל בעבורם את המבחן לכמה מקטעים.

² במבחני המיצ"ב החיצוני ניתנו תנאים אחידים, על-פי המוגדר בחוזר מנכ"ל "הוראות קבע" סח/3(א) סעיף 3-4.1 בנושא התאמות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים במבחנים ארציים (המיצ"ב/"מאה מושגים"/מבחני החמ"ד) בבתי-הספר היסודיים ובחטיבות הביניים.

תלמידים בעלי לקויות למידה שאינם זכאים לתמיכה מתכנית השילוב: בקבוצה זו נכללים תלמידים שאינם זכאים לתמיכה מתכנית השילוב (בין שעברו אבחון בידי גורם חיצוני ובין שלא), אך מתמודדים עם קשיי למידה, בעיקר בקריאה ובכתיבה. תלמידים אלה ייבחנו בכיתה הרגילה בלי התאמות מיוחדות, ויש לעודד אותם לענות על שאלות רבות ככל האפשר. במקרים שבהם יעלה הצורך, אפשר לתת לתלמידים אלה התאמות כמפורט לעיל ובלבד שלא יכללו הקראה או כתיבת תשובות התלמידים על-ידי המורה.

תלמידים בעלי קשיי ראייה: תלמידים אלה ייבחנו בכיתה הרגילה ויקבלו חוברת מבחן מוגדלת. על בית-הספר להיערך מראש לצילום החוברת בהגדלה.

3.ב הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה

בסעיף הזה מוצגות הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה. העברת המבחן על-פי הנחיות אחידות תתרום להבטחת מהימנות המבחן, ותיתן לכל תלמיד הזדמנות שווה לבטא את ידיעותיו ואת מידת שליטתו בחומר הלימודים.

שעת העברת המבחן ומשכו

- מומלץ לקיים את המבחן בשעות שבהן התלמידים ערניים, ושאינן בסביבה גורמים העלולים להפריע להם. המיצ"ב החיצוני מתקיים בשעות השלישית והרביעית של יום הלימודים, ומומלץ להעביר גם את המבחן הפנימי בשעות האלה.
- הזמן המוקצב למבחן המועבר בשלמותו הוא **90 דקות ללא הפסקות**. משך זמן זה תוכנן כך שהתלמידים יוכלו להשיב בנינוחות על כל שאלות המבחן. אם תלמידים יזדקקו לכמה דקות נוספות כדי להשלים את המבחן, אפשר לתת להם תוספת זמן קצרה, בכפוף להחלטת בית-הספר. בכל מקרה, מומלץ שלא לתת תוספת זמן העולה על 15 דקות. לפני התחלת המבחן יש להודיע לתלמידים על משך הזמן העומד לרשותם, אולם אין לזרז את התלמידים במהלך המבחן ואין לכתוב על הלוח את משך הזמן הנותר לסיום המבחן.

סיום המבחן לפני תום הזמן המוקצב: בית-הספר יקבע אם התלמידים שסיימו את המבחן לפני תום הזמן המוקצב יישארו בכיתה או יצאו החוצה. רצוי לעודד את התלמידים האלה לבדוק שוב את תשובותיהם, ורק לאחר מכן למסור את מחברותיהם.

השגחה בכיתה האם: מומלץ כי המורה לעברית יעבור בין הכיתות הנבחרות בעת המבחן ולא ישמש משגיח באף אחת מהן. לצורך השגחה בכיתה מומלץ למנות מורה **שאינו** מלמד את המקצוע.

תפקידיו של המורה לעברית:

1. **מתן הבהרות לפני התחלת המבחן:** לפני התחלת המבחן ימסור המורה לעברית לפי שיקול דעתו הבהרות כלליות לתלמידים בכיתות הנבחנות בנוגע לתוכני המבחן.
2. **תיעוד שאלות התלמידים בזמן המבחן:** אחת המטרות של המבחן הפנימי היא לסייע למורה לעברית למפות את הידיעות של התלמידים ואת הקשיים שלהם. לפיכך, יש חשיבות לתיעוד השאלות שהתלמידים שואלים בזמן המבחן. מומלץ כי המורה לעברית יעבור בזמן המבחן בכיתות הנבחנות וירשום את השאלות שהתלמידים שואלים. על-פי השאלות האלה ועל-פי תוצאות המבחן יוכל המורה לפתח תובנות פדגוגיות ולהסיק מסקנות שישפיעו על אופן ההוראה בכיתה.

תפקידיו של המורה המשגיח בשעת המבחן:

1. לפקח על המהלך התקין של המבחן ולשמור על הסדר ועל טוהר הבחינה.
2. לוודא שכל תלמיד עובד באופן עצמאי. שימו לב כי אין להשיב לתלמידים על שאלות העוסקות בתחום התוכן, להקריא את שאלות המבחן, או לכוון את התלמידים לתשובה הנכונה.
3. ליצור אווירת עבודה שקטה ונינוחה, ללא לחץ של זמן, שתאפשר לתלמידים לבטא את הידע שלהם בצורה הטובה ביותר.
4. לסייע לתלמידים בפתרון בעיות טכניות (דפוס לא ברור, חוברת פגומה וכדומה), או בפתרון בעיות אישיות **שאינן קשורות לתוכן המבחן** (מתן אישור לאכול ולשתות במהלך המבחן על-פי מדיניות בית-הספר, טיפול בבעיות חריגות וכו').
5. לעודד את התלמידים להשיב על כל שאלות המבחן, ולבקש מהם לבדוק את תשובותיהם לפני הגשת המבחן למורה.
6. לתעד את השאלות שהתלמידים שואלים במהלך המבחן (אם המורה לעברית אינו נמצא בכיתה). ראו סעיף "תפקידיו של המורה לעברית" שלעיל.
7. אפשר לכתוב על הלוח את מספר הנקודות המוקצה לכל תשובה על כל אחת משאלות המבחן.

תלמידים הזכאים לתנאי מבחן מותאמים: תלמידים אלו יקבלו את התנאים המפורטים בסעיף ב.2 שלעיל בכיתות האם (למשל, חוברות מבחן מוגדלות והיבחנות בכיתה שקטה).

הנחיות לתלמידים לפני חלוקת המבחן:

1. יש להסביר לתלמידים את מטרת המבחן.
2. יש לציין כמה זמן עומד לרשותם.
3. יש לציין שהמבחן מורכב משאלות סגורות (רב־בררה) ומשאלות פתוחות. בשאלות הסגורות יש תשובה נכונה אחת ועל התלמידים לסמן אותה. בשאלות הפתוחות יש לכתוב את התשובה במקום המיועד לכך.
4. יש להסביר לתלמידים מה יהיה עליהם לעשות אם יסיימו את המבחן לפני הזמן.
5. יש לבקש מהתלמידים להתייחס למבחן ברצינות המרבית ולהשיב על כל השאלות. יש להציע להם לנסות ולהשיב על כל שאלה, גם אם נדמה להם שאינם יודעים את התשובה או שאינם בטוחים שתשובתם נכונה.
6. יש להסביר לתלמידים את נוהלי ההתנהגות בשעת המבחן (יציאה לשירותים, אכילה, שאילת שאלות וכו').

הנחיות לתלמידים לאחר חלוקת המבחנים: אם הוחלט לשנות את תוכן המבחן ולא לכלול בו את הטקסט השימושי (ראו סעיף ב.4 שלהלן), יש להבהיר לתלמידים על אילו שאלות עליהם להשיב ועל אילו לא. יש להבהיר כי השאלות המבוטלות לא ייכללו בחישוב הציון. מומלץ לכתוב פרטים אלה על הלוח.

4.ב התאמות לצורכי בית-הספר בתוכן המבחן ובאופן העברתו

המיצ"ב הפנימי הוא מבחן פנים בית-ספרי, ואחד היתרונות הנובעים מכך הוא שניתן להתאימו לצורכי בית-הספר (זאת בניגוד למיצ"ב החיצוני שבו העברה ובדיקה סטנדרטיות הן הכרחיות).

עקרונית, מבחני המיצ"ב נבנים בהלימה לתכניות הלימודים בכל תחום דעת, ולכן רצוי להעבירם לתלמידים במתכונתם המלאה. עם זאת, קיימת שונות בין בתי-הספר בתהליכי ההוראה-למידה, ומבחן המיצ"ב, בשל היותו סטנדרטי ואחיד, לעתים אינו נמצא בהלימה מלאה עם ההוראה והלמידה בכיתה מסוימת.

לפיכך, בית-הספר רשאי, לפי שיקול דעתו, להעביר את מבחן המיצ"ב הפנימי ו/או להעריך אותו בדרכים שונות מאלה המופיעות בהנחיות. כלומר, קיימת אפשרות לערוך התאמות במבחן כך שתוצאותיו יוכלו לסייע לבית-הספר בתהליכי קבלת החלטות בנוגע לתכנון ההוראה והלמידה בנושאי הלימוד הנבדקים, ובנוגע להתפתחותם של לומדים בעלי יכולות שונות.

עם זאת, חשוב לזכור כי **העברה לא סטנדרטית של המיצ"ב הפנימי לא תאפשר לערוך השוואה תקפה להישגי קבוצות השוואה הארציות.**

להלן כמה אפשרויות להגמשת השימוש במיצ"ב הפנימי:

1. **התאמת תוכן המבחן לנלמד בכיתה:** מאחר שהמבחן כולל שלושה טקסטים, במקרה הצורך אפשר לבחון את התלמידים בשני טקסטים בלבד. במקרה כזה, מומלץ לוותר על הטקסט השימושי, ולא על הטקסט המידעי או על הטקסט הטיעוני.

2. התאמות בהעברת המבחן בכיתה:

- **משך הבחינה** – בית-הספר יכול להחליט אם להאריך את משך הבחינה או לקצרו בהתאם לשינויים שערך במבחן או על יסוד שיקולים אחרים.
- **העברת המבחן בכמה מקטעים** – אפשר לבחון את התלמידים בכל טקסט בנפרד במועדים שייקבעו על-ידי בית-הספר.

3. **שינוי בהליך הבדיקה** – ראו סעיף ג.3.

פרק ג': הנחיות לבדיקת המבחן

פרק זה כולל מידע שיסייע לצוות בית-הספר בבדיקת המבחן ובציינונו. הפרק מציג את המחווון ואת ההנחיות לשימוש בו וגם הנחיות הנוגעות לחישוב הציונים על-ידי שימוש בכלי עזר שונים. כמו כן, מוצגות בפרק הצעות לחישוב הציונים בהתאם לצורכי בית-הספר ומוצגים הסברים על ההשוואה בין הנתונים של בית-הספר ובין הנתונים של כלל בתי-הספר דוברי העברית.

1.ג המחווון וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחנים

לנוחיות המורים, נעשה מאמץ לפתח מחווון מפורט ככל האפשר. המחווון מציין את סוג הפריט (רב-בררה/פתוח), את התשובה הנכונה לכל פריט, לרבות תיאור של רמות הביצוע האפשריות, ואת טווח הערכים לתשובה.

שימו לב,

- יש לתת ניקוד לכל שאלה בנפרד.
- התלמיד יקבל אפס נקודות על כל שאלה שלא השיב עליה.
- בעמודה שכותרתה "אפשרויות הציון", הערכים או טווח הערכים מתייחסים לאפשרויות הניקוד (אותן אפשרויות מופיעות גם בדף ריכוז הציונים). אם, למשל, כתוב כי הניקוד הוא 0-2, התלמיד יכול לקבל אפס נקודות, נקודה אחת או 2 נקודות. אם כתוב 0,2, התלמיד יכול לקבל אפס נקודות או 2 נקודות, ללא ניקוד ביניים.
- בשאלות הסגורות (רב-בררה) יש להתייחס לשאלה שבה סימן התלמיד יותר מתשובה אחת, כאילו לא השיב עליה כלל.

מחווון למבחן בעברית לכיתה ח' (נוסח א'), מיצ"ב פנימי, התש"ע

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק ראשון: טקסט מידע – "פלישת המדוזות"	
1	ר"ב הערכה וביקורת	2 = תשובה נכונה: (2) לעודד את הקוראים להמשיך לקרוא את הכתבה. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
2	פתוח פרשנות והיסק	2 = תשובה הכוללת את השלמת שתי התופעות החסרות בתרשים (שלב 2 ו-3): התופעה בשלב 2 – התחממות מי הים/התחממות מי הים התיכון התופעה בשלב 3 – התרבות המדוזות/עלייה במספר המדוזות/גידול במספר המדוזות/מספר גדול של מדוזות הערה: תשובה שתכלול התייחסות להגעת יותר מדוזות, תיחשב תשובה שגויה. 1 = תשובה הכוללת השלמת תופעה אחת מבין הנ"ל, ללא קשר למיקומה בתרשים. או: תשובה הכוללת התייחסות לשתי התופעות בשלב אחד. או: תשובה הכוללת את השלמת שתי התופעות החסרות בשני שלבים נפרדים, אבל בסדר הפוך. 0 = תשובה הכוללת שתי תופעות שגויות.	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
3	פתוח איתור מידע	<p>2 = תשובה הכוללת שלוש או ארבע מן הפעולות הבאות לפי רצף הגיוני: תא הארס נוגע בעור החשוף של יצור חי וגורם לשחרור "מחט" ארוכה. ה"מחט" הארוכה חוזרת לעור ומפרישה חומרים רעילים לגוף.</p> <p>הערה: תשובה הכוללת גם את המשפט: "תא הארס הוא מעין מנגנון דמוי מזרק, המגולגל סביב שלפוחית הרעל", תיחשב תשובה נכונה.</p> <p>1 = תשובה הכוללת שתי פעולות מבין הנ"ל.</p> <p>הערה בנוגע לרמות ביצוע (ניקוד) 1 ו-2: יש להפחית נקודה אחת על תוספת מידע שאינו רלוונטי לפעולת המנגנון, כגון "לכל מדוזה יש אלפי תאי ארס" או "תא ארס הוא קטן מאוד ואפשר להבחין בו בעזרת מיקרוסקופ".</p> <p>0 = תשובה שאינה כוללת כל פעולה.</p> <p>אז: תשובה הכוללת פעולה אחת מבין הנ"ל. אז: כל תשובה אחרת.</p>	2-0
4	פתוח איתור מידע	<p>2 = תשובה לפי הטקסט, הכוללת דוגמה אחת לכל מקרה:</p> <p>1. <u>מקרה רגיל:</u> - אי-נעימות רבה - צריבה</p> <p>2. <u>מקרה מיוחד:</u> - תגובות אלרגיות שונות - פריחה בחלקי גוף שונים - גרד - אודם - קשיי נשימה - בחילות והקאות</p> <p>הערה: אם תלמיד כתב יותר מדוגמה אחת לכל מקרה, תיבדק רק הדוגמה הראשונה.</p> <p>1 = תשובה הכוללת דוגמה למקרה אחד בלבד.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
5	פתוח איתור מידע	<p>1 = תשובה הכוללת התייחסות לשני רכיבים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • המדוזה משירה/משאירה מאחוריה זרועות. • על הזרועות שנשרו מהמדוזה יש תאי ארס. <p>0 = תשובה הכוללת התייחסות לרכיב אחד בלבד. או: כל תשובה אחרת.</p>	1,0
6	פתוח פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה הכוללת שני משפטים המבוססים על הטקסט: משפט שמזהיר את המתרחצים ומשפט שמנחה את המתרחצים כיצד לפעול. ניסוח המשפטים צריך להתאים לניסוח של שלט, לדוגמה:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> <p>1. - זהירות! מדוזות! - זהירות! יש מדוזות! - זהירות! בחופי מפרץ חיפה מצויות מדוזות רבות העלולות לפגוע במתרחצים.</p> <p>2. - אם נפגעתם ממדוזה – פנו לטיפול רפואי מייד/ פנו לתחנת עזרה ראשונה/לתחנת המציל.</p> </div> <p>1 = תשובה הכוללת משפט נכון אחד. 0 = כל תשובה אחרת.</p>	2-0

אפשרויות הציון	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	סוג הפריט	מספר הפריט
2-0	<p>2 = תשובה הכוללת ציון של דעת הכותבים (יש מקום לדאגה/אין מקום לדאגה) ונימוק רלוונטי המבוסס על הטקסט, לדוגמה:</p> <p>– לדעת הכותבים אין מקום לדאגה. אמנם פגיעתה של "החוטית הנודדת" מציקה, אבל בדרך-כלל היא אינה גורמת לפגיעה קטלנית/למוות/לנוק בלתי הפיך.</p> <p>או:</p> <p>– לדעת הכותבים יש מקום לדאגה. במקרים נדירים פגיעת המדוזות בבני אדם יכולה להיות קשה מאוד, עד כדי כך שיש לפנות לעזרה רפואית, למשל: במקרים של בחילות, של הקאות, של קשיי נשימה ושל גרד.</p> <p>הערה: אין להוריד נקודות על תשובה שבה התלמיד השתמש במילה "לדעתי", אם הנימוק מבוסס על דעת הכותבים.</p> <p>1 = תשובה הכוללת רק נימוק המבוסס על הטקסט, ללא הצגת העמדה המפורשת של הכותבים, לדוגמה:</p> <p>– המדוזה לא גורמת למוות.</p> <p>0 = תשובה הכוללת נימוק שאינו מבוסס על דעת הכותבים, לדוגמה:</p> <p>– כי אם לא מעצבנים את המדוזות, הן לא תוקפות.</p> <p>או:</p> <p>תשובה הכוללת את דעת הכותבים ללא נימוק, לדוגמה:</p> <p>– לדעת הכותבים אין מקום לדאגה, אבל בכל זאת הם חושבים שצריך להיזהר.</p> <p>או:</p> <p>תשובה הכוללת נימוק שאינו קשור לחופי ישראל, לדוגמה:</p> <p>– יש מקום לדאגה כי מספרים לנו על הנזקים של "מדוזות הענק".</p>	פתוח פרשנות והיסק	7

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון																									
8	פתוח איתור מידע	<p>דוגמה להשלמת הטבלה:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>הנזק</th> <th>המקום/היכן היא (מא3/מא3) / היכן היא איה</th> <th>אורך זרועותיה של המדוזה*</th> <th>קוטר המדוזה*</th> <th>מידע על המדוזה סוג המדוזה</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>אינה מזיקה לאדם</td> <td>בכל יאזי הצולא</td> <td></td> <td>קוטר (כ-) 12 סנטימטרים</td> <td>"מדוזת הירח"</td> </tr> <tr> <td>קטנית (לא צק)**</td> <td>בחופי אוסטרליה</td> <td>אורך הצולא 3 מטרים</td> <td>קוטר (כ-) 25 סנטימטרים</td> <td>"מדוזת הקופסה"</td> </tr> <tr> <td>מסכנת חיי אדם</td> <td>באוקיינוס הקרח הצפוני</td> <td>אורך הצולא 36 מטרים</td> <td>קוטר (ויג' מ) 11 מטרים</td> <td>"מדוזת רעמת האריה"</td> </tr> <tr> <td>מזיקה צה ופולג' בלנודי הסיווג/ביטוג הצ' או: אינה מזיקה לאצ</td> <td>באופי יפן</td> <td></td> <td>קוטר (צ) 8 מ' מטרים</td> <td>"מדוזת הענק"</td> </tr> </tbody> </table> <p>* תשובות אלו חייבות לכלול את היחידות (מטרים, סנטימטרים). תשובות הכוללות רק את היחידות בלי האומדן (כ, בערך, עד, יותר מ...) ייחשבו תשובות נכונות. ** התייחסות למידת הארסיות בלבד תיחשב תשובה שגויה. 3 = השלמות נכונות של אחד עשר או עשרה תאים בטבלה. 2 = השלמות נכונות של תשעה או שמונה תאים בטבלה. 1 = השלמות נכונות של שבעה, שישה או חמישה תאים בטבלה. 0 = השלמות נכונות של ארבעה תאים בטבלה, או פחות. או: כל תשובה אחרת.</p>	הנזק	המקום/היכן היא (מא3/מא3) / היכן היא איה	אורך זרועותיה של המדוזה*	קוטר המדוזה*	מידע על המדוזה סוג המדוזה	אינה מזיקה לאדם	בכל יאזי הצולא		קוטר (כ-) 12 סנטימטרים	"מדוזת הירח"	קטנית (לא צק)**	בחופי אוסטרליה	אורך הצולא 3 מטרים	קוטר (כ-) 25 סנטימטרים	"מדוזת הקופסה"	מסכנת חיי אדם	באוקיינוס הקרח הצפוני	אורך הצולא 36 מטרים	קוטר (ויג' מ) 11 מטרים	"מדוזת רעמת האריה"	מזיקה צה ופולג' בלנודי הסיווג/ביטוג הצ' או: אינה מזיקה לאצ	באופי יפן		קוטר (צ) 8 מ' מטרים	"מדוזת הענק"	3-0
הנזק	המקום/היכן היא (מא3/מא3) / היכן היא איה	אורך זרועותיה של המדוזה*	קוטר המדוזה*	מידע על המדוזה סוג המדוזה																								
אינה מזיקה לאדם	בכל יאזי הצולא		קוטר (כ-) 12 סנטימטרים	"מדוזת הירח"																								
קטנית (לא צק)**	בחופי אוסטרליה	אורך הצולא 3 מטרים	קוטר (כ-) 25 סנטימטרים	"מדוזת הקופסה"																								
מסכנת חיי אדם	באוקיינוס הקרח הצפוני	אורך הצולא 36 מטרים	קוטר (ויג' מ) 11 מטרים	"מדוזת רעמת האריה"																								
מזיקה צה ופולג' בלנודי הסיווג/ביטוג הצ' או: אינה מזיקה לאצ	באופי יפן		קוטר (צ) 8 מ' מטרים	"מדוזת הענק"																								
9	ר"ב פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה נכונה: (1) להרחיב את המידע בנושא המדוזות. 0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0																									
10	ר"ב לשון ומטה לשון	<p>2 = תשובה נכונה: (2) המירכאות מציינות שמות. 0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0																									

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
11	פתוח לשון ומטה לשון	א. 1 = עשרים ושתיים 0 = עשרים ושניים או כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח לשון ומטה לשון	ב. 1 = אחד עשר 0 = אחת עשרה או כל תשובה אחרת.	1,0

המשך בעמוד הבא ←

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק שני: טקסט טיעון/שכנוע – "טלפון נייד – ברכה או קללה?"	
12	פתוח איתור מידע	<p>1 = העתקת המשפט משורות 5-6 הכולל שני נתונים רלוונטיים: "הטלפון הנייד נמצא היום ברשותם של יותר מ-60% מן הילדים בני 6-7 ושל יותר מ-95% מבני הנוער בני 12 ומעלה".</p> <p>0 = העתקת נתון אחד רלוונטי בלבד.</p> <p>או:</p> <p>העתקת שני הנתונים הרלוונטיים ואת הנתון השלישי הזה: "סקרים שנערכו מלמדים כי כ-85% מההורים מצפים שילדיהם ייקחו עמם את המכשיר..."</p> <p>או:</p> <p>כל תשובה אחרת.</p>	1,0
13	ר"ב פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה נכונה: (2) חיוני</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0
14	פתוח איתור מידע	<p>2 = תשובה הכוללת שתי פעולות מבין הארבע הבאות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • בהפסקות התלמידים מאזינים למוזיקה רועשת ממכשיר הטלפון. • התלמידים משתמשים במכשירים משוכללים, כגון מצלמה ונגן, באופן שפוגע בשגרת בית-הספר. • התלמידים כותבים או קוראים מסרונים בזמן השיעורים. • התלמידים מתקשרים ומקבלים שיחות בזמן השיעורים. <p>הערה: תשובה נכונה תכלול העברה של המסר שבמילים המודגשות.</p> <p>1 = תשובה הכוללת פעולה אחת מבין הנ"ל, שיועבר בה המסר שבמילים המודגשות.</p> <p>או:</p> <p>תשובה הכוללת שתי פעולות, שבאחת מהן אינו מועבר המסר שבמילים המודגשות.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת,</p> <p>לדוגמה:</p> <p>העתקת המשפט: "מורים ומחנכים עומדים מדי יום מול תלמידים היושבים בכיתה וברשותם מכשירי טלפון ניידים".</p>	2-0
15	ר"ב פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה נכונה: (1) מדיניות חד-משמעית</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
16	ר"ב פרשנות והיסק	2 = תשובה נכונה: (3) קבלת הטלפון 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
17	פתוח הערכה וביקורת	<p>3 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד על הקשר שבין הטקסט ובין כותרתו, בליווי נימוק רלוונטי והגייוני אחד או יותר. הנימוק צריך לכלול התייחסות הן לחסרונות והן ליתרונות של הטלפון הנייד, לדוגמה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - כן, כי בטקסט מדובר גם על היתרונות של הטלפון הנייד וגם על החסרונות שלו. - לא, כי הטקסט מדגיש את יתרונות הטלפון הנייד וכיצד אפשר להפוך את חסרונותיו ליתרונות: בטקסט הכותב מציע לחבר תקנון שיהפוך את הטלפון הנייד לברכה. <p>הערה: תשובה הכוללת נימוקים המסתמכים על הטקסט, אבל לא מוזכרת בה המילה "טקסט", תיחשב תשובה נכונה.</p> <p>1 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד בליווי נימוק המתייחס ליתרונות בלבד או לחסרונות בלבד, לדוגמה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - לא, כי הטקסט מתמקד בתוצאות השליליות של השימוש בטלפון הנייד: בקללה של הטלפון הנייד. <p>0 = תשובה הכוללת נימוק שאינו מתבסס על הטקסט, לדוגמה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - רק קללה, כי הטלפון הנייד מסרטן. <p>או: תשובה ללא נימוק.</p> <p>או: כל תשובה אחרת.</p>	3,1,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		הערה: שאלה 18 נבדקת פעמיים: פעם בהבנת הנקרא (התוכן) ופעם בהבעה בכתב (המבנה והלשון) (18כ).	
18	פתוח הערכה וביקורת	<p>3 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד: הבעת תמיכה בהחלטה, או התנגדות לה, בליווי נימוק מלא, המנוסח כהכללה, המתאים לדעה המוצגת, לדוגמה:</p> <p>– אני מתנגד להחלטה הזאת מכיוון שלעתים יש מצבי חירום, והטלפון הנייד יכול "להציל את המצב".</p> <p>– אני תומכת בהחלטה הזאת מפני שבבתי-ספר רבים הטלפון הנייד מפריע לשגרת בית-הספר.</p> <p>הערה: תשובה מנומקת הכוללת גם הסתייגות, תיחשב תשובה נכונה, לדוגמה:</p> <p>– אני מתנגדת לאסור את השימוש בטלפונים הניידים בין כותלי בית-הספר, כי חשוב שתלמיד יהיה טלפון למקרה חירום, אבל צריך לדאוג שלא ישתמשו בהם בזמן השיעורים.</p> <p>1 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד, בליווי נימוק חלקי המנוסח כאמירה כללית ללא פירוט, לדוגמה:</p> <p>– אני מתנגד להחלטה הזאת כי הטלפון הנייד חשוב.</p> <p>אז:</p> <p>תשובה הכוללת את דעת התלמיד, בליווי נימוק חלקי המנוסח כפירוט ללא הכללה, לדוגמה:</p> <p>– אני תומכת בהחלטה הזאת מפני שהטלפון הנייד מפריע למורים לנהל את השיעור.</p> <p>אז:</p> <p>תשובה הכוללת נימוק מלא ללא ציון דעת התלמיד.</p> <p>0 = תשובה ללא נימוק.</p> <p>אז:</p> <p>תשובה הכוללת רק המלצות, לדוגמה:</p> <p>– יש להשתמש בטלפונים הסלולריים רק בהפסקה.</p> <p>אז:</p> <p>תשובה שאינה מציגה עמדה חד-משמעית.</p> <p>אז:</p> <p>כל תשובה אחרת.</p>	3,1,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
18	פתוח הבעה בכתב	<p>התוכן נבדק בשאלה 18.</p> <p>בדיקה הוליסטית של איכות הכתיבה בלבד:</p> <p>5 = איכות כתיבה מיטבית</p> <p>3 = איכות כתיבה בינונית</p> <p>0 = איכות כתיבה נמוכה</p> <p>כדי לקבוע את איכות הכתיבה יש להתייחס למרכיבים הבאים:</p> <p>מבנה התשובה; מבנה המשפטים; הרצף בין המשפטים; מילות הקישור; משלב הלשון; סימני הפיסוק (שימוש תקין בסימני הפיסוק, ללא הקפדה על סימן הפסיק באמצע משפט); הכתיב.</p> <p>הערה: יש לבדוק את איכות הכתיבה בלא תלות באיכות התוכן.</p>	5,3,0
19	ר"ב פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה נכונה: (2) למרות היתרונות, לשימוש בטלפון הנייד בקרב תלמידים יש חסרונות רבים.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0
20		<p>הערה לשני הסעיפים: העתקה לא מושלמת של המשפט תיחשב תשובה נכונה כל עוד המרת הפועל נכונה.</p>	
	פתוח לשון ומטה לשון	<p>א. 2 = ... תדרוש/דרשה/זורשת מן התלמידים לכבות את הטלפונים שברשותם בפתיחת כל שיעור.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0
	פתוח לשון ומטה לשון	<p>ב. 2 = ... לוקחים את הטלפון הנייד לכל מקום ובכל עת.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0
21	ר"ב לשון ומטה לשון	<p>2 = תשובה נכונה: (1) לציון פירוט</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק שלישי: הבעה בכתב – סיכום טקסט הטעון: ”טלפון נייד – ברכה או קללה?”	
		משימת ההבעה בכתב נבדקת לפי הקטגוריות של תוכן, של מבנה ושל לשון. במשימה הזאת לא פורטו כל רמות הביניים של הביצוע. לכן אפשר לתת גם ניקוד חלקי שאינו מופיע בפירוט הניקוד.	
22	פתוח תוכן	א. תוכן הערה: על הבודק לחבר את מספר הנקודות בשלושת רכיבי התוכן, ולרשום את סכום הנקודות במקום המתאים. התאמה לסוגה ולמטלה (0-3) 3 = כתיבה בגוף שלישי, תמציתיות, הכללות, ללא דוגמאות, ללא מידע עודף וללא עמדה אישית של התלמיד. הצגת הבעיה (0-3) 3 = בבתי-הספר אין נהלים ברורים לשימוש בטלפון הנייד. 2 = תמונת המצב בבית-הספר בנוגע לשימוש בטלפון הנייד עגומה (ללא אזכור נושא הנהלים)/התלמידים משתמשים בטלפון הנייד בדרך הפוגעת במהלך התקין של שגרת בית-הספר. 1 = התלמידים נוהגים להשתמש בטלפון הנייד במהלך השיעור. שתי הצעות לשיפור המצב (0-4) 4 = ניסוח תקנון מחייב הכולל מדיניות ברורה; שיתוף ההורים במאמצי בית-הספר/בניסוח התקנון. הערה: במקרה של שימוש מושכל בטקסט, לרבות העתקה של משפטים מן הטקסט המתאימים למטלה וקישורם באופן הולם – אין להפחית נקודות.	10-0
	פתוח מבנה	ב. מבנה 4 = לכידות וקישוריות הטקסט רציף (אינו כתוב בנקודות), ויש בו קשר לוגי בין משפטים, בין רעיונות ובין החלקים השונים של הטקסט. בטקסט יש שימוש נכון במילות קישור המבטאות את הקשר הלוגי שבין הצגת הבעיה וההצעות לשיפור.	4-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		ג. לשון	
	פתוח לשון	① משלב הלשון ואוצר המילים 2 = משלב הלשון בינוני-גבוה, ללא שימוש בלשון ציורית (מטפורות, דימויים וכדומה) וללא שימוש בסלנג.	2-0
	פתוח לשון	② מורפולוגיה ותחביר 1 = הקפדה על תקינות התצורה ועל דגמי המשפט. התאמה במין, במספר ובידוע.	1,0
	פתוח לשון	③ פיסוק 1 = שימוש תקין בסימני הפיסוק (ללא הקפדה על סימן הפסיק באמצע משפט).	1,0
	פתוח לשון	④ כתיב 2 = כתיב נכון. אין להוריד נקודות על שגיאת כתיב אחת או על שגיאת כתיב חוזרת. אין להוריד נקודות על כתיב מלא או על כתיב חסר.	2-0
		הערה לשלושת הסעיפים (22א' - תוכן, 22ב' - מבנה ו-22ג' - לשון): 0 = התלמיד חרג מן הסוגה הנדרשת במטלה. או: התלמיד כתב משפט אחד בלבד. או: התלמיד העתיק העתקה גורפת ללא קשר למטלה.	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק רביעי: טקסט שימושי – "חוק העסקת בני נוער"	
23		הערה לכל הסעיפים: תשובה שלא צוינו בה היחידות, תיחשב תשובה נכונה.	
	פתוח איתור מידע	א. 1 = 15.58 ש"ח 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח איתור מידע	ב. 1 = 8 שעות 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח איתור מידע	ג. 1 = 45 דקות 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח איתור מידע	ד. 1 = 20:00 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
24	ר"ב פרשנות והיסק	2 = תשובה נכונה: (4) למסור מידע על תנאי ההעסקה של בני נוער מעל גיל 14. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
25	פתוח פרשנות והיסק	2 = תשובה הכוללת שני סעיפים מבין השלושה הבאים: 1. אסור להעסיק בני 15 מעל שמונה שעות עבודה ביום (לפי סעיף 4א'). 2. לבני 15 יש לתת הפסקה אחרי שש שעות עבודה (לפי סעיף 4ב'). 3. אסור לבני 15 לעבוד בלילה (לפי סעיף 4ג'). הערה: ציון מספר הסעיף או העתקתו או כתיבתו בלשון התלמיד ייחשבו תשובה נכונה. 1 = תשובה הכוללת סעיף אחד בלבד מבין הנ"ל. 0 = כל תשובה אחרת.	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
26	פתוח פרשנות והיסק	<p>2 = תשובה הכוללת שני רכיבים:</p> <p>1. הצעת השינוי: העבודה תתחיל בשעה 8:00 או מאוחר יותר (ורק עד השעה 20:00 בערב).</p> <p>2. ההסבר: בני נוער מתחת לגיל 16 לא יועסקו מן השעה 20:00 בערב ועד השעה 8:00 בבוקר.</p> <p>1 = תשובה הכוללת את אחד הרכיבים בלבד (הצעת השינוי או ההסבר). אז:</p> <p>תשובה הכוללת הצעת שינוי בליווי הסבר לא רלוונטי.</p> <p>0 = תשובה שאינה כוללת אף לא אחד מן הרכיבים הנ"ל.</p>	2-0
27	פתוח פרשנות והיסק	<p>3 = תשובה הכוללת התייחסות לעובדה שהמנהלת לא נהגה לפי החוק, בליווי נימוק המתייחס לכך שהמנהלת עברה על החוק הקובע כי העסקתם של בני נוער מחויבת בתשלום שכר, כולל תקופת ההתלמדות.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	3,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		<p>הערה: שאלה 28 נבדקת פעמיים: פעם בהבנת הנקרא (התוכן) ופעם בהבעה בכתב (המבנה והלשון) (28כ).</p>	
3,1,0	<p>פתוח</p> <p>הערכה וביקורת</p>	<p>3 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד בליווי נימוק/נימוקים רלוונטיים, לדוגמה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - החוק עלול להקטין את סיכויי העסקתם של בני נוער כי המעסיקים לא ירצו לטרוח למען העסקתם של בני נוער העובדים רק כמה שבועות בשנה: עליהם למסור טופס העסקה לבני הנוער ולדרוש מהם להוציא פנקס עבודה, שעות העבודה של בני הנוער מוגבלות, ויש לשלם להם בעבור "תקופת ההשתלמות". - החוק עלול להקטין את סיכויי העסקתם של בני נוער כי החוק מגן על בני נוער עובדים ומטיל הגבלות על המעסיקים. - החוק עלול להקטין את סיכויי העסקתם של בני נוער כי בני הנוער לא ירצו לטרוח ולהמציא מסמכים כה רבים (פנקס עבודה, אישור רפואי וכו'). <p>או:</p> <ul style="list-style-type: none"> - החוק יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער כי העסקתם משתלמת למעסיקים מבחינה כלכלית. בני הנוער יכולים להביא תועלת בעבודה, למשל: יש להם מוטיבציה רבה והם נשמעים להוראות המעסיק. - החוק יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער כי הורים ידעו שיש חוק המגן על ילדיהם וירשו להם לצאת לעבוד. - החוק יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער הרוצים לעבוד כי הם ירגישו בטוחים יותר בגלל התנאים הטובים. <p>הערה: תשובה שהתלמיד יציין בה את שתי האפשרויות (עלול להקטין/יכול להגדיל), וכל אחת מהן תנומק כראוי, תיחשב תשובה נכונה.</p> <p>1 = תשובה הכוללת נימוק ללא הבעת עמדה מפורשת.</p> <p>0 = תשובה הכוללת נימוק לא רלוונטי.</p> <p>או: תשובה ללא נימוק.</p> <p>או: כל תשובה אחרת.</p>	28

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
28כ	פתוח הבעה בכתב	<p>התוכן נבדק בשאלה 28.</p> <p>בדיקה הוליסטית של איכות הכתיבה בלבד:</p> <p>5 = איכות כתיבה מיטבית</p> <p>3 = איכות כתיבה בינונית</p> <p>0 = איכות כתיבה נמוכה</p> <p>כדי לקבוע את איכות הכתיבה יש להתייחס לרכיבים הבאים:</p> <p>מבנה התשובה; מבנה המשפטים; הרצף בין המשפטים; מילות הקישור; משלב הלשון; סימני הפיסוק (שימוש תקין בסימני הפיסוק, ללא הקפדה על סימן הפסיק באמצע משפט); הכתיב.</p> <p>הערה: יש לבדוק את איכות הכתיבה בלא תלות באיכות התוכן.</p>	5,3,0
29	פתוח פרשנות והיסק	<p>3 = תשובה הכוללת ארבעה סימונים נכונים:</p> <p>1. לא נכון</p> <p>2. נכון</p> <p>3. לא נכון</p> <p>4. נכון</p> <p>2 = תשובה הכוללת שלושה סימונים נכונים מבין הנ"ל.</p> <p>1 = תשובה הכוללת שני סימונים נכונים מבין הנ"ל.</p> <p>0 = תשובה הכוללת סימון נכון אחד או ארבעה סימונים שגויים.</p> <p>או:</p> <p>כל תשובה אחרת.</p>	3-0
30	ר"ב הערכה וביקורת	<p>3 = תשובה נכונה: (2) כתובת לבירור שאלות הקשורות לעבודת בני נוער.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	3,0
31	פתוח לשון ומטה לשון	<p>2 = תשובה הכוללת רק את המילים הבאות:</p> <p>1. המעסיק/מעסיק/העסקה (טופס העסקה)</p> <p>2. יעסיקו/להעסיק</p> <p>1 = תשובה נכונה על אחד משני הסעיפים.</p> <p>0 = כל תשובה אחרת.</p>	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
32	פתוח לשון ומטה לשון	<p>1 = העתקת אחד המשפטים הבאים:</p> <p>– "חובה לתת לבני הנוער העובדים הפסקה של 45 דקות למנוחה ולסעודה".</p> <p>– "יש להבהיר זאת מראש לבני הנוער כדי למנוע מחלוקת".</p> <p>0 = העתקת משפט שאינו הוראה.</p> <p>א:</p> <p>העתקת הוראה שאינה מופיעה בסעיף ב'4.</p> <p>א:</p> <p>כל תשובה אחרת.</p>	1,0

2.ג הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים

כללי

מוצע כי המבחנים של כל כיתה ייבדקו בידי צוות המורים לעברית בבית-הספר. כמו כן, מוצע שרכז המקצוע או רכז השכבה, או מי שימונה לצורך כך בידי מנהל בית-הספר, ילוו את התהליך הזה. יש לבדוק את המבחנים בהתאם למחווה המצורף לעיל (ג.1) ובצמידות אליו. זכרו כי תוצאות המבחנים נועדו לשימוש פנימי, ובית-הספר אינו נדרש לדווח עליהן לכל גורם שהוא.

כלי עזר לחישוב הציונים של המיצ"ב הפנימי ולמיפויים

ראמ"ה מעמידה לרשות בתי-הספר שני כלים ממוחשבים לחישוב ציונים ולמיפוי הישגים: **מערכת המנב"ס/המנבסון והמיצבית**, שפותחה בידי ראמ"ה. כלים אלה מחשבים את הציונים ברמת התלמיד באופן אוטומטי, מספקים נתונים הניתנים להשוואה בין קבוצות תלמידים ומאפשרים קבלת תרשימים ברמת הכיתה או ברמת השכבה. שני הכלים האלה מתאימים לשימוש **רק** בבתי-ספר שהעבירו את המבחן בשלמותו.

נוסף על הכלים הסטטיסטיים האלה, מצורפים למחברות המבחן כלים ידניים לחישוב הנתונים – **דף ריכוז ציונים לתלמיד ודף מיפוי כיתתי** היכולים להיות שלב מקדים (כלי תומך) לפני הקלדת הנתונים למנבסון או למיצבית.

כדי שיהיה אפשר לקבל תמונה בית-ספרית, יש לקבל החלטה אחידה בנוגע לכלי שימש את בית-הספר לעיבוד הנתונים. יש להנחות את כלל המורים בבית-הספר **להשתמש בכלי בית-ספרי אחיד לניתוח כל תוצאות המיצ"ב הפנימי**: מנב"ס/מנבסון או מיצבית (כלי המבוסס על אקסל). כדי להגיע לידי החלטה בית-ספרית יש להביא בחשבון את רמת המיומנות של כלל מורי בית-הספר בכלי העיבוד השונים: השימוש בכלי האקסל מתאים למורים שיש להם שליטה בסיסית בתוכנת אקסל, והשימוש במנבסון מתאים למורים בעלי מיומנות בסיסית בעבודה עם מרכיבים במנבסון.

א. חישוב הציונים באמצעות מנב"ס ומנבסון

מערכות המנב"ס והמנבסון הותאמו להזנת הנתונים של מבחני המיצ"ב הפנימיים, והן כוללות ממשק המאפשר לבית-הספר לקלוט את מבחני המיצ"ב הפנימיים ישירות למנבסון או למנב"ס, לשם הקלדת ציוני המיצ"ב הפנימי. תיעוד הציונים במנב"ס/במנבסון מאפשר לשמור אותם ולשלבם בתכנית ההערכה של בית-הספר. נוסף על כך, תיעוד הציונים במנב"ס/במנבסון מאפשר להפיק דוחות ייחודיים למיצ"ב הפנימי הכוללים השוואה לנתונים הארציים המבוססים על נתוני המיצ"ב החיצוני.

להדרכה ולתמיכה אפשר לפנות למוקד השירות והתמיכה של מינהלת יישומי המנב"ס בימים א'-ה', בשעות 07:30-22:30 (מומלץ לפנות אחרי השעה 15:30), וביום ו' ובערבי חג בשעות 07:30-14:00, בטלפון: **03-9298111**.

דוא"ל לתמיכה: moked-manbas@kishurim.k12.il

אתר האינטרנט של מינהלת יישומי המנב"ס: www.education.gov.il/manbas

ב. חישוב הציונים באמצעות המיצבית

ראמ"ה מעמידה לרשות בתי-הספר "מיצבית-כיתתית" ו"מיצבית-שכבתית", לחישוב ההישגים במיצ"ב הפנימי ולמיפוקם. המיצביות שפותחו בעבור כל אחד ממבחני המיצ"ב הפנימי הן קובצי אקסל שהותאמו למבנה הייחודי של כל מבחן. המיצבית הכיתתית מאפשרת לחשב את הציונים של תלמידי הכיתה במבחן המיצ"ב הפנימי, ומספקת תמונת מצב של הישגי הכיתה במבחן. המיצבית השכבתית מספקת נתונים שונים: (1) על הישגי כלל התלמידים בשכבה; (2) על השוואה בין הישגי הכיתות המקבילות במבחן המיצ"ב הפנימי; (3) על השוואה בין נתוני השכבה לנתוני קבוצות ההשוואה הארציות (הנורמות הארציות) המבוססים על נתוני המיצ"ב החיצוני. המיצביות יפורסמו באתר ראמ"ה בכתובת: <http://rama.education.gov.il> בקטגוריה "מיצ"ב פנימי תש"ע" סמוך למועדי המיצ"ב הפנימי.

ג. חישוב הציונים באופן ידני

כדי לחשב את הציונים באופן ידני יש להיעזר בדף ריכוז הציונים הידני של כל תלמיד ו/או בדף המיפוי הכיתתי. דפי ריכוז הציונים הידניים של כל התלמידים (40 עותקים) וכן דף מיפוי כיתתי מצורפים למעטפה. ראו בעמודים 48-49 דוגמה לדף ריכוז ציונים מלא, שחושבו בו כל הציונים של תלמיד אחד, ודוגמה לדף ריכוז ציונים ריק. כלי זה הותאם להעברת המיצ"ב הפנימי, ונועד לאפשר למורי בתי-הספר לבדוק את המבחנים בדרך יעילה ונוחה.

להלן הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים באופן ידני:

1. הנחיות כלליות

- בדיקת השאלות במבחן לפי המחון המצורף: אפשרויות הניקוד בכל סעיף ובכל שאלה מוגדרות מראש במחון ומצוינות בהתאם לכך בדף ריכוז הציונים. יש לסמן בדף ריכוז הציונים את הניקוד לכל שאלה או סעיף. להלן כמה דוגמאות.

דוגמאות

שאלה 16 (פריט רב-בררה): תשובה נכונה של התלמיד, כפי שמפורט במחון, תזכה את התלמיד ב-2 נקודות. במקרה זה יש להקיף בדף ריכוז הציונים את הספרה 2, בשורה המתייחסת לשאלה 16. אם התלמיד שגה, או שלא השיב על השאלה כלל, הוא יקבל 0 נקודות. במקרה זה יש להקיף את הספרה 0 בדף ריכוז הציונים.

שאלה 28 (פריט פתוח): תשובה מלאה של התלמיד היא תשובה הכוללת הבעת דעה ונימוק הולם, כפי שמפורט בדוגמאות שבמחון, והיא תזכה את התלמיד ב-3 נקודות. אם התלמיד השיב תשובה מלאה, יש להקיף את הספרה 3 בדף ריכוז הציונים, בשורה המתייחסת לשאלה 28. תשובה חלקית היא תשובה שהנימוק בה חלקי, כפי שמפורט בדוגמה שבמחון, והיא תזכה את התלמיד בנקודה אחת. במקרה זה יש להקיף את הספרה 1 בדף ריכוז הציונים. אם התלמיד לא השיב על השאלה, או שהשיב תשובה ללא נימוק, הוא יקבל 0 נקודות. במקרה זה יש להקיף את הספרה 0 בדף ריכוז הציונים.

שאלה 22, משימת הבעה בכתב – כתיבת סיכום (פריט פתוח): ההערכה נעשית על-פי שלוש קטגוריות: תוכן, מבנה ולשון. שימו לב כי בקטגוריית הלשון יש להתייחס בנפרד לכל אחד מארבעת המרכיבים (משלב הלשון ואוצר המילים; מורפולוגיה ותחביר; פיסוק; כתיב).

- המבחן כולל שתי שאלות שהן שאלות בהבנת הנקרא, **הנבדקות גם בהבעה בכתב (18כ), 28כ).** בשאלות האלה נבדקות הקטגוריות מבנה ולשון בלבד, בסולם של 0, 3, 5.
- לשון ומטה לשון – מאחר שהציון של כל תלמיד בלשון ומטה לשון מבוסס על מספר קטן יחסית של פריטים, ציון זה עלול, במקרים מסוימים, שלא לייצג נאמנה את רמת שליטתו של התלמיד. לפיכך מומלץ להצליב את המידע עם הערכות פנימיות אחרות שהועברו בכיתה באותו נושא.
- דין שאלה שלא ענו עליה כדין תשובה שגויה. בשני המקרים יקבל התלמיד אפס נקודות. עם זאת, מומלץ שהמורה ירשום לעצמו את השאלות שהתלמידים לא השיבו עליהן, כדי שיוכל ללמוד מהן על נושאים שהכיתה מתקשה בהם או שלא למדה אותם.

2. הנחיות לחישוב ידני של ציון התלמיד בכל נושא במבחן

בעבור כל תלמיד יש לחשב את הציון בכל אחד משלושת הנושאים האלה בנפרד: **הבנת הנקרא, הבעה בכתב ולשון ומטה לשון.** מחשבים את הציון בכל נושא על-פי סכום הנקודות שצבר התלמיד באותו נושא (השאלות בכל נושא מופיעות בטורים נפרדים בדף ריכוז הציונים לתלמיד).

3. הנחיות לחישוב ידני של הציון הכולל במבחן

הציון הכולל של המבחן מחושב על-פי סכום הנקודות שצבר התלמיד בשלושת הנושאים. טווח הציונים נע בין 0 ל-100.

4. הנחיות לשימוש בדף המיפוי הכיתתי ולחישוב מדדים כיתתיים

- דף המיפוי הכיתתי המופיע בהמשך נועד לאפשר את חישובם של המדדים הכיתתיים ברמת הפריט, ברמת הסוגה, ברמת הנושא וברמת הציון הכולל של המבחן. בתום בדיקת המבחנים מומלץ להעתיק את הציונים של כל תלמיד בפריטים המשתייכים לאותו נושא, ואחר כך לחשב את הציון הממוצע של כל התלמידים בכיתה ברמת הפריטים, ברמת הנושאים וברמת המבחן כולו.
- שימו לב כי בדף המיפוי הכיתתי הפריטים מסודרים לפי נושאים. דף המיפוי הכיתתי מוצג בחוברת זו לשם דוגמה והוא גם מצורף במעטפה לשימושכם.
- נתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות) **אינם** כוללים עולים חדשים ותלמידים המקבלים תמיכה מתכנית השילוב. לכן, כדי להשוות את הממוצע הכיתתי לנתונים האלה (כאשר הם יתפרסמו), יש לחשב את הממוצע הכיתתי בלי קבוצות התלמידים האלה.

3.ג התאמת חישוב הציונים לצורכי בית-הספר

המיצ"ב הפנימי נועד לשימוש פנים בית-ספרי ולכן הוא יכול להיות מרכיב בחישוב הציון הסופי בתעודה, וזאת לפי החלטת בית-הספר. להלן כמה אפשרויות לחישוב ציוני התלמידים:

א. מתן ציון לפי כלל השאלות במבחן המקורי. ציון זה יאפשר השוואה לציוני קבוצות השוואה שיפורסמו על-ידי ראמ"ה.

ב. מתן שני ציונים (הדבר מחייב להעביר את המבחן במתכונתו המלאה) – האחד על בסיס חלק מהטקסטים (למשל שני טקסטים), והאחר על בסיס המבחן בכללותו. הציון המבוסס על כלל המבחן יאפשר להשוות את ציון בית-הספר לציון של קבוצות השוואה.

הערה: אם המבחן לא הועבר לתלמידים במתכונת מלאה, יש לערוך שינויים במספר הנקודות המוקצות לכל שאלה ושאלה, וזאת על-פי שיקול דעתו של המורה.

4.ג השוואה לנתוני קבוצות ההשוואה (נורמות ארציות)

ראמ"ה תפרסם את נתוני קבוצות ההשוואה (כלל בתי-הספר דוברי העברית) על סמך התוצאות של בתי-הספר שנבחנו במבחן המיצ"ב החיצוני. בית-הספר יוכל להשוות את הישגיו להישגים של בתי-ספר דומים. הסברים בנוגע להשוואה זו יפורסמו באתר האינטרנט של ראמ"ה בעוד כמה חודשים. זכרו, אם תחליטו לערוך שינויים כלשהם במבחן (במבנהו, באופן העברתו או באופן הערכתו), לא תוכלו להשוות את הישגים שלכם לנתוני קבוצות ההשוואה.

דף ריכוז ציונים לתלמיד

דוגמה למילוי דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ח' – מיצ"ב פנימי התש"ע
יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווון.

שם התלמיד/ה: _____ כח' _____ כיתה: 1 ח'

לשון ומטה לשון			הבנת הנקרא			השאלה	
			0	(1)	3	שאלה 18	
			0		(2)	שאלה 19	
0		(2)				שאלה 20א	
0		(2)				שאלה 20ב	
(0)		2				שאלה 21	
			0	(1)		שאלה 23א	
			0	(1)		שאלה 23ב	
			0	(1)		שאלה 23ג	
			0	(1)		שאלה 23ד	
			0		(2)	שאלה 24	
			0	1	(2)	שאלה 25	
			0	1	(2)	שאלה 26	
			0		(3)	שאלה 27	
			(0)	1	3	שאלה 28	
			0	1	(2)	3	שאלה 29
			0		(3)	שאלה 30	
0	(1)	2				שאלה 31	
(0)	1					שאלה 32	

לשון ומטה לשון			הבנת הנקרא			השאלה	
			0		(2)	שאלה 1	
			0	(1)	2	שאלה 2	
			0	1	(2)	שאלה 3	
			(0)	1	2	שאלה 4	
			0	(1)		שאלה 5	
			0	(1)	2	שאלה 6	
			0	1	(2)	שאלה 7	
			0	1	2	(3)	שאלה 8
			0		(2)	שאלה 9	
0		(2)				שאלה 10	
0	(1)					שאלה 11א	
(0)	1					שאלה 11ב	
			0	(1)		שאלה 12	
			0		(2)	שאלה 13	
			0	1	(2)	שאלה 14	
			0		(2)	שאלה 15	
			0		(2)	שאלה 16	
			0	(1)		3	שאלה 17

הבעה בכתב										השאלה	
0			3		(5)					שאלה 18כ	
0	1	2	3	4	5	(6)	7	8	9	10	שאלה 22א
0	1	(2)	3	4							שאלה 22ב
0	1	(2)									שאלה 22ג
(0)	1										שאלה 22ג2
0	(1)										שאלה 22ג3
(0)	1	2									שאלה 22ג4
0			3		(5)						שאלה 28כ

$\frac{(21)}{30} \times 100 = 70\%$	$\frac{(8)}{13} \times 100 = 62\%$	$\frac{(45)}{57} \times 100 = 79\%$	ציונים באחוזים
ציון בהבעה בכתב	ציון בלשון ומטה לשון	ציון בהבנת הנקרא	
4 נק' (סכום הנקודות בהבנת הנקרא, בלשון ומטה לשון ובהבעה בכתב)			ציון כולל

הצג נוצר באמצעות מערכת הלימודים והתרגילים של אריאל.

דף ריכוז ציונים לתלמיד

(עותקים של דף זה מצורפים במעטפה)

דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ח' – מיצ"ב פנימי התש"ע
יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווך.

שם התלמיד/ה: _____ כיתה: _____

לשון ומטה לשון			הבנת הנקרא			השאלה	
			0	1	3	שאלה 18	
			0		2	שאלה 19	
0		2				שאלה 20א	
0		2				שאלה 20ב	
0		2				שאלה 21	
			0	1		שאלה 23א	
			0	1		שאלה 23ב	
			0	1		שאלה 23ג	
			0	1		שאלה 23ד	
			0		2	שאלה 24	
			0	1	2	שאלה 25	
			0	1	2	שאלה 26	
			0		3	שאלה 27	
			0	1	3	שאלה 28	
			0	1	2	3	שאלה 29
			0		3	שאלה 30	
0	1	2				שאלה 31	
0	1					שאלה 32	

לשון ומטה לשון			הבנת הנקרא			השאלה	
			0		2	שאלה 1	
			0	1	2	שאלה 2	
			0	1	2	שאלה 3	
			0	1	2	שאלה 4	
			0	1		שאלה 5	
			0	1	2	שאלה 6	
			0	1	2	שאלה 7	
			0	1	2	3	שאלה 8
			0		2		שאלה 9
0		2					שאלה 10
0	1						שאלה 11א
0	1						שאלה 11ב
			0	1			שאלה 12
			0		2		שאלה 13
			0	1	2		שאלה 14
			0		2		שאלה 15
			0		2		שאלה 16
			0	1		3	שאלה 17

הבעה בכתב										השאלה	
0			3		5					שאלה 18כ	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	שאלה 22א
0	1	2	3	4							שאלה 22ב
0	1	2									שאלה 22ג1
0	1										שאלה 22ג2
0	1										שאלה 22ג3
0	1	2									שאלה 22ג4
0			3		5						שאלה 28כ

$\frac{(\quad)}{30} \times 100 = \text{_____\%}$	$\frac{(\quad)}{13} \times 100 = \text{_____\%}$	$\frac{(\quad)}{57} \times 100 = \text{_____\%}$	ציונים באחוזים
ציון בהבעה בכתב	ציון בלשון ומטה לשון	ציון בהבנת הנקרא	
ציון כולל _____ נק' (סכום הנקודות בהבנת הנקרא, בלשון ומטה לשון ובהבעה בכתב)			ציון כולל

הצ' נודד לשמאל ביו-ספרי ולא להצדקה אלא זוכים שהוא.

דף מיפוי כיתתי - עברית לכיתה ח' מיצ"ב פנימי התש"ע

הבנת הנקרא																רגיל/ עולה/ משולב	מספר השאלה ממדי ההבנה		
טקסט טיעון/שכנוע								טקסט מידע											
הציון בסוגה	19	18	17	16	15	14	13	12	הציון בסוגה	9	8	7	6	5	4	3	2	1	שם התלמיד
	II	III	III	II	II	I	II	I		II	I	II	II	I	I	I	II	III	
																			1
																			2
																			3
																			4
																			5
																			6
																			7
																			8
																			9
																			10
																			11
																			12
																			13
																			14
																			15
																			16
																			17
																			18
																			19
																			20
																			21
																			22
																			23
																			24
																			25
																			26
																			27
																			28
																			29
																			30
																			31
																			32
																			33
																			34
																			35
																			36
																			37
																			38
																			39
																			40

יש לרשום את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווון

הציון הכולל במבחן	הבעה בכתב									לשון ומטה לשון									הבנת הנקרא													1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40						
	הציון בנושא	28 כ	22 ג	22 ג	22 ג	22 ג	22 ב	22 א	18 כ	הציון בנושא	32	31	21	20 ב	20 א	11 ב	11 א	10	הציון בנושא	הציון בסוגה	30 III	29 II	28 III	27 II	26 II	25 II	24 II	23 ד	23 ג	23 ב	23 א							
		הציון בנושא	כ	ג	ג	ג	ג	ב	א		כ	ב	א	ב	א	ב	א	ב			א	ב	א	ב	א	ב	א	ב	א	ב	א		ב	א	ב	א	ב	א
																																					1	
																																						2
																																						3
																																						4
																																						5
																																						6
																																						7
																																						8
																																						9
																																						10
																																						11
																																						12
																																						13
																																						14
																																						15
																																						16
																																						17
																																						18
																																						19
																																						20
																																						21
																																						22
																																						23
																																						24
																																						25
																																						26
																																						27
																																						28
																																						29
																																						30
																																						31
																																						32
																																						33
																																						34
																																						35
																																						36
																																						37
																																						38
																																						39
																																						40

ממוצע כיתתי של כל התלמידים: _____

ממוצע כיתתי ללא תלמידים משולבים ועולים: _____

מקרא - ממדי ההבנה:

I - איתור מידע וארגונו מחדש

II - פרשנות והיסק

III - הערכה וביקורת

פרק ד': הפקת תועלת מהמבחן

הפרק כולל ניתוח פעילויות הבנת הנקרא של הפרקים צמודי הטקסט במבחן. הניתוח כולל הבנת הקשיים, איתורם והמלצות לעבודה צמודת טקסט בעיקר במסגרת ההוראה בכיתה. מטרת הפרק היא לתרום להפקת תועלת בעקבות המבחן: הוא מציע הבנה מעמיקה של משימות המבחן, הבנת הקשיים בשליטה במיומנויות שנבדקו, כפי שבאו לידי ביטוי בביצועים השונים של התלמידים.

פרק זה בנוי לפי סדר השאלות במבחן. כל שאלה היא יחידה נפרדת. מספר היחידות זזה למספר השאלות במבחן. כל יחידה כוללת עד ארבע יחידות ניתוח. היחידות מוצגות במסגרות נפרדות: **היחידה הראשונה היא טבלה – תקציר ניתוח השאלה** וכוללת ראשי פרקים של כל סעיפי הניתוח: המחווה, ממדי ההבנה (בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים), הכישורים הנדרשים וההשתמעויות להוראה. **היחידה השנייה היא הרחבה והעמקה של הניתוח** וכוללת הסברים על הכישורים הנדרשים לכתיבת תשובה נכונה, על סוג הקשיים ועל בניית ידע על תוכן הטקסט. **היחידה השלישית** שייכת רק לשאלות פתוחות וכוללת **הדגמה של תשובות תלמידים וניתוחן** לאור תהליכי ההבנה שהוצגו ביחידה הקודמת. **היחידה הרביעית מציגה את ההשתמעויות להוראה** וכוללת נושאים מתאימים להוראה והמלצות לפעילויות מתאימות לקידום כישורים, שבאו לידי ביטוי בשאלה.

כיוון שאפשר לנתח את השאלות במבחן ובהתאם לכך את תשובות התלמידים בדרכים שונות, יתכן שוני בין הניתוח לבין המופיע במחווה. במקומות אלה תופיע הפנייה להערת שוליים (כוכבית).

להלן מודל המציג את יחידות ניתוח השאלות:

	השאלה
	המחווון (תקציר)
	ממדי ההבנה ודרישות השאלה
	הכישורים הנדרשים (רשימה)
	ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)

הכישורים הנדרשים	
הרחבה, הסבר והדגמה	
הסברים על תהליכי חשיבה ודרכי שימוש בידע שפתי במהלך מתן תשובה	

ניתוח תשובות תלמידים		
הדגמה של תשובות תלמידים וניתוחן לאור הכישורים הנדרשים		
ניתוח	דוגמאות	
		תשובות נכונות
		תשובות חלקיות
		תשובות שגויות

ההשתמעויות להוראה	
המלצות לפעילויות מתאימות	

במבחן יש שלושה פרקים העוסקים בהבנת הנקרא:

פרק ראשון: "פלישת המדוזות" – טקסט מידע

פרק שני: "טלפון נייד – ברכה או קללה?" – טקסט טיעון / שכנוע

פרק רביעי: "חוק העסקת בני נוער" – טקסט שימושי

פרק ראשון: "פלישת המדוזות"

הטקסט "פלישת המדוזות" הוא טקסט עיוני-מידעי מעובד לפי כתבתם של אסף זלינגר ואלה הר-נוי, שהתפרסמה בעיתון "מעריב", 19.06.07.

מצורפים לכתבה ארבעה קטעי מידע קצרים נפרדים וממוסגרים. הטקסט המרכזי עוסק בתופעה של פלישת המדוזות לחופי הארץ ובתוצאות של תופעה זו. הטקסט כולל מידע על המדוזות מבחינת כמותן, התרבותן, נדידתן והפגיעה מהן. הקטעים הקצרים עוסקים בסוגי מדוזות: כל קטע כולל מידע על סוג אחד של מדוזות. המבנה של הקטעים האלה מתאים למבנה הכתבה שבמרכזה מידע.

הפתיחה והסיום של הכתבה יוצרים לה מסגרת: פתיחה הפונה אל הקוראים, ציורית ומשלבת הבעת רגש: "אליהן אף אחד לא מתגעגע"; וסיום הפונה אל הקוראים ומשלב אף הוא הבעת רגש: "אבל נוכל להתנחם בכך ש...". תוכן הכתבה הוא מידעי והמבנה שלה מתאים לסוגה שלה: בפתיחה מופיעה הגדרה כללית, בכל פסקה מובא מידע בנושא אחר כמו אופן ההתרבות של המדוזות ואופן הפגיעה שלהן, ובסיום - סיכום הנזקים ודרך הטיפול בהם.

לשון הטקסט מתאימה לסוגה העיונית-המידעית: שפה דחוסה, שפה שמנית הכוללת משפטים שמניים, שהנשוא שלהם הוא שם עצם כמו "המדוזות הן בעלי חיים ימיים קדומים", "חום המים ביס התיכון הוא הגורם...", שימוש בשמות רבים ובהם שמות מופשטים, וכן שפה הכוללת מילים וביטויים במשלב גבוה כמו "העלייה נובעת משינויי אקלים עולמיים (גלובליים) המתרחשים...".

להלן ניתוח של 11 שאלות על הטקסט "פלישת המדוזות". ניתוח השאלות הוא לפי מודל ניתוח היחידות המוצג לעיל.

שם הטקסט ומקורו: "פלישת המדוזות" מיצ"ב תש"ע נוסח א'

שאלה 1

<p>מהי מטרתו העיקרית של משפט הפתיחה בטקסט (שורות 1–6)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. לתאר את הדרך שבה הגיעו המדוזות לחופי הארץ. 2. לעודד את הקוראים להמשיך לקרוא את הכתבה. 3. להפנות את הקוראים למקורות מידע אחרים. 4. להפנות את תשומת הלב של הקוראים לבילויים בקיץ. 	<p>השאלה</p>
<ol style="list-style-type: none"> 2. לעודד את הקוראים להמשיך לקרוא את הכתבה. 	<p>המחווון (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק: * הבנת הרעיון בפסקה. ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● להבין את התוכן של משפט הפתיחה (מורכב מבחינה תחבירית). ● להבין את הטקסט כיחידת שיח שלמה. ● להסיק מסקנה על תפקידו של משפט הפתיחה בטקסט. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● משפטי פתיחה ותפקידם בסוגות השונות: מידע בספרי יעץ ובספרי לימוד לעומת מידע בכתבה עיתונאית. ● הפקת מידע ממשפטים מורכבים מבחינה תחבירית על-ידי שכתובם למשפטים קצרים, כחלק מתהליך הבנת הנקרא. 	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

* ניתוח ממד ההבנה שונה מזה המופיע במחווון.

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להבין את תוכן משפט הפתיחה, שהוא משפט מורכב מבחינה תחבירית: "כמו השמש, האבטיח והגלידה, גם המדוזות מופיעות בתחילת הקיץ, אך שלא כמותם, נראה שאליהן אף אחד אינו מתגעגע". התוכן מובע במשפט ארוך, שהוא משפט מחובר בעל שני איברים שיש ביניהם קשר של ניגוד. כל אחד מן האיברים קשה לתהלוך מבחינת המבנה שלו: באיבר הראשון הנושא חוזר במבנה תחבירי של הדגשה: "כמו... גם..." ואילו האיבר השני הוא משפט מורכב בעל פסוקית נושא במבנה של משפט ייחוד: "... שאליהן..." ופירושו: המדוזות – אף אחד אינו מתגעגע אליהן. התלמידים צריכים לדלות את המסר העיקרי מתוך המשפט המורכב באיבר השני ולהבין ש"המדוזות מופיעות בתחילת הקיץ..." ו"אליהן אף אחד אינו מתגעגע". השאלה דורשת מן התלמידים התייחסות כללית אל תוכן הטקסט כיחידת שיח שלמה כדי להבין את מטרת הפתיחה ביחס לטקסט השלם. בחירת המסיח הנכון דורשת בעיקר הבנה של תוכן הפתיחה, כי המסיחים האחרים מתייחסים לתוכן הפתיחה בהקשר של הטקסט השלם. כלומר, אין רמז בתוכן הפתיחה לתיאור הדרך שבה הגיעו המדוזות (מסיח 1) או למקורות מידע אחרים (מסיח 3) או לבילויים בקיץ (מסיח 4).

ההשתמעויות להוראה

- **משפטי פתיחה ותפקידם בסוגות השונות:** הטקסט שלפנינו הוא כתבה עיתונאית הכוללת מידע. הפתיחה היא פתיחה של כתבה הפונה לקוראים ומושכת את תשומת לבם לנושא (שורות 1–6). שורות 7–11 הן פתיחה למידע. שורות אלו אופייניות לפתיחה – נמצא בהן הכללה. הגדרה של מדוזה: "המדוזות הן בעלי חיים ימיים קדומים. צורתן..." ההגדרה פותחת במשפט שמני כללי ללא נימה אישית. אפשר להדגים לתלמידים ולהראות עוד משפטים מן הסוג הזה מתוך הטקסטים המופיעים במבחן זה. למשל, בטקסט המידע בפרק הרביעי על "חוק העסקת בני נוער" הטקסט פותח בהכללה: "זכויותיהם של בני הנוער העובדים מפורטות בחוק העבודה" ובהמשך מציג את הנושא: "להלן כמה סעיפים מחוק זה". הטקסט בפרק השני "הטלפון הנייד – ברכה או קללה?" אינו פותח בהכללה אלא בתיאור עובדות. הוא מציג לקוראים יתרונות של הטלפון הנייד ואחר כך מציין את החסרונות שלו. הפתיחה של הטקסט, "הטלפון הנייד הביא עמו, ללא ספק, יתרונות לחיי הורים וילדים רבים", אינה אפוא פתיחה כללית המציגה את הנושא בהכללה: לטלפון הנייד יש גם יתרונות וגם חסרונות. הביטוי "ללא ספק" במשפט הפתיחה הוא הערה של הכותב ומאפיין סוגה של כתבה, הכוללת לא רק מידע אלא גם את עמדתו של הכותב. כדאי לדון בפתיחות של טקסטים שונים ובתפקידן בסוגות השונות, להדגים לתלמידים פתיחות שונות ולבקש מהם למצוא דוגמאות נוספות. הדוגמאות יותחו בכיתה הן מבחינת התוכן הן מבחינת הלשון, לפי הסוגה של הטקסט.
- **הפקת מידע ממשפטים מורכבים מבחינה תחבירית:** טקסטים עיוניים כוללים בדרך כלל מידע רב ודחוסים. מופיעים בהם משפטים מורכבים ולכן הם קשים לתהלוך. כדאי לאמן את הלומדים במציאת המידע בטקסטים כאלה ולשכתב את אותם המשפטים. בתהליך השכתוב התלמידים מפרקים כל משפט מורכב לכמה משפטים קצרים. כל משפט קצר מציג פריט מידע אחד. עוד על הנושא, ראו למעלה בסעיף "הכישורים הנדרשים". אפשר להדגים את תהליך השכתוב בטקסט הנוכחי, למשל, במשפט המורכב המתחיל בשורה 41: "למדוזה יש מנגנון ארס, שבעזרתו היא מתגוננת מפני אויבים וגם לוכדת דגים שמהם היא ניזונה". שכתוב המשפט ופירושו למשפטים קצרים: 1. למדוזה יש מנגנון ארס. 2. בעזרת מנגנון הארס המדוזה מתגוננת מפני אויבים. 3. המדוזה לוכדת דגים. 4. המדוזה ניזונה מהדגים. פירוק המשפט ליחידות תוכן הוא חלק מתהליך הבנת הנקרא. פעולת הפירוק ליחידות מידע קטנות יכול לסייע לתלמידים למצוא מידע בטקסט ולבנות את תמונת הטקסט.

שאלה 2

<p>לפי הטקסט, התחממות כדור הארץ גורמת לרצף של תופעות. השלימו בתרשים שלפניכם את התופעות החסרות ברצף.</p> <div style="text-align: center;"> <p>1. התחממות כדור הארץ</p> <p>↓</p> <p>2. _____</p> <p>↓</p> <p>3. _____</p> <p>↓</p> <p>4. עלייה בשיעור הפגיעות במתרחצים בים</p> </div>	<p>השאלה</p>
<p>השלמת שתי התופעות החסרות (2, 3) בתרשים. הערה: תשובה ובה התייחסות להגעת המדוזות – תיחשב שגויה.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● פרשנות והיסק: הבנת רעיונות לאורך הטקסט. ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● להבין רצף של פעולות כחלק מהבנה של תיאור תופעת טבע. ● לנסח שתי תופעות בהכללה לפי הניסוחים הנתונים בסעיף הראשון ובסעיף הרביעי של התרשים.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>● ניסוח של הכללה באמצעות שמות פעולה: תופעות, רעיונות. ● תשומת לב לניסוח כותרות של טבלאות ושל תרשימים.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת מן התלמידים לבנות את רצף התופעות כאשר אין בשאלה מראה מקום לתוכן המבוקש והמילה "תופעה" לא מוזכרת במפורש בטקסט. כמו כן אין התייחסות מפורשת לרצף: התייחסות מפורשת יכולה להופיע באמצעות צייני זמן מפורשים, למשל, **קודם** כדור הארץ התחמם **ואחר כך** התרבו המדוזות או **ולאחר מכן** עלה שיעור הנפגעים מהמדוזות. התלמידים נדרשים להבין את רצף התופעות מתוך הכתוב בשורות 27–29: "חוקרים טוענים כי חום המים בים הוא הגורם למספר הגדול של המדוזות בחופי הארץ". מכאן התלמידים צריכים להסיק, שהתופעה של "התחממות מי הים" קודמת לתופעה של "התרבות המדוזות". מבחינה לשונית התופעות המוצגות בתרשים מנוסחות בעזרת שמות פעולה: בתופעה הראשונה – "התחממות כדור הארץ" ובתופעה הרביעית – "עלייה בשיעור הפגיעות במתרחצים בים". לפי שמות הפעולה "התחממות" ו"עלייה", המופיעים בלשון התופעות הנתונות בתרשים, מצפים מהתלמידים שינסחו גם את התופעות החסרות בעזרת שמות פעולה: "התחממות..." ו"התרבות...". מבחינת התוכן, תשובות כמו "מי הים מתחממים" ו"המדוזות מתרבות" הן תשובות נכונות, אך מבחינת הלשון תשובות אלו הן ברמה נמוכה יותר מאשר תשובות הכוללות שמות פעולה.

ניתוח תשובות תלמידים

דוגמאות	ניתוח
תשובות נכונות	ניסוח שמני תוך שימוש בשמות פעולה המתאימים לכותרות הסעיף הראשון והסעיף האחרון.
	תוכן נכון, ניסוח פועלי.
	ניסוח פועלי אחר.
תשובות חלקיות	השינוי באקלים הוא חלק מהשאלה; התשובה כוללת תופעה אחת בלבד.
	סעיף 3 אינו שייך לרצף התופעות.
	גם כאן סעיף 3 אינו שייך לרצף התופעות.
	בסעיף 2 לא מוזכר הים או הים התיכון או המים.
תשובות שגויות	כל אחת מן התשובות החלקיות בליווי דוגמאות של סעיפים לא נכונים.

ההשתמעויות להוראה

מומלץ לעבוד בכיתה על ניתוח הכללות בטקסטים תוך כדי זיהוי שמות פעולה. העבודה בכיתה על שמות פעולה לעומת פעלים בתוך הקשר מעשירה את השפה ויוצרת אצל התלמידים מודעות למשלב גבוה ולאפשרות הגיוון בהבעה. יש להסב את תשומת הלב של התלמידים להבדל בין כותרות כמו "לומדים שפה חדשה" לבין "לימוד שפה חדשה". כדאי למצוא בטקסטים שמות פעולה במשלב גבוה ולזמן ללומדים חילופי פעלים ושמות פעולה בקשרים טקסטואליים שונים. כדאי לבקש מהתלמידים לשכתב משפטים ולהמיר בהם פעלים בשמות פעולה ולהיפך, וכן לדון בהבדלים בין המשפטים – לפני השכתוב ואחריו.

שאלה 3

השאלה	כיצד פועל מנגנון הארס של המדוזה?
המחווון (תקציר)	ציון 3 או 4 מהפעולות ברצף הגיוני: תא הארס נוגע בעור... וגורם ל שחרור "מחט" ארוכה. ה"מחט" חודרת לעור ו מפרישה חומרים רעילים לגוף. הערה : תשובה המציינת את צורתו ומיקומו של תא הארס (שורות 45-49) – תיחשב נכונה.
ממדי ההבנה ודרישות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע • שאלת תוכן ברמת נגישות בינונית.
הכישורים הנדרשים (רשימה)	<ul style="list-style-type: none"> • להבין את השאלה. • לאתר את הפסקה המתאימה. • לדייק, להתייחס למידע מתאים בלבד.
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	כתיבת הסבר לתופעה בטבע.

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת למצוא בטקסט את פעולות מנגנון הארס. המנגנון מוזכר בשורה 45: "תא הארס הוא מעין מנגנון דמוי מזרק...". התלמידים נדרשים להתייחס במדויק לפעולות, למצוא בטקסט את השורות המתארות פעולות (שורות 50-54) ולהתייחס לפעולות בלבד מבלי לצטט מידע לא רלוונטי למנגנון, כמו "יש חומרים רעילים" או "מבחינים בתאי הארס בעזרת מיקרוסקופ". התלמידים נדרשים לשנות **חלק** מן הניסוחים, כלומר להפוך משפט שמני למשפט פועלי שהנושא שלו הוא ארס. למשל, בשורה 50: "**מגע**... גורם ל...". – הניסוח המבוקש בתשובה הוא: "תא הארס **נוגע** בעור החשוף". התלמידים נדרשים לציין לפחות שלוש פעולות מתוך ארבע בסדר הנכון. יש לשים לב שבפעולת המנגנון מתחלף מבצע הפעולה (הנושא התחבירי): "**תא הארס** נוגע...", ה"מחט" משתחררת וחודרת... ומפרישה...".

ניתוח תשובות תלמידים*		
ניתוח	דוגמאות	
	<ul style="list-style-type: none"> "מנגנון הארס של המדוזה פועל כך: תא הארס הוא מנגנון בצורת מזרק וכשהוא נוגע בעור החשוף של בני האדם משתחררת "מחט" ארוכה שחודרת לגוף ומפרישה לתוכו רעלים שגורמים לצריבה". 	תשובות נכונות
תשובה נכונה; אין הקפדה על ניסוח תקין.	<ul style="list-style-type: none"> "מנגנון הארס של המדוזה פועל כמו מעין "מחט" זעירה שכאשר בני האדם באים במגע אז ה"מחט" חודרת להם לתוך העור ומשחררת רעלים שגורמים לצריבה". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "במדוזות קיימים אלפי תאי ארס. כאשר האדם נוגע בתא ארס הוא גורם לשחרור "מחט" ארוכה החודרת לעור ומפרישה חומרים רעילים הגורמים לצריבה". 	
התשובה מרמזת על שתי פעולות חשובות במנגנון: המגע והשחרור.	<ul style="list-style-type: none"> "תאים דמויי מזרק שמשתחררים כאשר הזרוע באה במגע עם יצור חי". 	תשובה חלקית
התשובה אינה מתייחסת לטקסט ומנסה להתבסס על ידע עולם לא רלוונטי, לא מתאים ולא שייך לשאלה זו.	<ul style="list-style-type: none"> "מנגנון הארס של המדוזה פועל כך: בעזרתו היא מתגוננת מפני אויבים וגם לוכדת דגים שמהם היא ניזונה". 	תשובה שגויה

ההשתמעויות להוראה
<p>כדאי לעבוד על הסבר תופעות תוך כדי התמקדות במאפייני ההסבר. יש לזמן לתלמידים פסקות של מידע גם מתוך ספרי הלימוד במדע, בהיסטוריה, בגיאוגרפיה וגם תוך כדי התמקדות בתוכן ובלשון. מבחינת התוכן – כדאי להתמקד בתיאור המשתתפים, בגורמים וברכיבי התופעה, ומבחינת הלשון – כדאי להתמקד בתבניות התחביריות, בקשרים הלוגיים של סיבה ותוצאה ושל הוספה. התלמידים ינתחו את קטעי הטקסט לפי המאפיינים ויסבירו תופעות תוך מתן תשומת לב לדיוק ההסבר ולהכללה של תיאורים רלוונטיים בלבד ללא מידע נלווה, שאינו חלק מהתופעה.</p>

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

שאלה 4

<p>מה יכול לקרות לאדם שנפגע מן "החוטית הנודדת", לפי הטקסט? ציינו דוגמה אחת לכל מקרה.</p> <p>1. מקרה רגיל: _____</p> <p>2. מקרה מיוחד: _____</p>	<p>השאלה</p>
<p>ציון דוגמה אחת מתוך הטקסט לכל מקרה.</p> <p>הערה: אם נכתבה יותר מדוגמה אחת, תיבדק רק הדוגמה הראשונה.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● איתור מידע ● שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● לאתר את הפסקה המתאימה. ● לאתר מידע על נזקים. ● להפריד את המידע על נזקים לשני סוגים, לפי דרישות השאלה. ● לתת דוגמה אחת לכל סוג של נזק. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● שמות מופשטים: שמות לעומת פעלים ולעומת תארים, שמות גזורי פועל כמו "גרד" ושמות גזורי תואר כמו "קושי" ו"אודם". ● פרשנות של שמות מופשטים תוך כדי הישענות על המורפולוגיה, מבנה של שורש + תבנית. 	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת מהתלמידים למצוא בטקסט את הפסקה המתאימה, פסקה העוסקת בנזקים מהמדוזות (שורות 63–69). בתשובה לא נדרשת יכולת ניסוח אלא כתיבה של דוגמה אחת מרשימת מילים בלשון הטקסט: התלמידים נדרשים למצוא בטקסט מילים מתאימות לדברים הנגרמים ממדוזות כמו בחילות והקאות. כדי לענות על השאלה הם אף נדרשים להפריד בין מידע על נזק רגיל לבין מידע על נזק מיוחד. הניסוח בטקסט, "במקרים נדירים..." (שורה 64), מרמז על "מקרה מיוחד" בלשון השאלה. התלמידים נדרשים להביא דוגמה אחת בלבד בכל סעיף: בסעיף 1 – דוגמה מתוך שתיים המוזכרות בטקסט, ובסעיף 2 – דוגמה אחת מתוך שש המוזכרות בטקסט.

ניתוח תשובות תלמידים

ניתוח	דוגמאות	
התשובה כוללת דוגמאות רבות נכונות למקרה מיוחד.	<ul style="list-style-type: none"> ● 1. מקרה רגיל: "צריבה" ● 2. מקרה מיוחד: "אודם, גרד, בחילות, הקאות, קשיי נשימה". 	תשובות נכונות
	<ul style="list-style-type: none"> ● 1. מקרה רגיל: "צריבה בעור" ● 2. מקרה מיוחד: "אלרגיות כמו אודם או גרד". 	
	<ul style="list-style-type: none"> ● 1. מקרה רגיל: "אי נוחות" ● 2. מקרה מיוחד: "הקאות". 	
פירוט יתר, הקדמה מיותרת.	<ul style="list-style-type: none"> ● 1. מקרה רגיל: "חודרת לעור ומפרישה לתוכו חומרים רעילים הגורמים לצריבה". 	
	<ul style="list-style-type: none"> ● 2. מקרה מיוחד: "צריבה בעור גם כשאין מדוזות במקום, כי זרועות המדוזה נושרות בקלות". 	תשובה שגויה

השתמעויות להוראה

מומלץ לעסוק בשמות מופשטים הגזורים משמות תואר המופיעים בטקסט: למצוא אותם בטקסט ולזמן לתלמידים זוגות שבהם מילים מופשטות כמו "קשה – קושי", "אדום – אודם", "שמן – שומן". פעילויות לשוניות כאלה מעשירות את השפה, תומכות בהבנת מילים מתוך המבנה המורפולוגי שלהן, ומעלות את המודעות לכתיבה במשלב גבוה תוך שימוש במילים מופשטות.

שאלה 5

השאלה	מתרחצים עלולים להיפגע מן המדוזות גם אם הם לא ייגעו בהן. מהו ההסבר לכך בטקסט?
המחווון (תקציר)	התייחסות גם לזרועות וגם לתאי הארס.
ממדי ההבנה ודרישות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע • שאלת תוכן בדרגת נגישות בינונית.
הכישורים הנדרשים (רשימה)	<ul style="list-style-type: none"> • להבין את תוכן המשפט בשאלה (מבנה תחבירי מורכב). • למצוא את הפסקה המתאימה בטקסט. • לכלול את כל רכיבי ההסבר (שניים).
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	<ul style="list-style-type: none"> • קשרים לוגיים של ויתור. • מבנים תחביריים המביעים יחס של ויתור.

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להבין את תוכן המשפט המופיע בה. זהו משפט בעל מבנה תחבירי מורכב בקשר לוגי של ויתור. כמו כן השאלה דורשת למצוא את המידע הרלוונטי להסבר בטקסט. ניסוח השאלה דומה לניסוח בטקסט ובכך הוא מקל על איתור המקום בטקסט. המידע בשורות 60–62 כתוב במבנה תחבירי דומה לשאלה: "לכן המתרחצים יכולים להיפגע מן המדוזות גם אם הם אינם נתקלים בהן". הציטוט פותח במילת הקישור "לכן" ומכאן שההסבר צמוד למילת הקישור הזאת. לפני כן מופיע הסבר הפותח במילים: "הסיבה לכך היא..." (שורה 57). על התלמידים לדייק בהסבר שלהם, לענות תשובה מלאה ולכלול בה את שני הרכיבים הרלוונטיים בטקסט: העובדה שהמדוזה משירה זרועות, והעובדה שעל הזרועות שלה יש תאי ארס.

ניתוח תשובות תלמידים*		
ניתוח	דוגמאות	
	<ul style="list-style-type: none"> "שזרועות המדוזה נושרות בקלות ועליהן תאי ארס נשארות במים ולכן המתרחצים יכולים להיפגע מין המדוזות גם שהן אינן בסביבה". 	תשובות נכונות
תשובה מנוסחת היטב, בנויה מהסבר המציג את התהליך ואת התוצאה במשפטים נכונים מבחינה תחבירית ומבחינה דקדוקית.	<ul style="list-style-type: none"> "זרועות המדוזות נושרות בקלות אל המים ועליהן נשארים תאי ארס, כאשר תאי הארס נוגעים במתרחץ הארס חודר לגופו". 	
ניסוח קצר הכולל את שני הפרטים החשובים להסבר.	<ul style="list-style-type: none"> "שזרועות המדוזה נושרות בקלות ועליהן תאי ארס". 	
התשובה כוללת התייחסות לרכיב אחד בלבד.	<ul style="list-style-type: none"> "המתרחצים עלולים להיפגע מן המדוזות גם אם הם לא יגעו בהם מכיוון שחתיכות קטנות של המדוזות נושרות בקלות". 	תשובה חלקית (על-פי המחווה התלמידים לא מקבלים ניקוד על תשובה חלקית)

ההשתמעויות להוראה
<p>תהליך הבנת הנקרא כולל פענוח של תבניות תחביריות מורכבות בקשרים לוגיים שונים. ההמלצה היא להתמקד כאן בתבנית של ויתור. בתהליך התרגול כדאי להפריד בין שני חלקי המשפט, לשים לב למילות הקישור ולהסביר למה הכוונה ביחס לוגי של ויתור. לדוגמה, בדומה לכתוב בשורות 60–62 בטקסט, בשאלה זו כתובים שני נתונים ומילת קישור. הנתון הראשון: "המתרחצים עלולים להיפגע", הנתון השני: "הם לא יגעו בהם". מילת הקישור "גם אם" צמודה לנתון השני. כלומר, היחס הלוגי של ויתור מתבטא בכך שמוותרים על הנתון הצמוד למילת הקישור, ובכל זאת מתקיים הנתון האחר. כדאי להדגים בטקסט בשורות 55–57: "פעמים רבות מתרחצים מרגישים צריבה בעור גם כשאינן רואים מדוזות במקום" ולהסביר כיצד מובעת שם משמעות של ויתור. כמו כן, כדאי לקרוא גם את המשפט המתחיל בשורה 70: "אמנם המדוזות פוגעות בחופי הרחצה..., אבל...", ולדון במשמעות של המבנה התחבירי ובתפקיד של מילת הקישור "אמנם".</p>

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

שאלה 6

<p>עם פתיחת עונת הרחצה החליטה עיריית חיפה להציב על החוף שלט למתרחצים. נסחו לפי הטקסט שני משפטים שיופיעו בשלט:</p> <p>1. משפט שתפקידו להזהיר את המתרחצים מפני המדוזות.</p> <p>2. משפט שתפקידו להנחות את המתרחצים למקרה שייפגעו מן המדוזות.</p> <div style="text-align: center;"> <p>פלישת המדוזות</p> </div>	<p>השאלה</p>
<p>ציון משפט שמזהיר את המתרחצים ומשפט שמנחה אותם איך לפעול. הניסוח צריך להתאים לניסוח של שלט.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>1. לשון ומטה-לשון* מבנים רטוריים/לשוניים</p> <p>2. איתור מידע (שורה 69) ומטה-לשון* מבנים רטוריים/ לשוניים וידע אינטרטקסטואלי (טיפול רפואי מְדִי בים).</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>1. ידע לשוני – לנסח מידע בלשון הזהרה.</p> <p>2. ידע לשוני – לנסח הנחיה לפנייה לעזרה וידע עולם על אפשרויות מתאימות לסיטואציה הנתונה.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>לשון של טקסט הפעלה שימושי: תבניות לשוניות של הפעלות, של הנחיות, של הזהרות ושל המלצות.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p>

הכישורים הנדרשים
<p>בסעיף 1 השאלה מציגה סיטואציה של מדוזות בים ודורשת ידע לשוני של ניסוח הזהרה בהתאם לסיטואציה זו. קיימות שתי צורות ניסוח נכונות: שימוש בשם "זהירות" או שימוש בצורת ציווי ברבים "היזהרו", וכן הוספת סימן קריאה לשם או לפועל או להיגד השלם של הזהרה.</p> <p>בסעיף 2 השאלה דורשת למצוא את המידע המתאים בטקסט - "התגובות האלה מצריכות טיפול רפואי מְדִי" (שורות 68–69). התלמידים נדרשים לנסח את הידע הזה בצורה של הנחיה למתרחצים. עליהם להשתמש בתבניות לשוניות מתאימות, למשל, צורות ציווי רבים: "... פנו/גשו...", משפט תנאי: "אם נפגעתם... פנו/גשו" או בתבנית של משפט ובו שם פועל כמו "מומלץ לגשת לטיפול רפואי", "כדאי לפנות...".</p>

* ניתוח ממד ההבנה השונה מזה המופיע במחווון.

ניתוח תשובות תלמידים*	
ניתוח	דוגמאות
1.	
	<ul style="list-style-type: none"> "זהירות! בחופי מפרץ חיפה מצויות מדוזות רבות העלולות לפגוע במתרחצים" (במחונן).
	<ul style="list-style-type: none"> "היזהרו! המדוזות מתקרבות אלינו בחודשים יוני עד ספטמבר!"
	<ul style="list-style-type: none"> "היזהרו: בשנים האחרונות יש מספר רב של מדוזות באזור זה".
לשון ההזהרה נכונה, אך חסר אזכור של המדוזה.	<ul style="list-style-type: none"> "אם רואים מעין שקית ניילון אל תיגעו בה והתרחקו מסביבתה".
לשון ההזהרה נכונה, אך חסר אזכור של המדוזה.	<ul style="list-style-type: none"> "במידה והנך רואה חפץ דמוי שקית ניילון במים, התרחק מעט".
2.	
	<ul style="list-style-type: none"> "אם נפגעתם ממדוזה – פנו לתחנת עזרה ראשונה" (במחונן).
	<ul style="list-style-type: none"> "אם נפגעתם ממדוזה – פנו לתחנת המציל" (במחונן).
	<ul style="list-style-type: none"> "אם נעקצת ממדוזה, גש לרופא לבדיקה".
"במייד" לשון דיבור.	<ul style="list-style-type: none"> "במקרה של פגיעה ממדוזה יש לפנות לרופא במייד".
ניסוח מתאים, המבוסס על ידע אישי.	<ul style="list-style-type: none"> "לנפגעים! שטפו מיד את האזור בו המדוזה פגעה בכם! (והוציאו את כל הרעל)".
ניסוח נכון של הנחיה אך חסר אזכור שמדובר במדוזה.	<ul style="list-style-type: none"> "במקרה וקיבלתם צריבה בעור לכו מייד לרופא לבדוק אם אתם אלרגיים לזה".
ההנחיה מיועדת למי שרואה מדוזה ולא למי שנפגע ממנה.	<ul style="list-style-type: none"> "אנא התרחקו במקרה שאתם רואים מדוזה או צורה שדומה לשקית ניילון".

ההשתמעויות להוראה
<p>עבודה על לשון הטקסט השימושי: התמקדות בלשון הזהרה ובלשון הנחיה – ניתוח והפקה של מבנים לשוניים המתאימים להזהרות ולהנחיות; ניתוח תבניות לשוניות אופייניות בטקסטים מאותה סוגה: תבניות הכוללות שם פועל כמו "כדאי להיזהר", "יש להיזהר", "אסור להיכנס" ותבניות הכוללות פעלים בצורות ציווי כמו "היזהרו", "היכנסו".</p>

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

שאלה 7

<p>מדוזות רבות מגיעות בקיץ אל חופי ישראל. האם לפי דעת הכותבים נוכחותן צריכה להדאיג אותנו? הסבירו את תשובתכם לפי הטקסט.</p>	<p>השאלה</p>
<p>ציון דעתם של הכותבים ונימוק רלוונטי המבוסס על הטקסט. הערה: שימוש במילה "לדעתי" אינו מוריד נקודות.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● להסיק מסקנות על עמדת הכותבים בנוגע לתופעה המתוארת בטקסט. ● להסיק מתוך רמזי הביטוי לשוני ולא מתוך דעה מפורשת. ● להביא נימוקים רלוונטיים מהטקסט.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>● ביטויי הבעת דעה כמו "להתנחם בכך...", "לא יעלה על הדעת..." ● שכתוב משפטים מורכבים והפיכתם ליחידות תוכן קצרות כחלק מתהליך ההבנה; ראו גם שאלה 1.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת מהתלמידים להתייחס ל"דעת הכותבים". דעתם לא מפורשת בטקסט והתלמידים צריכים להסתמך על הרמז הנמצא בסוף הטקסט. התשובה מבוססת על הביטוי "נוכל להתנחם בכך ש..." (שורה 73), מכאן לומדים על יחס הכותבים, כלומר, שאין מקום לדאגה. כאשר מתוארת פגיעת המדוזות מוזכר שרק במקרים נדירים האדם הנפגע צריך לקבל טיפול רפואי (שורות 64–69). המילה "נדירים" גם היא רומזת שלפי הטקסט אין מקום לדאגה. התשובה לשאלה מנוסחת בסוף הטקסט במשפט ארוך ומורכב מבחינה תחבירית: "נוכל להתנחם בכך שלא כמו... או... אמנם... אך אינן...". התלמידים נדרשים להבין משפט זה ולהתייחס למידע המתאים על יחס הכותבים לנוכחותן של המדוזות בחופי הארץ. ראו גם את שכתוב המידע של המשפט המורכב לצורך הבנתו בחלק "ההשתמעויות להוראה" של שאלה זו.

ניתוח תשובות תלמידים*		
ניתוח	דוגמאות	
התשובה מנמקת ומציגה הוכחה מהטקסט על-ידי ציטוט מתאים.	<ul style="list-style-type: none"> "נוכחותם של המדוזות לא צריכות להדאיג אותנו כיוון שהם עושות נזק אבל לא נזק קטלני". 	תשובות נכונות
	<ul style="list-style-type: none"> "המדוזות שמגיעות לארץ אומנם מציקות אך לא גורמות לפגיעות קטלניות". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "לא כי אנו יכולים להתנחם בכך שאצלנו המדוזות מציקות אך לא קטלניות כמו באוסטרליה או במקומות אחרים". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "לפי דעת הכותבים נוכחותן של המדוזות לא צריכה להדאיג אותנו מכיוון שתופעות המדוזות בישראל אינן מזיקות לאנשים בצורה קטלנית". 	
התשובה אינה מתייחסת לדעת הכותבים ואינה מתבססת על הטקסט.	<ul style="list-style-type: none"> "נוכחותן של המדוזות צריכה להדאיג אותנו מפני שהם מסוכנות למתרחצים בים, הם יכולות לפגוע בבני האדם ולסכן את חייהם". 	תשובות שגויות
התשובה מציגה דעה ונימוק, אך הדעה לא מתאימה לדעת הכותבים.	<ul style="list-style-type: none"> "נוכחותן של המדוזות בקיץ בחופים צריכה להדאיג אותנו מכיוון ומדי שנה נהיה חס יותר בשל התחממות הגלובלית והטמפי' במים עולה. מים חמים מזרזים את תהליך התרבות המדוזות ובכל שנה מספר הנעקצים גודל". 	
התשובה מתארת את התופעה הלא נעימה, אך הכותבים אינם מציינים שלא כדאי ללכת לים.	<ul style="list-style-type: none"> "כן הכותבים מסבירים שלא כדאי לנו ללכת לים שהמדוזות נמצאות שם הם יכולות לעקוץ אותנו וזה לא נעים". 	

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

ההשתמעויות להוראה

- מומלץ לעבוד עם התלמידים על **ביטויי הבעת דעה** כדי לתמוך בהבנת הטקסט וכדי להעשיר את יכולת ההבעה שלהם. בשאלה זו מוזכר הביטוי "לפי דעת הכותבים". כדאי לזמן לתלמידים פעילויות ניתוח של ביטויים מן הסוג הזה וכתובה המשלבת בתוכה ביטויים של הבעת דעה. יש לשים לב לשימוש הרב בביטוי הכולל את המילה "לדעת" על צורותיו השונות בטקסטים שונים, כמו למשל, "לפי דעתי", "לפי דעתו", "לדעת כותב המאמר", וכן ביטויים במשלב גבוה כמו "ברוב דעות", "לעניות דעתי" ועוד.
 - מומלצת עבודה על **שכתוב משפטים מורכבים** ופירוקם ליחידות תוכן קצרות כחלק מתהליך ההבנה. ראו גם שאלה 1.
- להלן הדגמה של פעולת שכתוב של השורות הרלוונטיות לצורך הבנת הנקרא בשאלה זו. שורות 70–77:
- "אמנם המדוזות פוגעות בחופי הרחצה בארץ (המפגע הקשה ביותר הוא במפרץ חיפה), אבל נוכל להתנחם בכך שלא כמו באוסטרליה או במקומות אחרים בעולם, המדוזות המגיעות לארץ אמנם מציקות, אך אינן גורמות לפגיעות קטלניות". שכתוב המשפט: 1. המדוזות פוגעות בחופי הרחצה בארץ. 2. המדוזות אינן גורמות לפגיעות קטלניות. 3. המדוזות שמגיעות לארץ מציקות. 4. המדוזות באוסטרליה גורמות לפגיעות קטלניות. 5. אנחנו יכולים להתנחם בעובדה זו.

שאלה 8

השאלה				
<p>לטקסט נלווים ארבעה קטעים קצרים העוסקים בסוגים שונים של מדוזות. השלימו את הטבלה על סמך הקטעים האלה.</p>				
הנזק		אורך זרועותיה של המדוזה	קוטר המדוזה	מידע על המדוזה סוג המדוזה
אינה מזיקה לאדם				"מדוזת הירח"
	בחופי אוסטרליה			"מדוזת הקופסה"
מסכנת חיי אדם	באוקיינוס הקרח הצפוני			"מדוזת רעמת האריה"
				"מדוזת הענק"
<p>המחווון (תקציר)</p> <p>בעמודת הקוטר ובעמודת אורך הזרועות: התשובות חייבות לכלול את היחידות (מ', ס"מ); בעמודת הנזק: התייחסות רק למידת הארסיות תיחשב שגויה.</p>				
<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p> <ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע (בהשלמה ראשונה הכותרת דורשת פרשנות והיסק). • שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה. 				
<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p> <ul style="list-style-type: none"> • למצוא קטעים בטקסט לפי כותרות. • למצוא מידע בטקסטים קצרים. • לנסח הכללה – כותרת לפי הנתונים בטבלה. • להשלים את המידע בטבלה לפי ההכללות בכותרות. 				
<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p> <p>עבודה בטבלאות: הבנה והפקה.</p>				

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת יכולת של קריאת טבלה והשלמתה לפי נתונים. הטבלה מתייחסת לארבעה קטעים נפרדים הנמצאים בצד הטקסט. הטקסטים ממוסגרים ולכל טקסט כותרת משלו. התלמידים נדרשים למצוא בטקסט את התכנים לפי אותן הכותרות ולהשלים את הטבלה מתוך טקסטים קצרים – כשלושה משפטים בכל קטע. המידע בטקסטים גלוי ומפורש ומנוסח לפי דרישות הטבלה. בשורה הראשונה בטבלה התלמידים נדרשים להשלים כותרת, כלומר ליצור הכללה מתוך שני נתונים. הניסוח השמני "המקום" הוא שם מופשט המתאים ליצירת הכללה בכותרת החסרה, בצד הניסוח השמני "הנזק". גם ניסוחים פועליים אחרים כמו "היכן היא נמצאת" או "היכן היא חיה" ייחשבו נכונים.

ההשתמעויות להוראה

בספרי מידע ובספרי לימוד, בעיתונות ובאתרי האינטרנט נמצא מידע רב בנושאים מגוונים והוא מופיע בטבלה. כדאי לזמן לתלמידים קריאת נתונים מתוך טבלאות. לשאול שאלות הדורשות להסיק מסקנות מתוך המידע בטבלאות. כמו כן כדאי לאמן אותם בבניית טבלאות: להציג להם נתונים, והם יידרשו למיין אותם ולארגן אותם בטבלה תוך תשומת לב ללשון הכותרות.

שאלה 9

<p>מהי מטרתם העיקרית של ארבעת הקטעים הנלווים לטקסט?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. להרחיב את המידע בנושא המדוּזות. 2. להוסיף מידע על "החוטית הנודדת". 3. להשוות בין "החוטית הנודדת" ובין "מדוזת הירח". 4. לתאר את מנגנון הארס של מדוזות שונות. 	<p>השאלה</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. להרחיב את המידע בנושא המדוזות. 	<p>המחווון (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות בינונית. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● לקרוא את הטקסט. ● לקרוא את הקטעים הנלווים. ● להסיק על תפקידם. ● לבחור תשובה מבין המסויחים. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>תפקיד של טקסטים נלווים לפי הסוגה, לפי הגיל ולפי המדיה (הייפרטקסט, אנציקלופדיה לילדים ולנוער).</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

<p>השאלה דורשת להבין את היחס בין הקטעים הנלווים ובין הטקסט השלם, ולהתייחס בהכללה לתפקיד ארבעת הקטעים. התלמידים נדרשים להבין את המידע ביחידת השיח השלמה של הטקסט ובקטעים הנלווים לו, כדי להגיע למסקנה שתפקידם של הטקסטים הנלווים הוא להרחיב את המידע בנושא המדוזות. על התלמידים להתייחס למסויחים ולראות שרק מסיח 1 מתייחס לכל ארבעת הטקסטים, לפי דרישות השאלה. שאר המסויחים מתייחסים לטקסט נלווה אחד או להשוואה בין שני טקסטים נלווים.</p>

ההשתמעויות להוראה

<p>כדאי לזמן לתלמידים דוגמאות של טקסטים נלווים בסוגת המידע. התלמידים יכירו טקסטים נלווים בספרי לימוד, באנציקלופדיות, במדורים בעיתונות ובמיוחד באתרים רבים באינטרנט, וינתחו את הסוגים השונים של הטקסטים שקראו. המידע הנלווה בטקסטים השונים משרת את הטקסט המרכזי בצורות שונות: הסברים, הדגמות, התייחסות לנושאים ולמושגים קרובים, נקודות מבט שונות על הנושא הנדון ועוד. כדאי לאפשר לתלמידים לכתוב בעצמם טקסטים נלווים לטקסט מידע נתון, ולערוך דיון כיתתי על התרומה של הטקסט הנלווה ועל המגוון הרב של הטקסטים הנלווים שכתבו התלמידים השונים.</p>
--

שאלה 10

<p>בארבעת הקטעים הנלווים לטקסט מופיעות מילים בין מירכאות. מהי הסיבה לכך?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. המירכאות מציינות דיבור ישיר. 2. המירכאות מציינות שמות. 3. המירכאות מציינות ציטוט. 4. המירכאות מציינות ניבים וביטויים. 	<p>השאלה</p>
<p>2. המירכאות מציינות שמות.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● לשון ומטה לשון ● מבנים רטוריים/לשוניים (פיסוק, מירכאות). 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● להכיר את סימן הפיסוק "מירכאות". ● למצוא מירכאות בארבעת הקטעים הנלווים. ● לבחור את המסיח הנכון לפי מקום המירכאות בקטעים. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>תפקידי המירכאות בטקסטים: זיהוי, הבנה והפקה.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת למצוא את המירכאות בארבעת הקטעים הנלווים. כדי לענות תשובה נכונה התלמידים חייבים לחזור אל הטקסט ולהתייחס למירכאות בקטעים הנלווים הנתונים. בכל הטקסטים הנתונים בקטעים, המירכאות מציינות שמות ומופיעות בכותרות. ארבעת המסיחים מתייחסים לתפקידים של המירכאות. התפקיד השכיח של המירכאות בשפה הוא לציין ציטוט ודיבור ישיר. תשובה על בסיס ידע אישי ללא הסתמכות על הטקסט יכולה לגרום לבחירה של תשובה שגויה (למשל, מסיח 1).

ההשתמעויות להוראה

מומלץ לערוך פעילות הכוללת מירכאות כדי להעלות למודעות התלמידים את התפקידים המגוונים שלהן כמו ציטוט והבלטת שמות. כדאי להסב את תשומת הלב של התלמידים לתפקיד הרטורי של המירכאות כפיסוק המציין אירוניה או חוסר אמת. כדאי לאפשר לתלמידים לתרגל ניתוח של תפקידי המירכאות בטקסטים שונים, וכתובה של משפטים ושל פסקות קצרות שבהם ישלבו מירכאות בתפקידים האלה.

שאלה 11

<p>כתבו במילים את המספרים שבסוגריים.</p> <p>א. חום המים בים סוף מגיע ל- _____ מעלות צלזיוס בממוצע. (22)</p> <p>ב. המדוזות נמצאות בחופי ישראל בערך _____ שבועות בשנה. (11)</p>	<p>השאלה</p>
<p>א. עשרים ושתיים ב. אחד עשר</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● לשון ומטה לשון ● מבנים רטוריים/לשוניים: שם המספר.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● להשתמש באופן תקני בשם המספר. ● לזהות את המין הדקדוקי של שם העצם הנספר.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>שם המספר התקני כמאפיין לשון במשלב גבוה.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת ידע של שם המספר. על התלמידים להשלים את שם המספר בזכר או בנקבה בהתאמה לשם העצם שאותו הוא מתאר. על התלמידים לזהות את המין הדקדוקי של המילים "מעלות" – נקבה ו"שבועות" – זכר, ולהשלים את שם המספר בהתאם. המילה "שבועות" חריגה מבחינת היותה זכר כי סיומת של הריבוי שלה היא נקבה, כמו המילה "חלונות". שם המספר בנקבה "אחת עשרה" שכיח בלשון הדבורה, אך התשובה הנכונה בסעיף ב' בשאלה היא שם המספר בזכר – "אחד עשר" – שהוא צורת הלשון התקנית השכיחה יותר בלשון הכתובה, השייכת למשלב גבוה.

ההשתמעויות להוראה

מטרת הפעילות על שם המספר בהקשר הטקסטואלי היא להעלות למודעות התלמידים את חשיבות השימוש התקני של שם המספר כשעולים במשלב הלשוני. בלשון הדבורה אין מקפידים על התקינות בשם המספר ונוהגים לומר למשל, "שבע שקל"; ואילו בלשון הכתובה מקפידים על הצורה התקנית – "שבעה שקלים". ניתוח שם המספר בטקסטים כתובים תקינים יקדם את הידע של שם המספר התקני בקרב התלמידים ויעלה את המודעות שלהם לתפקידו בשפה.

פרק שני: "טלפון נייד - ברכה או קללה?"

הטקסט "טלפון נייד – ברכה או קללה?" הוא טקסט טיעון/שכנוע, המעובד לפי מאמרו של פרופ' עמוס רולידר, שהתפרסם באתר הבריאות של ynet בתאריך 17.02.08. הטקסט עוסק בתופעה של שימוש לא נכון בטלפון הנייד של תלמידים בבתי הספר. לטענת הכותב צריך לתמוך בשינוי הרגלי השימוש בטלפון הנייד בבתי הספר כדי שנוכל כחברה ליהנות מיתרון הטכנולוגיה הסלולרית מבלי להיפגע מחסרונותיה. הטקסט מתאים לסוגת הטיעון הן מבחינת המבנה הן מבחינת האמצעים הרטוריים הלשוניים. הטקסט כולל פתיחה – הצגת התופעה ויתרונותיה, אחריה תיאור הבעיות והחסרונות, הצגת פתרון אופרטיבי וסיכום טענת הכותב. הכותב משתמש באמצעים רטוריים כמו פנייה לקוראים בשאלה רטורית בכותרת, ובתבניות תחביריות ובהן הכללות כדי להביע אמת מוחלטת כמו "... חייבים לראות בו אתגר", "תמונת המצב... עגומה למדי", "על בית הספר לנסח תקנון...", "חשוב כי התלמידים והוריהם..."

להלן ניתוח של 10 שאלות על הטקסט "טלפון נייד – ברכה או קללה?". ניתוח השאלות הוא לפי מודל ניתוח היחידות המוצג לעיל.

שם הטקסט ומקורו: "טלפון נייד – ברכה או קללה?" מיצ"ב תש"ע נוסח א'

שאלה 12

<p>בטקסט מוצגים נתונים המלמדים עד כמה נפוץ השימוש בטלפון הנייד בקרב ילדים ובני נוער. העתיקו מתוך השורות 1–8 את הנתונים האלה.</p>	<p>השאלה</p>
<p>העתקת המשפט משורות 5–6 הכולל שני נתונים רלוונטיים.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● איתור מידע ● שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● לאתר נתונים בפסקה נתונה. ● לדייק: להעתיק רק את הנתונים המתאימים.</p>	<p>מה דורשת השאלה: הכישרים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>העשרה: אוצר מילים מעולם התוכן של המילה "נפוץ".</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

<p>הכישרים הנדרשים</p>
<p>השאלה דורשת להעתיק את שני הנתונים המתאימים לשאלה מתוך פסקה נתונה. התלמידים נדרשים למצוא את שני הנתונים המתאימים בטקסט ולהעתיק אותם. התשובה צריכה להיות מלאה. תשובה חלקית לא נחשבת תשובה נכונה. התשובה אף צריכה להיות מדויקת: תשובה הכוללת גם נתונים על ההורים לא נחשבת נכונה אף על פי שהיא כוללת נתונים נכונים.</p>

<p>ההשתמעויות להוראה</p>
<p>שם התואר "נפוץ" המופיע גם בשאלה הוא מרכזי בטקסט. זוהי מילה במשלב גבוה החשובה לתיאור מצב של דבר יומיומי, דבר מצוי. כדאי להעשיר את לשון הלומדים על-ידי עבודה מילונית סביב השורש פ-ו-צ בצורותיו השונות. חשוב להכיר את המילים הנרדפות במשלב גבוה של שם התואר "נפוץ" כמו המילים "שגור", "מוסכם" "שכיח" ו"רווח". כמו כן כדאי לעבוד על צורות הפועל בבניין נפעל "נפוץ" במשמעות 'התפשט' לעומת צורת פועל מאותו השורש בבניין הפעיל כמו "הפיץ" במשמעות 'פיזר'. העבודה המילונית תכלול גם כתיבת משפטים ופסקות קצרות הכוללים פעלים, שמות עצם ושמות תואר הגוזרים מן השורש פ-ו-צ – בהתאמה למשלב הלשוני.</p>

שאלה 13

השאלה	מה משמעות הביטוי בעל ערך קיומי בשורה 4?
	1. יקר 2. חיוני 3. נפוץ 4. יעיל
המחווון (תקציר)	2. חיוני
ממדי ההבנה ודרשות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> פרשנות והיסק: פירוש ביטוי. אוצר מילים: ביטוי במשלב גבוה.
הכישורים הנדרשים (רשימה)	<ul style="list-style-type: none"> ידע של ביטוי במשלב גבוה. יכולת פירוש מתוך ההקשר. יכולת פירוש מורפולוגי (מילת בסיס, שורש).
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	שמות תואר בסיומת X בטקסטים עיוניים (הבנה והפקה).

הכישורים הנדרשים

צירוף המילים "בעל ערך קיומי" הוא ביטוי במשלב גבוה. הביטוי מורכב מצירוף של שלוש מילים, שכל אחת מהן בנפרד אף היא במשלב גבוה. הביטוי מופיע בשורה 4 והוא מתאר את ה"טלפון הנייד". השאלה דורשת מן התלמידים להבין את ההקשר של הביטוי. הטקסט מציין את העובדה שהורים וילדים צריכים לתקשר ביניהם במשך היום. המשפט הנדון מתחיל במילה "לכן" (שורה 2): "לכן היכולת שלהם לתקשר... הפכה את הטלפון הנייד ל... בחיי משפחות רבות". הבנת ההקשר לא מספיקה, כי בהקשר זה הטלפון יכול היה להיות יעיל או יקר במשמעות "יקר המציאות". השאלה דורשת גם ידע מורפולוגי על המילים המרכיבות את הביטוי הנלמד. על התלמידים לדעת שהתואר "קיומי" גזור משם העצם "קיום" + X (סיומת נפוצה של שמות תואר בעברית החדשה), כלומר, הביטוי מתקשר לערך של קיום. לפי ניתוח מורפולוגי רק המסיח השני ("חיוני") מתאים כאן, כי פירושו הוא הכרחי לקיום.

ההשתמעויות להוראה

שמות תואר בסיומת X נפוצים בעברית החדשה והם אופייניים לטקסט במשלב לשוני גבוה. כדאי להפנות את הלומדים למבנה הזה של שם התואר: בטקסט הנדון המילה "קיומי" בביטוי "ערך קיומי" והמילה "מיטבי" בביטוי "שימוש מיטבי" (שורה 9). כדאי להפנות את הלומדים לפרק הראשון במבחן זה, לטקסט המידע "פלישת המדוזות", כדי למצוא שמות תואר נוספים במבנה הזה: המילה "ימי" בביטוי "בעלי חיים ימיים" ("המדוזות", שורה 7), המילה "עולמי" בביטוי "שינויי אקלים עולמיים" ("המדוזות", שורות 36–37), המילה "מדי" בביטוי "טיפול רפואי מדי" ("המדוזות", שורה 69) והמילה "קטלני" בביטוי "פגיעות קטלניות" ("המדוזות", שורה 77). התלמידים יזהו שמות תואר במבנה זה בטקסטים וכן יבנו שמות תואר אחרים באותו מבנה משמות עצם כמו "שימוש – שימושי", "מהפכה, מהפכן – מהפכני" ו"תרבות – תרבותי" וישתמשו בהם בהקשר בהפקת משפטים ופסקות במשלב לשוני גבוה, ההולם כתיבה עיונית וכתובה של כללים וחוקים.

שאלה 14

<p>בשורות 16–17 כתוב: "תמונת המצב בבתי-הספר בארץ בכל הקשור לשימוש של בני הנוער בטלפון הנייד עגומה למדי".</p> <p>על-פי הטקסט, כתבו פעולות של תלמידים הגורמות לכך.</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p>	<p>השאלה</p>
<p>שתי פעולות מתוך הארבע האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • האזנה למוזיקה רועשת בהפסקות. • שימוש במכשירים משוכללים כגון מצלמה ונגן באופן שפוגע בשגרת בית-הספר. • כתיבה או קריאה של מסרונים בזמן השיעורים. • ניהול שיחות בזמן השיעורים. 	<p>המחווה (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע (כוללת את פרשנות הביטוי "עגומה למדי"). • שאלת תוכן ברמת נגישות בינונית. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> • להבין את הביטוי "עגומה למדי". • להבין את הרעיון המובע בשאלה. • למצוא בטקסט את הפעולות המתאימות לרעיון זה. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • העשרה: שמות תואר במשלב גבוה כמו "עגום". • השימוש בתואר הפועל "למדי" במשלב גבוה. • דרכי העצמה של שמות תואר כמו "מאוד", "במידה רבה". 	<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להבין משפט המתייחס לתמונת המצב בבתי-הספר, ולמצוא בטקסט דוגמאות מתאימות למצב המתואר. לשם כך התלמידים צריכים להבין את הביטוי "עגומה למדי". על התלמידים למצוא שתי דוגמאות בלבד מתוך ארבע הדוגמאות העוסקות בהפרעה לשגרת בית-הספר. כדי לענות נכון על התלמידים להתייחס להפרעה המובעת בטקסט, המתבטאת במילים "רועשת" או "בזמן השיעורים".

ניתוח תשובות תלמידים

ניתוח	דוגמאות	
<p>תשובה נכונה, מוזכר שהפעולות נעשו "במהלך השיעורים".</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 1. תלמידים שולחים מסרונים לחבריהם בכיתה ומחוצה לה במהלך שיעורים; 2. ישנם תלמידים שמתקשרים ו"מקבלים" שיחות במהלך שיעורים. 	<p>תשובה נכונה</p>
<p>בסעיף 2 לא מוזכר שהפעולה נעשית במהלך השיעורים.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 1. בהפסקות התלמידים מאזינים למוסיקה רועשת ממכשירי הטלפון שברשותם; 2. באמצעות המסרונים התלמידים נוהגים לתקשר עם חבריהם בכיתה ומחוץ לכיתה. 	<p>תשובה חלקית</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • "מורים ומחנכים עומדים מידי יום מול תלמידים היושבים בכיתה וברשותם מכשירי טלפון ניידים" (דוגמה מהמחווה). 	<p>תשובה שגויה</p>

ההשתמעויות להוראה

- מומלצת כאן העשרה תוך כדי עבודה על ידע סמנטי בהקשר של שם התואר "עגום". מילים במשלב לשוני גבוה הן בדרך כלל מילים ספציפיות, כלומר מילים שהשימוש בהן הוא בהקשר מיוחד. המילה "עגום", פירושה עצוב, מדוכדך. בדרך כלל משתמשים במילה "עגום" בהקשר של מבט, של הבעת פנים או של מצב רוח. כאן יש שימוש ציורי, מטפורי, לתיאור המצב בעקבות השימוש בטלפון הנייד. בהקשר לתיאור זה מומלץ לערוך עבודה מילונית הכוללת לימוד של מילים נרדפות וצירופים כמו "עגום נפש", שהוא צורה מליצית של התיאור הפשוט "עצוב".
- כמו כן מומלץ להתייחס לתואר הפועל "למד", השייך למשלב גבוה. גם כאן השימוש הוא ספציפי: מילה זו מופיעה בעיקר לאחר שם תואר ופירושה "במידה רבה, אך לא רבה מאוד", כלומר, במידה מספקת או משביעה רצון. כדאי להתייחס בכיתה לשמות תואר הקיימים מעט במילון אך השימוש בהם רווח מאוד בשפה עשירה. כאשר התלמידים יתרגלו שימוש בתואר הפועל הם יגלו שהעברית החדשה מרבה להשתמש בצורות של ב' + שם, כמו "בהתמדה", "בהרחבה" ו"באיטיות". הביטוי "עגומה למדי" מזמן עבודה על דרכי העצמה של שמות תואר בלויית תוארי פועל כמו "מאוד", ו"במידה רבה". מומלץ להסב את תשומת ליבם של התלמידים לכך, שתארי פועל יכולים להתחבר רק לשמות תואר ושימוש בשמות תואר מועצמים היא דרך חשובה להעשרת השפה הכתובה.

שאלה 15

<p>מהי המשמעות של הצירוף מדיניות שאינה משתמעת לשתי פנים (על-פי שורות 26–27)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מדיניות חד-משמעית 2. מדיניות רבת-פנים 3. מדיניות בעלת משמעות 4. מדיניות חוקית 	השאלה
<ol style="list-style-type: none"> 1. מדיניות חד-משמעית 	המחווון (תקציר)
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק: פירוש ביטוי. ● אוצר מילים: ביטוי במשלב גבוה. 	ממדי ההבנה ודרישות השאלה
<ul style="list-style-type: none"> ● להפגין ידע של ביטוי. ● לפרש מתוך ההקשר. 	הכישורים הנדרשים (רשימה)
<p>העשרה: צירופים וביטויים במשלב גבוה ובהם המילים פן, פנים, פני וכדומה.</p>	ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להפגין ידע של הביטוי "משתמע לשתי פנים", ביטוי במשלב גבוה. לשם כך התלמידים נדרשים להיעזר בהקשר. הביטוי מתאר את שם העצם "מדיניות", המופיע במשפט: "... מדיניות ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים...". התלמידים צריכים להיעזר בשם התואר "ברורה" ולבחור לפיו במסוים המתאים ביותר. כל המסוימים מכילים ביטויים במשלב גבוה כמו "רבת-פנים" ו"חד-משמעית". לכן כדי לענות נכון התלמידים נדרשים להיעזר, בנוסף להקשר, גם בידע חוץ טקסטואלי.

ההשתמעויות להוראה

מומלצת עבודה מילונית, מורפולוגית וסמנטית עם הביטויים הקשורים למילה "פן". אלה ביטויים במשלב גבוה שיישרתו את הלומדים בהבנת הנקרא ובהפקה של טקסטים במשלב גבוה. מבחינה מורפולוגית המילה "פן" היא יחיד זכר של המילה "פנים" והשימוש בה בצורת היחיד הוא להבעת היבט או אופן או צד מסוים, כמו "לרעיון שני פנים: פן אישי ופן ציבורי" או "כדאי לבחון את הבעיה מן הפן החברתי, מן הפן המדיני ומן הפן הכלכלי".

שאלה 16

<p>למה הכוונה במילה כך במשפט: "... שייאלצו לבוא לשם כך לבית-הספר" (שורה 34)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הסכמת ההורים 2. חתימה על התקנון 3. קבלת הטלפון 4. הבנת הכללים 	<p>השאלה</p>
<p>3. קבלת הטלפון</p>	<p>המחווה (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק: הבנת אזכורים. ● מבנים רטוריים/ לשוניים: אזכורים. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● להבין את ההקשר. ● להכיר את האזכור וקישורו לסיטואציה המתאימה. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>עבודה על סוגים שונים של אזכורים בטקסט לרבות אזכורים שהם תוארי פועל כמו 'כך' ו'שם'.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת לקרוא את ההקשר בשלמותו, החל בשורה 32: "אם תלמיד ישתמש... הטלפון יוחרם ויוחזר להורים, שייאלצו לבוא לשם כך..." ולהבין את הסיטואציה השלמה. השאלה מתמקדת במילה "כך". על התלמידים להכיר את השימוש בתואר הפועל "כך" כאזכור, ולהבין מתוך ההקשר. במילים "שייאלצו לבוא" – מתכוונים להורים, ומדובר על פעולה שנוכרה קודם בהקשר להורים – "קבלת הטלפון", ולא על פעולות אחרות כמו "חתימה על התקנון", שהוזכרו בטקסט ומוזכרות במסיחים.

ההשתמעויות להוראה

השאלה הנתונה מתייחסת לרימוז שהוא תואר הפועל, המרמז על סיטואציה שלמה. כאן מומלץ לחזור על כל הסוגים של המאזכרים ועל תפקידם החשוב בטקסט.

בתהליך הבנת הנקרא על הקוראים לזהות את ביטויי הרימוז ולהבין אותם לצורך "בניית מפה" של הטקסט. ביטויי הרימוז הם הדרך הרגילה לבנות טקסט לכיד ומקושר, והקישור בין רכיבי הטקסט הוא הבסיס להבנת הטקסט. בעבודה עם הלומדים בכל תחומי הדעת חשוב להמשיך ולפתח מיומנות זו. כדי לפתח את המודעות לדרכי הרימוז והשימוש בהן כדאי לאפשר ללומדים לנתח ביטויי רימוז בטקסטים קצרים ולהפיק טקסטים קצרים הכוללים ביטויי רימוז. הטקסטים המתאימים לתרגול צריכים לכלול דרכי רימוז מגוונות. להלן מספר דוגמאות מן הטקסט שלפנינו:

"הטלפון הנייד הביא עמו..." (שורה 1)

"... מצפים שילדיהם ייקחו עִמָם..." (שורה 7)

"בבית-הספר ומחוצה לו..." (שורה 9)

"...לראות בן אתגר..." (שורה 10)

"כמו כן, הם נדרשים..." (שורה 14)

"דרכי אכיפתם ותגובת בית-הספר..." (שורות 29–30)

"...בלי להיפגע מחסרונותיה..." (שורה 38–39)

שאלה 17

<p>כותרת הטקסט היא: "טלפון נייד – ברכה או קללה?" האם, לדעתכם, כותרת זו מתאימה לטקסט? נמקו את תשובתכם לפי הטקסט.</p>	<p>השאלה</p>
<p>דעת התלמיד/ה בליווי נימוק/ים הכולל/ים חסרונות ויתרונות.</p>	<p>המחווין (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● הערכה וביקורת ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● לקרוא ולהבין את תוכן הטקסט. ● לקרוא ולהבין את הכותרת. ● להביע דעה על היחס בין הכותרת ובין הטקסט. ● לנמק את הדעה. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>עבודה על כותרות בטקסט טיעון: תפקידים ומבנים רטוריים כמו מבנה של שאלה.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להבין את הטקסט כיחידת שיח שלמה, להבין את הכותרת כמייצגת נושא כללי ולהביע דעה מנומקת על התאמתה של הכותרת לטקסט. הכותרת מופיעה במבנה של שאלה רטורית. מוצג בה נושא כללי והשאלה רומזת על יחס דו-ערכי לנושא: יחס חיובי או שלילי, יתרון או חיסרון. על התלמידים להסתמך על תוכן הטקסט כדי לנסח נימוק רלוונטי לדעתם. עליהם להבין את הטקסט השלם כדי להתייחס אל הנושא משתי נקודות מבט – להתייחס גם ליתרונות וגם לחסרונות המוזכרים בטקסט. כמו כן עליהם לקשר בין נקודות המבט האלה למילים "ברכה וקללה" ולנסח נימוק מתאים. הנימוק מורכב ולכן הוא דורש יכולת ניסוח של משפטים מורכבים תוך שימוש במילות קישור מתאימות (ראו הדגמה וניתוח של תשובות נכונות).

ניתוח תשובות תלמידים*		
ניתוח	דוגמאות	
כדאי לשים לב ליכולת הניסוח העיונית הטובה בתשובה זאת: שימוש במילים המופשטות כמו חסרונות ויתרונות, במבנה תחבירי מורכב, במילות קישור נכונות, בביטויים מתאימים כמו "שימוש שגוי" ובסימני פיסוק נכונים (פסיק, מירכאות, סוגריים).	<ul style="list-style-type: none"> "הכותרת: "טלפון נייד – ברכה או קללה" בן מתאים לטקסט, כיוון שבטקסט כתוב על יתרונותיו הגדולים של הטלפון (ברכה) אך לעומת זאת כתוב על חסרונותיו והשימוש השגוי שעושים בו". 	תשובות נכונות
דוגמה נוספת לתשובה בניסוח עיוני הולם ושימוש נכון בסימני פיסוק.	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי הכותרת "טלפון נייד – ברכה או קללה"? מתאימה לטקסט מפני שהטקסט מציין גם את היתרונות שבטלפון הנייד ועד כמה השימוש בו רב. חלק זה מתייחס ל"ברכה" אולם, בטקסט מצוינת התופעה לפיה הטלפון הנייד הוא גם "קללה": מפני שהתלמידים לא יודעים כיצד להשתמש בו באופן נכון במהלך שעות הלימודים". 	
חסרה הסתמכות על הטקסט המתחייבת מן השאלה.	<ul style="list-style-type: none"> "כן משום שלטלפון הנייד יש הרבה יתרונות והרבה חסרונות". 	תשובה חלקית
התשובה משקפת חוסר הבנה של השאלה ואינה מתייחסת לטקסט.	<ul style="list-style-type: none"> "לא אני לא חושבת שהיא בכלל לא קשורה טלפון זה לא ברכה וגם לא קללה טלפון זה דבר בחיינו שלא מזיק לנו". 	תשובות שגויות
התשובה משקפת חוסר הבנה של השימוש בביטוי "טלפון נייד" בכותרת כביטוי מכליל, בנושא, וכן חוסר הבנה של הטקסט כיחידה שלמה, שבה אופני השימוש של התלמידים בטלפון הנייד הם דוגמאות ליתרונות ולחסרונות של הטלפון הנייד.	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי כותרת זו אינה מתאימה לטקסט מכיוון שבטקסט מסופר על שימוש הילדים בטלפון הנייד בכותלי בית הספר והכותרת מדברת על הטלפון עצמו, ולא על השימוש בו". 	

ההשתמעויות להוראה
<p>השאלה מזמנת דיון בתרומת הכותרת להבנת הטיעון המרכזי של טקסט טיעון. ההמלצה היא לתרגל כתיבת כותרות כאמצעי להבנה גלובלית של הטקסט ושל מטרתו. כן מומלץ לתרגל את תפקיד השאלות בטקסט טיעון הן בכותרת הן בתוך הטקסט, להעלות את המודעות לתפקיד הרטורי של השאלות כחלק מדרכי הפנייה לקוראים או למאזינים במטרה להציג רעיון ולשכנע בנכונותו. כדאי להציג ללומדים מגוון טקסטים של טיעון שיש בהם אמצעי רטורי זה.</p>

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

שאלה 18

<p>כדי להתמודד עם המצב המתואר בטקסט, הוחלט בכמה יישובים לאסור את השימוש בטלפון נייד בין כותלי בית-הספר. האם אתם תומכים בהחלטה זו או מתנגדים לה? נמקו את תשובתכם. כתבו 3–5 שורות.</p>	<p>השאלה</p>
<p>דעת התלמיד/ה: הבעת תמיכה בהחלטה או התנגדות לה, בליווי נימוק מלא מתאים, המנוסח כהכללה.</p>	<p>המחווה (תקציר)</p>
<p>● הערכה וביקורת ● שאלה אינטרטקסטואלית.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● לקרוא ולהבין את תוכן הטקסט. ● להבין את הסיטואציה המתוארת בשאלה. ● להביע דעה. ● לנמק הן מהטקסט הן מידע חוץ טקסטואלי.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>תרגול של כתיבת טיעון: תמיכה או התנגדות לסיטואציה נתונה בליווי נימוקים.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה מציגה סיטואציה ודורשת להביע דעה מנומקת באשר לסיטואציה זו. התלמידים צריכים להבין את תוכן הטקסט כיחידת שיח שלמה ולשלב אותו ואת הידע החוץ טקסטואלי שלהם בנימוקיהם. הם אף נדרשים להביע דעה תומכת או דעה מתנגדת לסיטואציה המוצגת במשימה ולנסח נימוקים רלוונטיים כדי לבסס את דעתם.

ניתוח תשובות תלמידים

ניתוח	דוגמאות	
תשובה מלאה, הדעה מנומקת בהרחבה, הנימוק כתוב היטב ובמשלב גבוה: שימוש בביטויים כמו "בהישג ידם", "בזמנם החופשי" ובכינויים חבורים כמו "חבריהם ומשפחותיהם".	<ul style="list-style-type: none"> "דעתי מנוגדת מדעה זו מכיוון שלדעתי ישנם מקרים דחופים בהם הטלפון הנייד חייב להיות בהישג ידם של הילדים. ובנוסף ישנם תלמידים שרוצים לדבר עם חבריהם ומשפחותיהם בזמן ההפסקות ואין סיבה שלא יעשו זאת בזמנם החופשי, כי דבר זה אינו מפריע לאיש". 	תשובות נכונות
התשובה כוללת דעה ונימוק רלוונטי, השפה דבורה, נדרש שכתוב של משפטים שלמים במשלב מתאים.	<ul style="list-style-type: none"> "אני מתנגד להחלטה זו מכיוון שלפעמים יש מקרה חירום וצריך להתקשר למגן דויד אדום/משטרה או מבוגר אחראי. ולא יהיה מאיפה להתקשר אם לא יהיו פלאפונים. ויכול להיות שכל דקה קריטית". 	
תשובה מלאה, מנומקת ומנוסחת היטב.	<ul style="list-style-type: none"> "כדי להתמודד עם המצב המתואר בטקסט הוחלט בכמה יישובים לאסור את השימוש בטלפון הנייד בין כותלי בית הספר. הינני תומכת בהחלטה זו מפני שדרך זו היא היחידה ללמד את הילדים כיצד להשתמש בטלפון בצורה נכונה מבלי שיהווה גורם המפריע למהלך התקין של הלימודים". 	
התשובה כוללת דעה ונימוק חלקי. הנימוק אינו מוסבר: לא ברור מדוע הילדים צריכים להתקשר להוריהם ולחבריהם.	<ul style="list-style-type: none"> "אני מתנגד לדעה זאת משום שהילדים צריכים דרך להתקשר עם הוריהם וחבריהם אומנם לא בשיעור אך בהפסקות". 	תשובה חלקית
התשובה משקפת חוסר הבנה של השאלה. היא כוללת תיאור של הסיבות למקרה שהוזכר בשאלה ומקשרת בין סיבה התומכת בתופעה לסיבה המתנגדת לה. אין בתשובה לא דעה ולא נימוקים מתאימים.	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי יש סיבות למקרה זה: הסיבה ה-1 היא שהילדים בבית הספר צריכים להביא את הטלפון הנייד מפני שהם צריכים לשוחח אם ההורים על מה שקורה בביה"ס או לדווח להם מתי הם מגיעים הביתה. והסיבה ה-2 היא שלא צריך להביא את הטלפון מפני שזה מפריע באמצע השיעור". 	תשובה שגויה

ההשתמעויות להוראה

תרגול של הבעת דעה מנומקת: כדאי למצוא טקסטים קצרים או חלקי טקסטים מתאימים ולתרגל באמצעותם בחירה של נימוקים, הצגתם והסברם. התלמידים יפרידו על-ידי סימון כלשהו בין הדעות לבין הנימוקים. בכתבתם יתייחסו בשלב ראשון באופן נפרד לדעה ובאופן נפרד לנימוקים. הם יוכלו להיעזר בביטויי עמדה כמו "לדעתי", "לעניות דעתי", "למעשה", "למרבה הצער", "לשמחתי". אפשר לתרגל כתיבת ניסוחים מתאימים גם על-ידי כתיבה של משפטים נפרדים: משפטים הכוללים ביטויי עמדה ודעה ומשפטי הסבר סביב תוכן נתון. חשוב מאוד לספק לתלמידים תוכן של דעות ונימוקים במשפטים לא מקושרים כדי לאפשר להם לכתוב פסקות מקושרות המביעות דעות ונימוקים. כמו כן אפשר לתרגל גם תבניות לשוניות של סיבה ושל הוספה כדי לסייע לתלמידים לנסח את הנימוקים שלהם במשלב הלשוני המתאים לסוגת הכתיבה.

שאלה 19

<p>השאלה</p>	<p>מהי טענתו העיקרית של כותב הטקסט?</p> <p>1. חינוך ילדים ובני נוער לתרבות הדיבור בבית-הספר אינו פשוט. 2. למרות היתרונות, לשימוש בטלפון הנייד בקרב תלמידים יש חסרונות רבים. 3. הורים מצפים שילדיהם ייקחו עמם את הטלפון הנייד לכל מקום ובכל עת. 4. לטלפון הנייד יש יתרונות רבים בחיי הורים וילדים.</p>
<p>המחווה (תקציר)</p>	<p>2. למרות היתרונות, לשימוש בטלפון הנייד בקרב תלמידים יש חסרונות רבים.</p>
<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה.
<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● להבין את הטקסט כיחידה שלמה. ● להבין את הטיעון המרכזי. ● לבחור מסיח נכון מבין מסיחים הכוללים טיעונים נכונים אך משניים.
<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>	<p>טענות עיקריות בטקסט טיעון: יחידת סיום בטקסט טיעון ובטקסט עיוני אחר כמו טקסט מידע. תוכן הסיום ותרומתו להבנה ולהפקה.</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת להבין את הטענה העיקרית של כותב הטקסט. כדי לענות על השאלה התלמידים צריכים להבין את הטקסט כיחידת שיח שלמה. השאלה סגורה והתלמידים נדרשים לבחור במסיח הנכון, כלומר, לזהות טענות משניות נכונות במסיחים 1, 3, ו-4 ולבחור בטענה עיקרית נכונה במסיח 2. התלמידים יכולים להיעזר במשפט הסיום של הטקסט, המרמז על הטענה העיקרית במילים אחרות. כלומר, אם נפעל לתקן את החסרונות "... נוכל כחברה ליהנות מיתרונותיה של הטכנולוגיה הסלולרית שחדרה לחיינו, בלי להיפגע מחסרונותיה".

ההשתמעויות להוראה

מומלץ להתייחס ליחידת הסיום בטקסט. סיום בטקסט טיעון/שכנוע ובטקסט עיוני יכול לרמז על הטענה העיקרית או על הרעיון המרכזי בטקסט. בטקסט שלפנינו הפסקה האחרונה מבהירה את הטיעון המרכזי ואת דעתו של הכותב. כדאי לנתח יחד עם התלמידים את משפטי הסיום ואת תפקידם בשני הטקסטים האחרים במבחן זה: הסיום בטקסט המידע "פלישת המדוזות" והסיום בטקסט השימושי על זכויות בני הנוער העובדים. הניתוח המשותף יסייע לתלמידים גם להבין את הטקסטים, וגם להפיק טקסטים בעצמם ולבחור את הדרך לכתיבת הסיום.

שאלה 20

<p>הפכו כל משפט מסביל לפעיל.</p> <p>א. התלמידים יידרשו לכבות את הטלפונים שברשותם בפתיחת כל שיעור. ההנהלה _____</p> <p>ב. כיום הטלפון הנייד נלקח לכל מקום ובכל עת. כיום ילדים _____</p>	<p>השאלה</p>
<p>משפטים שבהם הפועל הומר נכון:</p> <p>א. תדרוש/דרשה/דורשת...</p> <p>ב. לוקחים...</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● לשון ומטה-לשון</p> <p>● מבנים רטוריים: פעיל סביל.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● להפוך את המשפט מסביל לפעיל.</p> <p>● להפגין ידע מורפולוגי ולבחור בפועל הנכון.</p> <p>● להפגין ידע תחבירי בהשלמת המשפט.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>● ניתוח צורות פעיל וסביל והפקתם.</p> <p>● תפקידם של מבנים פעילים וסבילים בסוגות השונות.</p> <p>● כתיבת טקסטים קצרים והפיכתם מפעיל לסביל ולהיפך.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

הפעולה של מעבר מפעיל לסביל ולהיפך דורשת ידע מורפו-תחבירי: ידע מורפולוגי של צורות הפועל בפעיל ובסביל, וידע של התבניות התחביריות השונות של הפעיל לעומת הסביל: שינויי נושא – מושא, המחייבים שינויים בהשלמות הפועל (למשל: "הממשלה תשפיע על היצרנים – היצרנים יושפעו על ידי הממשלה"). בשני הסעיפים של שאלה זאת התלמידים נדרשים להכיר את צורות הפועל, לכתוב פועל מתאים ולשלב אותו במשפט יחד עם ההשלמות הנדרשות מן השינוי במבנה התחבירי. בכל סעיף מופיע המשפט השלם ומתחתיו – הנושא של המשפט שעל התלמידים להשלים ("ההנהלה...", "כיום ילדים..."). כתיבת הנושא מקילה על התלמידים ומורידה את דרגת הקושי של השאלה. כל סעיף מייצג דרישה לשונית שונה שהיא חלק מן הידע הלשוני הנדרש כדי להפוך משפט סביל לפעיל ולהיפך: בסעיף א' הפועל מופיע בנפעל עתיד ברבים: "יידרשו", ועל התלמידים להפוך אותו לפועל בבניין קל נקבה יחיד: "תדרוש"/"דורשת"/"דרשה"; בסעיף ב' הפועל מופיע בבניין נפעל הווה יחיד: "נלקח", ועל התלמידים להפוך אותו לפועל בבניין קל, הווה, רבים: "לוקחים".

ההשתמעויות להוראה

בתרגול מבנים של פעיל וסביל כדאי להדגיש את החשיבות של כל אחד מתחומי השפה שמבנים אלה משתייכים אליהם: מורפולוגיה, תחביר ושיח. כדאי להעלות למודעות התלמידים את הנושא פעיל-סביל, ולתת להם פעילויות תרגול הקשורות בכל ההיבטים של הנושא:

- בתחום המורפולוגיה: ניתוח צורות הפועל בפעיל ובסביל (פועל – פועל, הפעיל – הופעל, קל – נפעל).
- בתחום התחביר: כדאי לתרגל החלפת נושא-מושא בפעילויות שבהן התלמידים נדרשים להשלים משפטים חסרים. חשוב לעמוד על הצורך בהתאמה הדקדוקית בין הנושא לפועל, הנובעת מחילופים אלה.
- בתחום השיח: כדאי לשים לב לתפקידים של הפעיל והסביל בהקשר הטקסטואלי בסוגות השונות: הסביל מאפיין טקסט עיוני במשלב גבוה. אפשר להביא לכיתה טקסטים עיוניים קצרים ולתרגל תחילה הפיכה של צורות סבילות לצורות פעילות. בשלב שלאחר מכן אפשר להראות כיצד השינוי מסביל לפעיל מסייע להבנת הטקסט וכיצד הוא משנה את אופי הטקסט מבחינת המשלב. כלומר, השימוש בפועל סביל מעלה את המשלב של הטקסט, ואילו השימוש בפועל פעיל מורידה את המשלב של הטקסט.

שאלה 21

השאלה	מה תפקיד הנקודתיים בשורה 13? 1. לציין פירוט 2. לציין ציטוט 3. לציין טענה 4. לציין הערה
המחווין (תקציר)	1. לציין פירוט
ממדי ההבנה ודרישות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> פרשנות והיסק*: תפקיד הנקודתיים ע"פ ההקשר. מבנים רטוריים/לשוניים: תפקיד סימני הפיסוק במשפט (נקודתיים).
הכישורים הנדרשים (רשימה)	<ul style="list-style-type: none"> להכיר את סימן הפיסוק "נקודתיים" ואת תפקידיו. להבין את היחסים הלוגיים בין שני חלקי המשפט ולבחור את התפקיד המתאים לפי ההקשר.
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	סימני פיסוק לרבות נקודתיים כחלק מהאמצעים הרטוריים בטקסט טיעון.

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת לקרוא את שורות 11–15 בטקסט, להכיר את הסימן "נקודתיים" ולהבין את היחסים הלוגיים בין חלקי המשפט, לפני ואחרי הנקודתיים. במשפט כתוב: "... נדרשים... לרכוש ערכים חשובים הקשורים לתרבות הדיבור: נימוס, אדיבות וסבלנות בשיחה". התלמידים צריכים להבין שהיחס בין הכתוב לפני הנקודתיים לבין הכתוב אחריהן הוא יחס של הכללה ופירוט. הכללה באמצעות המילה "ערכים" ופירוט במילים "נימוס, אדיבות וסבלנות"; מילים אלו הן פירוט של הערכים ולא ציטוט, טענות או הערות, כפי שמצוין במסיחים האחרים.

ההשתמעויות להוראה

מומלץ לדון בסימני הפיסוק בטקסט כחלק מהאמצעים הרטוריים בטקסט טיעון: סימני פיסוק לציין טיעונים, הערות פירוט, ציטוטים ושאלות רטוריות. לצורך התרגול, תחילה יזהו התלמידים את סימני הפיסוק המתאימים בטקסט הנלמד ובטקסטים דומים אחרים, וינתחו את תפקידם של סימני הפיסוק בטקסט/ים. אחר כך ינסו התלמידים לכתוב בעצמם טקסטים קצרים, ולהביע בהם טיעון קצר תוך כדי שימוש בסימני הפיסוק שהכירו בתרגול הראשון. כדי לתרגל כדאי לספק לתלמידים את התוכן, כלומר משפטים המהווים טיעון ונימוק, ולאפשר להם לנסח את הטיעון באמצעות פיסוק מתאים.

* ניתוח ממד ההבנה שונה מזה המופיע במחווין.

פרק רביעי: "חוק העסקת בני נוער"

הטקסט "חוק העסקת בני נוער" הוא טקסט שימושי. הוא מעובד לפי דף המידע בעניין העסקה נכונה של בני נוער, שהתפרסם באתר האינטרנט של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

טקסט זה מציע לקוראים מידע על זכויותיהם של בני הנוער על-פי חוקי העבודה. מובאים בו חוקים בנושאים חשובים לזכויות הנוער: חובות המעסיק, גיל ההעסקה, פנקס העבודה, שעות העבודה, עבודות אסורות ושכר. כמו כן בסוף המסמך מובאים פרטים על מקורות מידע נוספים בנושא זה.

הטקסט אופייני לטקסט שימושי מבחינת התוכן, המבנה והשפה. הפתיחה מציגה את הנושא והסיום מציע מידע נוסף. התוכן השימושי בגוף המסמך מחולק לסעיפים ובראשם כותרות. מתחת לחלק מן הכותרות מופיעים תת-סעיפים. כל סעיף עומד בפני עצמו ללא קישור לסעיפים האחרים.

החוקים כתובים בתבניות תחביריות אופייניות כמו משפטים ובהם שם פועל "מותר להעסיק...", "חובה לתת...", "החוק מחייב לדרוש...", "יש להצטייד בתעודת זהות...".

להלן ניתוח של 10 שאלות על הטקסט "חוק העסקת בני נוער". ניתוח השאלות הוא לפי מודל ניתוח היחידות המוצג לעיל.

שם הטקסט ומקורו: "חוק העסקת בני נוער" מיצ"ב תש"ע נוסח א'

שאלה 23

<p>השלימו את המשפטים שלפניכם לפי הטקסט. אם אתם בני 14 ורוצים לעבוד בחופשת הקיץ: א. שכר המינימום שלכם לשעה יהיה _____. ב. מספר שעות העבודה המרבי ביום יהיה _____. ג. לאחר 6 שעות עבודה תהיו זכאים להפסקה שתימשך _____. ד. מותר לכם לעבוד עד השעה _____.</p>	<p>השאלה</p>
<p>א. 15.58 ש"ח ב. 8 שעות ג. 45 דקות ד. 20:00 הערה: תשובה שלא צוינו בה היחידות, תיחשב תשובה נכונה.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● איתור מידע ● שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>למצוא פרטי מידע גלויים לאורך הטקסט לפי כותרות מתאימות.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>● מבנה של טקסט הפעלה: חלוקה לפי נושאים באמצעות כותרות משנה. ● לשון כותרות משנה בטקסט הפעלה שימושי: צירופים שמניים.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת למצוא פרטי מידע גלוי לאורך הטקסט. בכל השלמה התלמידים נדרשים למצוא את הכותרת המתאימה בטקסט ולהשלים לפי הפרט הגלוי באותו סעיף. פרטי המידע להשלמה מסודרים בשאלה לפי סדר הופעתם בסעיפי הטקסט, עובדה המקלה על מציאתם: א. המידע על גובה שכר המינימום מופיע בטקסט בחלק ב' של סעיף 6: "שכר". ב. המידע על מספר השעות מופיע בטקסט בחלק א' ("מספר השעות") של סעיף 4: "שעות העבודה". ג. המידע על אורך ההפסקה צמוד למידע הקודם על מספר השעות ומופיע בחלק ב' ("הפסקות") של סעיף 4: "שעות העבודה". ד. המידע על שעת העבודה המותרת המאוחרת ביותר צמוד אף הוא למידע הקודם על ההפסקות ומופיע בטקסט בחלק ג' ("עבודת לילה") של סעיף 4. בשני הסעיפים הראשונים של השאלה הנגישות לתשובה גבוהה מאוד בזכות הכותרות המלוות את הטקסט, ואילו בשני הסעיפים האחרונים של השאלה הנגישות לתשובה גבוהה בזכות כותרות המשנה ובזכות הסדר והצמידות של שתי השלמות בטקסט.

ניתוח תשובות תלמידים		
ניתוח	דוגמאות	
	<p>א. 15.58 ש"ח</p> <p>ב. 8 שעות</p> <p>ג. 45 דקות</p> <p>ד. 20:00</p>	<p>תשובות נכונות (ראו תקציר המחונן)</p>
<p>א. תשובה לא מדויקת.</p> <p>ג. תשובה לא מדויקת.</p>	<p>א. "16 ש"ח".</p> <p>ב. "6 שעות רצופות".</p> <p>ג. "שעה".</p>	<p>תשובות שגויות</p>

ההשתמעויות להוראה
<p>טקסט הפעלה שימושי מאורגן לפי קריטריונים שנבחרו על ידי הכותבים. סדר לימוד הדברים אינו מחייב ואפשר לשנות אותו ולארגן את הלימוד באופן שונה. כדי להקל על הקוראים אפשר למצוא בטקסט את כותרות המשנה, המציגות את הרעיון או הנושא המרכזי בראש השורה או בראש הפסקה. הכותרות בטקסט השימושי מאופיינות בכך שהן קצרות, ומבחינה לשונית רובן הן צירוף שמני קצר. מומלץ לבקש מהתלמידים לנתח את מבנה הכותרות ולמצוא שגרעין הצירוף השמני הוא שם עצם כללי מופשט. מבנה הצירופים בכותרות המשנה הוא שם עצם + שם עצם, כמו "גיל ההעסקה", "פנקס העבודה" ו"שעות העבודה". כדאי לאפשר לתלמידים לנתח כותרות ולהפיק כותרות בכתבת טקסטים שימושיים דומים.</p>

שאלה 24

<p>השאלה</p>	<p>מה היא מטרתו העיקרית של הטקסט? 1. להשוות בין זכויות המעסיקים ובין חובותיהם. 2. להשוות בין הזכויות של בני נוער ובין אלה של מבוגרים. 3. למסור מידע על מעסיקים המנצלים בני נוער העובדים בחופשה. 4. למסור מידע על תנאי ההעסקה של בני נוער מעל גיל 14.</p>
<p>המחווה (תקציר)</p>	<p>4. למסור מידע על תנאי ההעסקה של בני נוער מעל גיל 14.</p>
<p>ממדי ההבנה ודרשות השאלה</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה.
<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● לקרוא את הטקסט כיחידת שיח שלמה. ● להבין את מטרתו העיקרית של הטקסט, לדעת להבחין בין מטרות משניות לבין מטרה עיקרית.
<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● לקשור בין תוכן הטקסט והמטרה העיקרית של הטקסט לבין הסוגה. ● לקשור בין המטרה העיקרית לבין מבנה הטקסט (פתיחה, סיום).

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת מן התלמידים להבין את הטקסט כיחידת שיח שלמה ולהתייחס למטרה העיקרית שלו מבחינת הסוגה. התלמידים קוראים טקסט שימושי על "חוק העסקת בני נוער". הם יכולים להיעזר בכותרת, בפתיחה ובסיום כדי לבחור את המסיח הנכון. הכותרת והפתיחה מציגות את הנושא "מידע על העסקה נכונה של בני נוער" והסיום מתקשר לנושא ולמטרה "למידע נוסף בכל נושא הקשור לעבודת בני נוער...". התלמידים נדרשים להבחין בין המטרה העיקרית לבין המטרות המשניות ומידע נכון באופן חלקי המוזכר במסיחים, כמו זכויות בני הנוער וניצולם על ידי המעסיקים.

ההשתמעויות להוראה

מומלץ לעבוד על הקשר בין מטרת הטקסט ותוכנו לבין הסוגה, טקסט הפעלה שימושי. הטקסט השימושי, מטרתו לשרת את קהל הקוראים ולכן הוא מספק מידע רלוונטי לשירות הקוראים. במקרה זה הטקסט מספק מידע לבני נוער על זכויותיהם. כדאי להביא לכיתה מגוון של טקסטים שימושיים נוספים ולכוון את הדיון לקשר בין הסוגה ובין תוכן של מידע. כמו כן מומלץ לנתח בכיתה את מבנה הטקסט, לדון בפתיחה ובסיום ובתרומתם לסוגה. בטקסט הנדון בפתיחה מופיע תוכן המידע ובסיום מופיעה הפניה לקבלת מידע שימושי נוסף באותו נושא. אפשר לתרגל ניתוח מבנה של טקסטים דומים והפקת פתיחה וסיום לטקסטים דומים.

שאלה 25

<p>מנהל בית דפוס דרש מאורי בן ה-15 להתחיל בעבודתו ביום ראשון בשעה 20:00 בערב, ולעבוד ברציפות עד השעה 05:00 לפנות בוקר.</p> <p>המנהל עבר על כמה סעיפים בחוק ההעסקה של בני הנוער. כתבו שניים מהם.</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p>	<p>השאלה</p>
<p>תשובה הכוללת שני סעיפים מתוך אלה:</p> <p>1. אסור להעסיק בני 15 מעל 8 שעות עבודה ביום.</p> <p>2. לאפשר להם הפסקה אחרי 6 שעות עבודה.</p> <p>3. אסור להם לעבוד בלילה.</p> <p>הערה: ציון מס' הסעיף בלבד – ייחשב תשובה נכונה.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות בינונית. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● להבין את הסיטואציה בשאלה. ● למצוא בטקסט את הכללים לפי הנושא בשאלה. ● לכתוב או להעתיק שני כללים מן הטקסט. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>תבניות לשוניות של כללים והוראות (כמו בתשובה המתבקשת: "חובה לתת...", "יש להבהיר...");</p> <p>ראו גם שאלה 32.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת מן התלמידים להבין את הסיטואציה ולפיה למצוא בטקסט את החוקים המתאימים לה לפי הנושא. על התלמידים להתמקד בסעיף 4: "שעות העבודה" ולכתוב או להעתיק מתוכו שני חוקים, המעידים שהמנהל עבר על החוק. בשאלה מפורטות שעות העבודה וכתוב שאורי, הנער, עבד "ברציפות". פרטים אלה צריכים לסייע לתלמידים למצוא את החוקים המתאימים בטקסט.

ניתוח תשובות תלמידים		
ניתוח	דוגמאות	
	<ul style="list-style-type: none"> 1" שעות העסקה של בני הנוער אסורות מהשעה 20:00 עד השעה 08:00. 2. מותר להעסיק נער עד גיל 16 רק עד 8 שעות עבודה". 	תשובות נכונות
	<ul style="list-style-type: none"> 1" אסור לו להעביד אותו יותר מ 6 שעות ברציפות. 2. אסור להעביד משעה 20:00 עד 8:00". 	
בתשובה לא נכתבו כללים; תוכנה נכון ומעיד על הבנת הסיטואציה ועל הבנת סעיפי החוק המתאימים.	<ul style="list-style-type: none"> 1" אורי יעבוד 9 שעות במקום שמונה שעות. 2. אורי יעבוד ברציפות, דבר האסור מפני שחייבים לתת הפסקה של 45 דקות למנוחה". 	
גם בתשובה זאת לא נכתבו כללים, השאלה נוגעת לסעיפי החוק שהמנהל עבר עליהם בסיטואציה של העסקת הנער בן ה-15, ובהשפעת ניסוח השאלה נכתבו בתשובה שמות הסעיפים. התשובה מעידה על הבנת הסיטואציה ועל הבנת סעיפי החוק.	<ul style="list-style-type: none"> 1" שעות עבודה. 2. עבודת לילה". 	
התשובה כוללת פרטים לא מדויקים על השעות ולא מוזכרים בה פרטים משמעותיים כמו עבודה בלילה ועבודה ברציפות.	<ul style="list-style-type: none"> 1" החוק קובע שלבני נוער מתחת לגיל 16 אין אישור לעבוד מהשעה 2000 עד שעה 1000". 	תשובות שגויות
התשובה כוללת סעיף אחד בלבד; תוכנה אינו מדויק ואינו מותאם לתנאי העבודה.	<ul style="list-style-type: none"> "לשנות את שעת ההתחלה לשעה מאוחרת יותר". 	

ההשתמעויות להוראה
<p>עבודה על טקסט שימושי הכולל המלצות היא הזדמנות לפתח מודעות למבנים הלשוניים האופייניים ללשון ההפעלה וכן לקדם יכולת כתיבה שימושית. הנגישות לאינטרנט מזמנת לנו דוגמאות רלוונטיות רבות: אפשר למצוא חומר אקטואלי בנושאים שונים כמו המלצות על התנהגות בדרכים ובטיולים, או פרסום של המטה ללוחמה בטרור הכולל המלצות על התנהגות ישראלים בחו"ל (הפרסום כולל 12 משפטים במבנים לשוניים האופייניים לסוגה הנלמדת).</p> <p>פעילויות מתאימות ללימוד המאפיינים של הטקסט השימושי:</p> <p>א. סימון תבנית לשונית של המלצה במשפטים שונים, למשל, "יש להיות עירניים ל...", "אין להיענות ל..." "אל תתירו..."</p> <p>ב. מיון התבניות הלשוניות, ניתוח תחבירי שלהן (תבניות שמניות ותבניות פועליות וכדומה), ניתוח סמנטי של ביטויי המלצה כמו "רצוי", "יש להימנע" וכן תרגול כתיבת המלצות על פי נתונים קיימים.</p>

שאלה 26

<p>בשל עומס החום בימות הקיץ מקובל להתחיל את העבודה בקטיף התפוחים בשעה 05:00 לפנות בוקר, ולעבוד עד השעה 10:00 בבוקר.</p> <p>איזה שינוי יש לעשות בתנאי העבודה בקטיף התפוחים כדי שיהיה אפשר להעסיק גם את בני ה-14 בעבודה זו?</p> <p>נמקו את תשובתכם לפי הטקסט.</p>	<p>השאלה</p>
<p>תשובה הכוללת את הצעת השינוי ואת ההסבר.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות נמוכה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● להבין את הסיטואציה בשאלה. ● למצוא בטקסט את הנושא הנדון ואת ההתייחסות לגיל המתאים. ● להציע שינוי שיתאים לסיטואציה בשאלה. ● לנמק לפי הסעיף המתאים בחוק.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>סיטואציות מתאימות לכללי התנהגות כחלק מהבנת הנקרא בטקסט שימושי: לחבר סיטואציות (מתאימות ומנוגדות) לכללי התנהגות; ראו גם שאלה 27.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה מציגה סיטואציה מציאותית של מצב בחיי המעסיקים, שבו הם מתחשבים בעובדים ומעסיקים אותם לפנות בוקר בשל עומס החום. השאלה דורשת מן התלמידים להבין את הסיטואציה ולקשור אותה לנושא של העסקת בני נוער. התלמידים אף נדרשים לקשור בין הסיטואציה הנוגעת לשעות עבודה לבין הנושא "שעות העבודה" המוזכר בסעיפי החוק הנתונים בסעיף 4 בטקסט. כמו כן התלמידים נדרשים "להחיל" את הסעיף המתאים בחוק על בני נוער הנקלעים לסיטואציה כזאת. על התלמידים להבין, שהבעיה המוצגת בשאלה נוגעת לשעות העבודה, להציע שינוי לפי שעות העבודה המותרות ולנמק את הצעתם באמצעות הסעיף המתאים בחוק.

ניתוח תשובות תלמידים		
ניתוח	דוגמאות	
	<ul style="list-style-type: none"> "השינוי שיש לעשות בתנאי העבודה בקטיף הוא לשנות את שעות הקטיף, במקום להתחיל את הקטיף ב-05:00 יתחילו אותו ב-08:00 כיוון שהחוק אוסר העסקת בני-נוער לפני השעה 08:00". 	תשובות נכונות
	<ul style="list-style-type: none"> "השינוי שצריך לעשות בתנאי העבודה כדי שיהיה אפשר להעסיק גם את בני ה-14 הוא ששעת העבודה תתחיל ב-08:00 בבוקר מפני שרק משעה זו ניתן להתחיל לעבוד". 	
התשובה כוללת שינוי בתנאי העבודה, אך חסר בה נימוק.	<ul style="list-style-type: none"> "להתחיל את העבודה ב-08:00 ולא ב-05:00". 	תשובות חלקיות
התשובה כוללת נימוק לא רלוונטי.	<ul style="list-style-type: none"> "שקטיף התפוחים יתחיל ב-08:00 וכך יוצא שבני הנוער יתחילו ב-08:00 ויסיימו ב-13:00". 	
תשובה כללית ללא התייחסות לסיטואציה ולדרישות השאלה.	<ul style="list-style-type: none"> "כדי לאפשר להם לעבוד צריך : 8 שעות ביום לכל היותר, ולא יותר מ-40 שעות בשבוע". 	תשובה שגויה

ההשתמעויות להוראה
<p>פעילויות הבנת הנקרא בדרך כלל מציגות לתלמידים סיטואציות. בפעילויות אלה התלמידים נדרשים לכתוב האם הסיטואציות מתאימות לכללים ובכך לבדוק את היכולת שלהם להבין וליישם את הכללים בסיטואציות מחיי היום-יום. מומלץ לאפשר לתלמידים לחבר סיטואציות מתאימות כדוגמת השאלה הזו – סיטואציות מנוגדות לכללים בטקסט ובטקסטים דומים אחרים. כך נבחנת גם מיומנות ההבנה של התלמידים וגם היצירתיות שלהם ביישום הכללים הנדונים.</p>

שאלה 27

השאלה	דינה בת ה-16 עברה השתלמות במשך שבוע ימים לקראת עבודתה בקייטנה. לאחר ההשתלמות החליטה המנהלת שלא להעסיק אותה בקייטנה ושלא לשלם לה שכר בעבור שבוע זה. נמקו את תשובתכם לפי הטקסט.
המחווון (תקציר)	התייחסות לעובדה שהמנהלת עברה על החוק, בליווי נימוק המתייחס לסעיף המתאים בחוק.
ממדי ההבנה ודרישות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> פרשנות והיסק שאלת תוכן ברמת נגישות בינונית.
הכישורים הנדרשים (רשימה)	<ul style="list-style-type: none"> להבין את הסיטואציה בשאלה. למצוא בטקסט את הנושא הנדון ואת הסעיף בחוק המתייחס לפרטי המקרה. להסיק על התנהגות המנהלת ולנמק על פי הסעיף המתאים בחוק.
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	כללי התנהגות וסיטואציות כחלק מהבנת הנקרא בטקסט שימושי: לחבר סיטואציות (מתאימות ומנוגדות) לכללי התנהגות; ראו גם שאלה 26.

הכישורים הנדרשים

השאלה מציגה סיטואציה של נערה שעוברת השתלמות לקראת עבודה ולבסוף לא מועסקת ולא מקבלת שכר כחוק. השאלה דורשת מן התלמידים להבין את הסיטואציה ולקשר אותה לנושא של חוק השכר לבני הנוער. התלמידים נדרשים לקשור בין הסיטואציה, המזכירה את התשלום בעבור השתלמות לבין נושא ה"שכר" בחוק הנתון. כמו כן נדרש מהם "להחיל" את סעיף חוק השכר על בני נוער הנקלעים לסיטואציה כזאת. על התלמידים להבין שעל פי החוק שעות השתלמות נחשבות כשעות עבודה המחייבות תשלום שכר. כמו כן עליהם לנמק את הצעתם מתוך הסעיף המתאים בחוק השכר.

ניתוח תשובות תלמידים

ניתוח	דוגמאות	תשובות נכונות
	<ul style="list-style-type: none"> "לא כי כתוב בסעיף השישי: כל תקופת העסקתם. בני הנוער מחויבת בתשלום שכר, כולל "תקופת התלמדות". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "המנהלת לא נהגה לפי החוק מכיוון שהחוק אומר שגם על שעות הדרכה והסבר על העבודה ישולם שכר לאותו הנער". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "המנהלת לא נהגה לפי החוק מפני שלפי הטקסט חייבים לשלם גם על ימי התלמדות מהשעה הראשונה כפי שדינה עשתה במשך שבוע לקראת עבודתה בקייטנה". 	
התשובה כוללת נימוק שחסרה בו התייחסות לכך, שהחובה היא על פי החוק.	<ul style="list-style-type: none"> "לא משום שהגננת מחויבת לשלם לדינה על ימי ההשתלמות". 	

ההשתמעויות להוראה

ראו שאלה 26.

שאלה 28

<p>האם, לדעתכם, החוק המתואר בטקסט יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני נוער, או להקטין את הסיכויים להעסקתם? נמקו את תשובתכם. תוכלו להיעזר בטקסט. כתבו 3-5 שורות.</p>	<p>השאלה</p>
<p>התשובה כוללת את דעת התלמידים בליווי נימוק/נימוקים רלוונטיים. הערה: ציון שתי האפשרויות בליווי נימוק מתאים לכל אחת מהן, ייחשב תשובה נכונה.</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p> <ul style="list-style-type: none"> • הערכה וביקורת • שאלה אינטרטקסטואלית. </p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p> <ul style="list-style-type: none"> • להבין את המידע בטקסט כיחידת שיח שלמה. • לרכוש ידע חוץ טקסטואלי על מעסיקים ועל העסקת בני נוער. • לכתוב נימוקים רלוונטיים על בסיס הידע הטקסטואלי והחוץ טקסטואלי. </p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>הבעת דעה מנומקת. ראו גם בפרק "טלפון נייד" – ברכה או קללה? ", שאלה 18.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים
<p>השאלה דורשת להביע דעה ולנמק אותה על סמך ידע טקסטואלי גלובלי ועל סמך ידע חוץ טקסטואלי. על התלמידים להבין את הטקסט כיחידת שיח שלמה, כלומר, להבין את זכויות בני הנוער המועסקים, כפי שמתוארות בטקסט. כמו כן עליהם לשלב ידע חוץ טקסטואלי על מעסיקים שונים במשק ולדעת איך להתייחס אל שיקולי הדעת שלהם. נוסף על כך, התלמידים נדרשים לנסח נימוקים רלוונטיים הן מרשימת סעיפי החוק המפורטים בטקסט הן מידע חוץ טקסטואלי על המטרות, על הצרכים ועל הקשיים של מעסיקים במשק.</p>

ניתוח תשובות תלמידים*		
ניתוח	דוגמאות	
התשובה כוללת דעה ונימוק. הנימוק מנוסח גם בהכללה וגם בליווי דוגמאות.	<ul style="list-style-type: none"> "החוק המתואר בטקסט יכול רק להקטין את העסקת הנערים כיוון שצריך לשלם בזמן לנערים ושעות ההפסקה שלהם מוגבלות יותר. מסקנה – החוק המתואר בטקסט יכול לגרום לאי העסקת נערים. לסיכום כל החוקים יכולים להביא אך ורק לאי העסקה". 	תשובות נכונות
התשובה כוללת נימוק הכתוב בהכללה, ומנוסח במשלב גבוה הכולל כינויים חבורים כמו "העסקתם", "שכרם" וכן שימוש במילים מופשטות כמו "תנאים", "העובדה", "אופן".	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי החוק המתואר בטקסט יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני הנוער מפני שכך הם יידעו שגם להם יש תנאים והעובדה שהם בני נוער לא תשפיע על שכרם ועל אופן העסקתם". 	
התשובה כוללת שתי אפשרויות וכל אחת מהן מנומקת.	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי, החוק המתואר בטקסט יכול להקטין את הסיכויים להעסקתם של בני נוער מכיוון שישנם הרבה תנאים כדי להעסיק בני נוער, למשל שישנם רק כמה שעות העסקה מסוימות. אך לעומת זאת השכר המבוקש לבני נוער נמוך ביחס לסכום הכסף הדרוש לאדם מבוגר ובעקבות כך משתלם להעסיק בני נוער". 	
התשובה כוללת נימוק משני, והניסוח שלה דל ולקוי בשפה דבורה.	<ul style="list-style-type: none"> "אני חושב שהוא יקטין בגלל שיש אנשים אשר מעבדים בתנאים קשים ממה שמותר וזה יגרום להתפטרות". 	תשובות חלקיות
התשובה כוללת דעה ומתייחסת לנימוק של גובה התשלום. הנימוק אינו מוסבר היטב. הניסוח אינו בהיר, ולכן לא ברור מתוך התשובה כיצד נושא התשלום מגדיל את סיכויי ההעסקה של בני הנוער.	<ul style="list-style-type: none"> "לדעתי זה יכול להגדיל את סיכויי העסקתם של בני הנוער מכיוון שהם משלמים הרבה לשעה, כי אם אותו בן אדם יעבוד 10 שעות ביום הוא יקבל את המינימום שמתאים לו". 	
	<ul style="list-style-type: none"> "הוא יכול להגדיל כי בני הנוער יודים את הזכויות שלהם והם יכולים לעשות רק שהמנעל שלהם בא יותר לשקר להם גם לא לתת מסקורת". 	תשובה שגויה

ההשתמעויות להוראה
ראו בפרק "טלפון נייד – ברכה או קללה?", שאלה 18.

* תשובות התלמידים נותחו בהתאמה לניתוח הכישורים הנדרשים.

שאלה 29

<p>סמנו ליד כל משפט נכון או לא נכון לפי הטבלה "שכר המינימום לשעה לבני נוער".</p> <p>1. בני נוער מתחת לגיל 16 אינם זכאים לשכר. (1) נכון, (2) לא נכון</p> <p>2. מעסיק יכול לשלם לבני נוער יותר ממה שכתוב בטבלה, אבל לא פחות ממה שכתוב בה. (1) נכון, (2) לא נכון</p> <p>3. נער בן 15 ישתכר פחות מ-15.58 ש"ח לשעת עבודה. (1) נכון, (2) לא נכון</p> <p>4. יעל היא בת 17 וחצי, ולכן זכותה לקבל לפחות 18.47 ש"ח לשעת עבודה. (1) נכון, (2) לא נכון.</p>	<p>השאלה</p>
<p>סימון נכון בכל ארבעת המשפטים (1. לא נכון; 2. נכון; 3. לא נכון; 4. נכון).</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● פרשנות והיסק ● שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● לקרוא טבלה ולהבין את הנתונים שלה. ● לפרש את הנתונים בטבלה לפי הסיטואציות בשאלה.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>עבודה בטבלאות: הבנה והפקה.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת לקרוא את הטבלה "שכר המינימום לשעה לבני נוער", לפרש אותה ולהבין את הנתונים. בצד ציון המידע על כל גיל נמצא מידע על שכר המינימום לשעה בשביל אותו גיל. על התלמידים לקרוא כל סעיף בשאלה ולפי הטבלה לציין אם הוא נכון או לא נכון. בכל סעיף (1, 2, 3, 4) התלמידים נדרשים לקשור בין הגיל לבין שכר המינימום שלו. סעיף 2 בשאלה מתייחס למושג "שכר מינימום", ועל התלמידים להסיק שהמשפט בסעיף זה נכון, כי לפי טבלת שכר המינימום אי אפשר לשלם פחות שכר מהסכום המצוין בכל גיל.

ההשתמעויות להוראה

ראו בפרק "פלישת המדוזות", שאלה 8 – על מיומנות השימוש בטבלאות: הבנה והפקה.

שאלה 30

<p>בשורות המודגשות בסוף הטקסט מציגת:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. כתובת להגשת תלונות בנושא עבודת בני נוער. 2. כתובת לבירור שאלות הקשורות לעבודת בני נוער. 3. כתובת להגשת הצעות לשיפור בנושא עבודת בני נוער. 4. כתובת להרשמת בני נוער לעבודה. 	<p>השאלה</p>
<p>2. כתובת לבירור שאלות הקשורות לעבודת בני נוער.</p>	<p>המחווין (תקציר)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פרשנות והיסק* ● שאלת תוכן ברמת נגישות גבוהה. 	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● למצוא את המידע בסוף הטקסט. ● לבחור את התשובה המתאימה במדויק לתוכן זה. 	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● מקורות מידע לבני נוער. ● נושאי מידע לנוער (אינטרנט, מידע טלפוני, עיתוני נוער). 	<p>ההשתמעויות להוראה (נושאים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה מפנה את התלמידים לסוף הטקסט ומבקשת מהם להבין מה מטרת הכתובת הנתונה. התלמידים יכולים לבחור את המסוּח הנכון לפי לשון הטקסט: "למידע נוסף בכל נושא הקשור לעבודת בני נוער אפשר לפנות...". המילים "מידע... הקשור לעבודת בני נוער" מרמזות על התשובה הנכונה המנוסחת באופן דומה: "... שאלות הקשורות לעבודת בני נוער".

ההשתמעויות להוראה

מומלץ לנצל את העיסוק בטקסט שימושי על זכויות הנוער כדי להעשיר את הלומדים במקורות מידע רלוונטיים לבני נוער: אתרים באינטרנט, מקורות מידע טלפוני ועיתוני נוער. חשוב לספק לתלמידים מידע על עזרה ראשונה לנוער שניתנת גם באתרי אינטרנט כמו עמותות לנוער במצבי סיכון (ראו למשל, על"מ).

* ניתוח ממד ההבנה שונה מזה המופיע במחווין.

שאלה 31

<p>בטקסט מופיעות מילים רבות מן השורש ע-ס-ק.</p> <p>1. העתיקו מתוך סעיף 1 או 2 בטקסט מילה שהיא שם עצם מהשורש ע-ס-ק : _____</p> <p>2. העתיקו מתוך סעיף 1 או 2 בטקסט מילה שהיא פועל מהשורש ע-ס-ק : _____</p>	<p>השאלה</p>
<p>1. המעסיק, מעסיק, העסקה 2. יעסיקו, להעסיק</p>	<p>המחווון (תקציר)</p>
<p>● לשון ומטה-לשון ● מבנים רטוריים/ לשוניים : שמות ופעלים מאותו שורש.</p>	<p>ממדי ההבנה ודרישות השאלה</p>
<p>● ידע על שורש. ● ידע על הקטגוריה הלקסיקלית – שם עצם. ● ידע על הקטגוריה הלקסיקלית – פועל.</p>	<p>הכישורים הנדרשים (רשימה)</p>
<p>● שמות ופעלים - גיוון מורפולוגי : שם פועל וצורת בינוני, פעלים שונים מאותו שורש. ● שמות ופעלים גיוון סגנוני ומשלבי לתוכן זהה בסוגות השונות.</p>	<p>ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)</p>

הכישורים הנדרשים

השאלה דורשת למצוא בקטע נתון – סעיפים 1 או 2 בטקסט – מילים מהשורש ע-ס-ק : מילה שהיא שם עצם ומילה שהיא פועל. בכותרות של שני הסעיפים – "חובות המעסיק", "גיל ההעסקה" – התלמידים יכולים למצוא שמות עצם. התלמידים נדרשים להכיר את התכונות הדקדוקיות של שם העצם ושל הפועל כדי לזהות אותם. בסעיף 2, מיד אחרי המילה "ההעסקה" כתוב : "לפי החוק מעבידים לא יעסיקו...", כלומר – השם והפועל סמוכים זה לזה. נוסף על הידע הלשוני הנדרש, המיקום הסמוך של "העסקה" ו"יעסיקו" יכול לסייע לתלמידים למצוא אותן בטקסט.

ההשתמעויות להוראה

לפנינו טקסט שימושי הכולל כללים וחוקים : סעיפי החוק מנוסחים בהכללות, בלשון שמנית הכוללת שמות עצם רבים ובהם שמות פעולה רבים. קידום המיומנות הלשונית של הבנת שמות הפעולה והשימוש בהם תאפשר לתלמידים להבין את תוכן הטקסט ולהתנסח במשלב לשוני גבוה. כדאי לתרגל שימוש של שמות פעולה על-ידי ניתוח שמות פעולה המופיעים בטקסט הנלמד כמו "העסקה", "עבודה", "הוצאה", "מנוחה", "סעודה" ועוד, וכן על ידי זיהוי שמות פעולה בטקסטים דומים. כן מומלץ להציג צורות פועליות בצד הצורות השמניות כדי לפתח את המודעות הלשונית לשינוי המשלבי. דוגמה מהטקסט – המשפט בסעיף 3 : "הוצאת הפנקס אינה כרוכה בתשלום" לעומת המשפט בלשון יומיומית : "מי שיוציא פנקס לא ישלם".

שאלה 32

השאלה	העתיקו משפט הכתוב כהוראה מתוך סעיף 4ב' בטקסט.
המחווון (תקציר)	העתקת אחד מהמשפטים האלה : <ul style="list-style-type: none"> • "חובה לתת... למנוחה ולסעודה". • "יש להבהיר... למנוע מחלוקת".
ממדי ההבנה ודרישות השאלה	<ul style="list-style-type: none"> • לשון ומטה-לשון • מבנים רטוריים/ לשוניים : לשון ההוראות.
הכישורים הנדרשים (רשימה)	ידע לשוני של תבניות תחביריות של לשון ההוראות.
ההשתמעויות להוראה (נושא/ים)	תבניות לשוניות של כללים והוראות (כמו בתשובה המתבקשת : "חובה לתת...", "יש להבהיר..."); ראו גם שאלה 25.

הכישורים הנדרשים

השאלה מפנה את התלמידים לחלק מסוים בטקסט, לסעיף 4ב', ודורשת מהם למצוא שם משפט במבנה תחבירי המתאים ללשון ההוראות. התלמידים נדרשים לידע לשוני, עליהם להכיר את התבניות התחביריות המתאימות ללשון ההוראות כמו "חובה להגיע בזמן...", "יש להימנע מעישון...", "אסור לעשן...", וכן למצוא בסעיף זה משפט אחד המתאים לתבנית הלשונית האופיינית ללשון ההוראות.

ניתוח תשובות תלמידים

ניתוח	דוגמאות	
	<ul style="list-style-type: none"> • "חובה לתת לבני הנוער העובדים הפסקה של 45 דקות למנוחה ולסעודה". 	תשובה נכונה
	<ul style="list-style-type: none"> • "בעבור זמן ההפסקה לא יינתן תשלום". 	תשובה שגויה

ההשתמעויות להוראה

ראו שאלה 25.

11:12,06/10

305